

«Jeg pratær sånn som jeg pratær»

*En folkelingvistisk studie av vikværingers
holdninger til dialekt*

Maria Gulliksen

NOR4190

Masteroppgave ved fakultetet for lingvistik og nordiske
studier

UNIVERSITETET I OSLO

mai 2019

**«Jeg pratær sånn som jeg pratær»: En
folkelingvistisk studie av vikværingers
holdninger til dialekt**

Maria Gulliksen

NOR4190
Masteroppgave ved fakultetet for lingvistik og nordiske
studier

UNIVERSITETET I OSLO

mai 2019

© Maria Gulliksen

2019

«Jeg pratær sånn som jeg pratær»: En folkelingvistisk studie av vikværingers holdninger til dialekt

Maria Gulliksen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Webergs Printshop

Sammendrag

I denne masteravhandlinga har jeg undersøkt hvordan vikværingar forstår dialektbegrepet og hvordan de konstruerer seg selv som dialektbrukere. For å undersøke dette har jeg sett på en gruppe med personer fra Sandefjord-området, i alderen 21–73 år. Metoden jeg har brukt er fokusgruppesamtaler hvor deltakerne gjennom gruppeinteraksjon diskuterer spørsmål knyttet til dialektbegrepet. Det teoretiske rammeverket for avhandlinga er folkelingvistikken som forutsetter at vanlige folks meninger om språk er relevante bidrag til språkforskinga. En klassisk innvending mot denne tilnærminga har vært at folkelingvister og lingvisters metaspråk, deres «talk about talk», er så forskjellig at de ikke kan sammenlignes. Derimot har jeg funnet en del likheter i folkelingvister og lingvisters forestillinger om dialektbegrepet. Studien min viser at folk definerer dialektbegrepet i tråd med definisjoner fra språkvitenskapen. Videre reflekterer de over dialektbegrepets flytende innhold med høy grad av bevissthet.

Forord

Når jeg nå står ved veis ende av denne lange reisen som en masteroppgave er, er det mange jeg må takke for hjelpen på veien. Først tusen takk til mine to dyktige veiledere, Hans-Olav Enger og Toril Opsahl, som begge har gitt mye av sin tid og kompetanse. Jeg vil takke deltakerne i fokusgruppene mine; uten dere–ingen avhandling. Tusen takk til mamma som i den forbindelse har stilt opp med stuerom og servering til deltakerne. Takk til Joakim og Jonas for korrektur og moralsk støtte, og takk for at dere har lyst opp dagene mine på lesesalen. Sist, men absolutt ikke minst, tusen takk til min familie og mine venner som har vist forståelse for at jeg ikke har vært helt tilstede.

Takk til deg pappa for at du ga meg nysgjerrigheten for språket.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Formål.....	1
1.2	Bakteppe	1
1.3	Problemstillinger	3
1.4	Disposisjon for avhandlinga	3
2	Bakgrunn	5
2.1	Den tradisjonelle dialektologien	5
2.2	Forholdet mellom skriftspråk og talemål.....	6
2.2.1	Eksisterer et norsk standardtalemål?	7
2.3	Talemålssituasjonen i Norge i nyere tid	7
2.4	Sandefjord-området	9
2.4.1	Om Sandefjord by	9
2.4.2	Hvorfor undersøke talemålet i Sandefjord?	9
2.5	Det vikværske målføret	11
2.5.1	Finnes det en egen sandefjordsdialekt?	14
2.6	Tidligere forskning	15
3	Avgrensninger og definisjoner	18
3.1	Språk og dialekt	18
3.2	Avgrensning av språk og dialekt i norsk sammenheng	18
3.3	Definisjon av dialekt.....	19
3.4	Standardtalemål og dialekt	20
3.5	Språkholdninger og språkoppfatninger	21
3.5.1	Språkoppfatninger	21
3.5.2	Holdninger.....	21
3.5.3	Språkholdninger	22

3.5.4	Holdninger som sosial konstruksjon	23
4	Teori	24
4.1	Sosialkonstruktivisme.....	24
4.1.1	Utfordringer ved sosialkonstruktivismen	24
4.2	Fenomenologi	25
4.3	Sosiolingvistisk teori	26
4.3.1	Akkomodasjonsteorien.....	27
4.3.2	Språk og identitet	28
4.4	Sosiale variabler i sosiolingvistisk forskning	28
4.4.1	Språk og kjønn	29
4.5	Folkelingvistikk	30
4.5.1	Innvendinger mot folkelingvistikken	31
4.5.2	Hvorfor folkelingvistikk?.....	32
4.5.3	Niedzielski & Prestons grad-og-typemodell	32
5	Metode.....	37
5.1	Innledning.....	37
5.2	Kvalitativ og kvantitativ metode	37
5.3	Pilotundersøkelsen.....	37
5.3.1	Formål	37
5.3.2	Det kvalitative forskningsintervju.....	38
5.3.3	Problemstilling og intervju spørsmål	38
5.4	Fokusgrupper	40
5.4.1	Styrker og svakheter	41
5.4.2	Transkripsjon.....	43
5.4.3	Fortolkning	43
5.4.4	Hermeneutikken	44
5.5	Utvalgs kriterier	45

5.5.1	Alder.....	45
5.5.2	Geografisk tilhørighet	46
5.5.3	Utdanningsbakgrunn	46
5.6	Presentasjon av deltakerne.....	47
5.7	Rekrutteringsprosessen.....	48
5.7.1	Hvor mange deltakere?.....	48
5.7.2	Gruppenes sammensetning: homogene eller heterogene?	49
5.8	Gjennomføring av fokusgruppesamtalene.....	50
5.8.1	Strukturering av fokusgruppene	51
5.8.2	Tekniske problemer.....	51
5.9	Etikk.....	52
5.9.1	Konfidensialitet	53
5.10	Validitet og reliabilitet	54
5.10.1	Validitet.....	54
5.10.2	Reliabilitet	55
5.10.3	Er fokusgruppedata generaliserbare?	57
5.11	Oppsummering.....	58
6	Analyse.....	59
6.1	Innledning.....	59
6.2	Nivå 1: Måling av metaspråklig bevissthet	59
6.2.1	Innledning.....	59
6.2.2	Hvordan forstår dere begrepet dialekt?	60
6.2.3	Snakker du dialekt? I så fall hva slags dialekt snakker du?	62
6.2.4	Finnes det noe motsatt av dialekt?	68
6.2.5	Tenker dere at Sandefjord by har en egen dialekt som skiller seg fra andre?	71
6.2.6	Hender det at dere endrer litt på dialekta deres, i visse situasjoner?.....	78
6.2.7	Finnes det en måte å snakke på som har mer status enn andre?.....	85

6.3	Nivå 2: Aktører og språklige virkemidler.....	88
6.3.1	Innledning.....	88
6.3.2	Tenker dere at deres egen dialekt har status?.....	88
6.3.3	Snakker dere dialekt? Og hvis dere snakker dialekt, hva slags dialekt tenker dere at dere snakker?.....	90
6.3.4	Oppsummering.....	91
7	Avsluttende diskusjon.....	93
7.1	Innledning.....	93
7.2	Funn.....	93
7.3	Refleksjon om metode og gjennomføring.....	95
7.3.1	Ulemper og fordeler ved metoden.....	96
7.4	Mer generelle funn: Likheter mellom folkelingvister og lingvister.....	97
7.4.1	Avgrensning av dialekter.....	97
7.4.2	Skriftspråksfokusert dialektsyn.....	97
7.4.3	Dialekt og identitet.....	97
7.4.4	Mekanismer bak språkholdninger.....	98
7.4.5	Mekanismer bak talemålsendringer.....	98
7.4.6	Essensialistisk språksyn.....	98
7.5	Videre forskning.....	98
	Litteraturliste.....	100
	Vedlegg a Intervjuguide.....	105
	Vedlegg b Transkripsjonene.....	107
	Vedlegg c Godkjenning fra NSD.....	109
	Vedlegg d Samtykkeskjema.....	112

1 Innledning

1.1 Formål

Denne avhandlinga har som formål å undersøke hvilke forestillinger folk har om begrepet dialekt. Hvordan definerer folk dialektbegrepet, og hvordan konstruerer de seg selv som dialektbrukere? Ved å besvare disse spørsmålene ønsker jeg å få økt innsikt i hvor store forskjeller det er mellom folk og lingvisters metaspråklige kompetanse¹. Til dette formålet har jeg valgt å undersøke folk fra Sandefjord-området. Jeg er interessert i å undersøke hvordan vikværingar posisjonerer seg selv som dialektbrukere, og hvilken status de tillegger dialekta si. Mitt studieobjekt kan sammenfattes i nøkkelordene begrepsforståelse, metaspråklig bevissthet og språkholdninger. Med denne avhandlinga ønsker jeg å vise at folks kommentarer om språk er relevante bidrag til språkvitenskapen. Denne studien er en «rent folkelingvistisk studie», og det forutsetter at folks oppfatninger om den språklige virkeligheten har egenverdi, og er et mål i seg selv (Røsstad 2005, s.13).

1.2 Bakteppe

Ifølge Hoel (1998) er spørsmålet om hva som egentlig regnes som dialekt, et av de mest grunnleggende i talemålsforskninga. Dette spørsmålet ble særlig aktuelt etter framveksten av den nyere sociolingvistikken² som ga dialektbegrepet nytt innhold. Dette nye dialektsynet var en motsetning til den tradisjonelle dialektologien, som ifølge Hoel (1998) ga inntrykk av at det eksisterer absolutte og skarpe grenser mellom de ulike dialektene. Sociolingvister har derimot påpekt at disse grensene må ses som idealiseringer og generaliseringer av virkelige forhold (Hoel 1998). I denne avhandlinga vil jeg undersøke hvilke forestillinger vanlige folk, altså språkbrukerne, har om dialektbegrepet. Dette er en tilnærming Sandøy (1996) hevder har liten språkvitenskapelig verdi: «Det kunne ha vore interessant å studere det ‘folkelige’ dialektomgrepet. Men det ville ikkje ha noen spesiell språkvitenskapelig interesse. Det ville trulig bli eit kultursosiologisk studium av kva folk reknar som ‘normalt’ og ‘særprega’»(Sandøy 1996, s.11).

Ifølge Sandøy er det altså hverken relevant eller hensiktsmessig å undersøke dialektbegrepet med en folkelingvistisk tilnærming. Jeg er uenig i dette, og vil vise med denne avhandlinga at

---

¹ Metaspråklig kompetanse betegner folks evne til å snakke om språk. Denne kompetansen kan måles etter typer og grader av bevissthet til gitte språklige emner (jf. punkt 4.4.3).

² Hoel betegner her «den nyere sociolingvistikken» som sociolingvistikken slik vi kjenner den etter midten av 1960-årene.

dette er en verdifull tilnærming. Et viktig argument for å undersøke folks forestillinger om dialektbegrepet er at lingvister har utfordringer med å avgrense og definere dialekt (jf. Vikør 1994). Den engelske sosiolingvisten R.A. Hudson (1996) hevder dialekt og språk kun eksisterer som avgrensede størrelser i språkbrukerens mentalitet, og det er derfor vesentlig å kartlegge hva disse mentale forestillingene hos folk består i. Røsstad (2005) kommer med følgende argument for å undersøke folkelige forestillinger:

Sidan det er *vanlege* folk som bruker språket i det daglege, er det rimeleg at deira oppfatningar former og er forma av det dagleglivet og samfunnet dei tek del i. Og nettopp derfor må me tru at desse oppfatningane kan gje oss auka forståing av og innsikt i dei språklege forholda som me interesserer oss for (Røsstad 2005, s.14).

Her påpeker Røsstad at det er språkbrukerne og deres holdninger til språk som former språket. Et annet argument for å kartlegge folks oppfatninger til språk er at disse kan si noe om språkendringene i samfunnet. Ifølge Akselberg (2002, s.51) er det relevant å se på hvilke forestillinger folk har om dialekt og regionaltalemål, fordi dette er med på å kaste lys over hvordan disse størrelsene skal forstås og avgrenses. Den norske talemålsutviklinga i nyere tid vil bli behandlet i delkapittel 2.2. Kort oppsummert er dagens dialektlandskap i endring, som innebærer at mindre lokaldialekter mister sine særpreg og blir mer lik nabo-dialekta. Når vi får færre dialekter, forskyves dialektgrensene, og dette vil gi utslag i hvordan folk oppfatter seg selv som dialektbrukere. For å undersøke hvordan folk oppfatter dialektgrensene og egen dialektbruk, har jeg sett på tre ulike aldersgrupper i Sandefjord, som er blitt satt sammen i fokusgrupper. Fokusgruppemetoden og gjennomføringen av fokusgruppesamtalene vil bli behandlet i kapittel 5 Metode. Et aktuelt spørsmål i lys av dette er hva disse talemålsendringene og folks holdninger til dem gjør med folks forestillinger av seg selv som dialektbrukere.

Et relevant spørsmål i lys av det foregående, er i hvilken grad folk opplever at de snakker en dialekt. I dette spørsmålet strides språkforskerne, og svaret på spørsmålet avhenger av hvilken definisjon man legger til grunn for dialektbegrepet. En definisjon av dialekt finnes hos Sandøy (1996) som hevder at alle snakker dialekt. Dette begrunnes med at det første talemålet vi lærer oss, morsmålet vårt, er en dialekt. Dette er ifølge Vikør (1994) ikke en vanlig definisjon, og utgangspunktet problematiseres hos Omdal (2011):

Det at de fleste i Norge bruker dialekt, er en altfor generell påstand og en temmelig upresis beskrivelse [...] Og mange nordmenn vil også være uenige i at de har noen bestemt dialekt som kan navngis, dvs. med en geografisk betegnelse, men vil samtidig protestere mot at de taler standardspråk (bokmål eller nynorsk) (Omdal 2011, s.224).

Videre hevder Omdal (2011) at det er vanlig å høre språkbrukere betegne talemålet sitt som «blandingsdialekt». Omdals synspunkt samsvarer til en viss grad med funnene i datamaterialet mitt. Her sier flere av deltakerne avgrensar ikke talemålet sitt til et bestemt geografisk sted, og to av dem sier de snakker en blandingsdialekt (jf. 6.2.3.). Denne problematikken vil bli behandlet videre i delkapittel 3.1 og 3.2.

1.3 Problemstillinger

For å få økt innsikt i folks forestillinger om dialektbegrepet, har jeg formulert følgende hovedproblemstilling for denne avhandlinga: Hvilke forestillinger har vikværingar om dialektbegrepet? Mitt studieobjekt er folks rapporterte språkbruk, som gjenspeiler deres forestillinger og holdningar til dialekt. Videre skal jeg se på ulike aspekter ved dialektbegrepet som kan sammenfattes i følgende underproblemstillinger:

1. *Forståelse av dialektbegrepet*: Hvordan definerer og forstår deltakerne innholdet i begrepet dialekt?
2. *Holdningar til dialekt*: Hvilke holdningar har deltakerne til egen og andres dialekter?
3. *Oppfatningar av dialekter og status*: Hvilken status tillegger deltakerne sin egen dialekt?
4. *Oppfatningar om egen dialektbruk*: Hvordan posisjonerer deltakerne seg som dialektbrukere?
5. *Holdningar til talemålsendringar*: Hvilke holdningar har deltakerne til talemålsendringar?

To gjennomgående nøkkelbegreper i disse problemstillingene er holdningar og oppfatningar, og jeg vil redegjøre for hvordan jeg forstår disse begrepene i delkapittel 3.5.2. For å belyse problemstillingene ovenfor vil jeg måle folks direkte holdningar gjennom å stille deltakerne direkte spørsmål knytta til temaene fra problemstillingene. Undersøkelsen baserer seg på fokusgruppesamtaler bestående av totalt ni personer fra alderen 21 –73. Samtidig vil jeg se på hvilke likheter og ulikheter som finnes mellom enkelt deltakerne og mellom aldersgruppene. Ved å se på dette ønsker jeg å se om det finnes et mønster i forestillingene til eldre og yngre dialektbrukere. Jeg vil presentere fokusgruppemetoden og deltakerne nærmere i kapittel 5 Metode.

1.4 Disposisjon for avhandlinga

Denne avhandlinga er delt inn i syv kapitler. I det følgende kapitlet, kapittel 2 Bakgrunn, skal vi se nærmere på det historiske bakteppet for dialektstudier, nemlig den tradisjonelle

dialektologien. Her vil det samtidig trekkes paralleller mellom det tradisjonelle dialektidealet og det moderne dialektsynet. Deretter blir talemålssituasjonen i Norge i nyere tid skissert, med de aktuelle drivkreftene som preger denne talemålsutviklinga. I kapittel 3 skal vi se på ulike definisjoner og avgrensninger av nøkkelbegrepet dialekt, med utgangspunkt i forholdet mellom dialekt, språk og standardtalemål. I kapittel 4 presenteres sociolingvistikken og folkelingvistikken som representerer det faglige rammeverket for avhandlinga. Kapittel 5 utgjør metodekapittelet, og her skal jeg presentere og drøfte de metodiske valgene som ligger til grunn for avhandlinga. Videre skal vi se nærmere på fokusgruppemetoden og gjennomføringen av fokusgruppesamtalene som utgjør det metodiske arbeidet. I kapittel 6 blir så datamaterialet fra disse fokusgruppesamtalene analysert, med fokus på å måle deltakernes metaspråklig bevissthet. Kapittel 7 utgjør den avsluttende diskusjonen for prosjektet. Her skal trådene i avhandlinga samles, og funnene fra fokusgruppesamtalene vil bli diskutert. I tillegg vil jeg reflektere rundt fordelene og ulempene ved metodevalget. Til slutt vil jeg peke ut en vei for videre forskning.

2 Bakgrunn

2.1 Den tradisjonelle dialektologien

Den tradisjonelle dialektologien er et nødvendig bakteppe for mitt studieobjekt fordi forståelsen av dialekt og dialektbegrepet har sine historiske røtter i denne fagtradisjonen. Her vil jeg derfor gi en historisk framstilling av dialektologien som forskningsfelt, og det som var det rådende dialektsynet på 1800-tallet. Når dette er gjort skal vi vende oss mot dialektologiens forskningsfokus i dag, og sammenligne ideologiske fellestrekk som finnes i den tradisjonelle og den moderne dialektologien. Til slutt skal forholdet mellom talemålet og skriftspråket drøftes; en problemstilling som har vært sentral i norsk språkhistorie, og som fremdeles preger folks dialektoppfatninger (jf. Neteland 2014).

Den tradisjonelle dialektologien vokste fram som disiplin i Norge i den første halvdel av 1800-tallet, og bar preg av sin tids nasjonalromantiske ideologi. På denne tida var Norge en ung nasjonalstat som manglet et selvstendig skriftspråk. Et nasjonalt skriftspråk ble ansett som essensielt for å legitimere den unge nasjonalstaten. For å konstruere dette skriftspråket begynte man å forske på det som ble ansett som arkaiske og «rene» talemål (Omdal 1995). Det var sentralt at det nye skriftspråket skulle ha røtter til det som ble ansett som Norges ærerike fortid, da landet var et fritt rike (Venås 1991, s.18). Sandøy (1996) spissformulerer den tradisjonelle dialektologiens studieobjekt på følgende måte: «Ein var ikkje interessert i alt talt språk på ein stad, men bare ‘det beste og det eldste’»(Sandøy 1996, s.13). Dette medførte at talemålene ble idealisert og generalisert fordi de ble behandlet som homogene språkssystem. De tradisjonelle dialektologenes informantutvalg bestod stort sett av eldre rurale ikke-mobile menn (NORM), og tanken var at disse satt inne med et ekte og ubesudlet talemål (Chambers & Trudgill 1980, s.33). NORM-idealet, som står for Nonmobile Older Rural Males, var et utbredt ideal i engelsk dialektologi. Derimot var ikke dette idealet representativt for den internasjonale dialektologien som helhet. Ifølge Pedersen (1996) har man fra eldre tider på det europeiske kontinent ment at kvinner talte et mer ufordervet språk enn menn, og kvinner har derfor vært viktige språkinformanter (Pedersen 1996, s.151). Forholdet mellom kjønn og språk vil bli videre drøftet under delkapittel 4.3.2. Kjernen i den tradisjonelle dialektologiens dialektstudier, er idealet om å kartlegge og systematisere homogene språkssystem. Dette idealet resulterte i at det var de tradisjonelle språktrekkene som ble kartlagt, mens forekomsten av sosial og individuell variasjon blant dialektbrukerne ble ignorert. Et aktuelt spørsmål er om det fins spor etter dette tradisjonelle forskningsfokuset i

moderne dialektologi? *Dei norske dialektane* (Skjekkeland 1997) kan gi en pekepinn på forskningsfokuset i nyere dialektologi:

I denne boka prøver eg å gje eit oversyn over det me kan kalla *tradisjonelle* særdrag i norske dialektar. [...] Den språkhistoriske utviklinga bak dialektsærmerka, og teoriar som kan forklara denne utviklinga, står sentralt i framstillinga. [...] Språksystemet i dialektene blir heile vegen samanlikna med grammatikken i bokmål og nynorsk. Det er meininga at lesaren skal få kunnskap om likskapar og ulikskapar mellom talemålet og skriftspråket» [min kursivering] (Skjekkeland 1997 Forord).

Disse idealene slik de står isolert, har paralleller til idealene i den tradisjonelle dialektologien som har fokus på tradisjonelle særdrag, og som setter skriftspråket i en dominerende stilling. Forholdet mellom skrift og tale er et sentralt utgangspunkt for folks og språkforskeres forståelse av dialekt i dag (Vikør 1994). I det følgende skal vi se gjennom et historisk syn hvordan skrift og tale har påvirket hverandre, og videre hvordan dette forholdet ses av lingvister i nyere tid.

2.2 Forholdet mellom skriftspråk og talemål

Før dialektologien oppstod som forskningsfelt på 1800-tallet, ble skriftspråket i ulike europeiske nasjonalstater ansett som overordna talemålet. Denne overordninga skyldtes at skriftspråket ble sett på som et sammenbindende element for den kaotiske talemålsvariasjonen. I lys av dette ble skriftspråket ansett som det egentlige språket (Vikør 1994, s.83). Med dialektologiens framvekst ble dette forholdet omdefinert, og nå var det talemålet som ble betraktet som det egentlige språket, og skriftspråket som en sekundær representasjon av talen. Ifølge Vikør (1994, s.83) mener dagens lingvister i større eller mindre grad at talemålet er det egentlige språket, mens skriftspråket er en gjenspeiling av dette. På samme tid kan det sies at skriftspråket har hatt og har en normerende funksjon for talemålet. Dette kan ifølge Vikør (2007, s.91) ses ved at språkopplæringa i skolen inntil få tiår siden baserte seg på at skriftspråket var det primære, og talemålet det sekundære. Om skriftspråkets stilling i samfunnet i nyere tid sier Vikør følgende:

Vi må seie at reint faktisk fungerer skriftspråket i våre gjennomalfabiserte samfunn som eit sjølvstendig språksystem, som hos dei fleste er *internalisert* på lik linje med talen. Det gjeld det skriftspråket som dominerer i offentlege samanhengar, som rettar seg til eit kollektiv [...] Dette dominerande skriftspråket kan vi kalle «umarkert» eller «nøytralt» (Vikør 2007, s.93).

Å beskrive dialektbruk med utgangspunkt i skriftspråkene, er en vanlig uttrykksmåte blant folk ved at man hører folk si at man kan snakke bokmål (Neteland 2014). Ifølge Mæhlum

(2009) og Papazian (2012) er denne forestillingen om «å snakke bokmål» synonymt med et norsk standardtalemål.

2.2.1 Eksisterer et norsk standardtalemål?

Spørsmålet om eksistensen av et norsk standardtalemål er omdiskutert blant språkforskere, og det kan stakes ut to hovedfløyer i debatten. Den ene, representert ved først og fremst Mæhlum (2009) kan betegnes med merkelappen «mentalistisk» (Papazian 2012). Mæhlums ståsted er at det eksisterer et norsk standardtalemål i dag, og at eksistensen av dette talemålet legitimeres ved at «folk der ute» har mentale forestillinger om at dette talemålet finnes. På den andre siden av debatten er fløyen som hevder at det ikke eksisterer et slikt standardtalemål, representert ved Sandøy (2009). Sandøy argumenterer for at folks mentale forestillinger ikke kan legitimere eksistensen av et standardtalemål. Han mener at standardtalemålets eksistens forutsetter at talemålet faktisk er i bruk, altså har en kommunikasjonsfunksjon i samfunnet. Standardtalemålsdebatten er en omfattende debatt og jeg vil ikke gå nærmere inn på disse argumentene her. Derimot vil jeg komme tilbake til begrepet standardtalemål når jeg skal gjøre rede for forholdet mellom standardtalemål og dialekt (jf. 3.4). Som en avrunding til dette emnet vil jeg bemerke at Mæhlums mentalistiske tilnærming til dette spørsmålet er forenlig med min tilnærming som er å kartlegge folks mentale forestillinger til dialekt. I det følgende skal vi se på hvordan de norske dialektene utvikler seg i dag. I lys av dette blir forestillingen om standardtalemålet aktuelt fordi enkelte språkforskere hevder at de norske talemålsendringene preges av standardiseringsprosesser.

2.3 Talemålssituasjonen i Norge i nyere tid

Dette delkapittelet tar for seg de aktuelle prosessene som preger den norske talemålsutviklinga i nyere tid. Hovedprosessene i dette skiftende talelandskapet betegnes av språkforskere som dialektnivellering og regionalisering. Jeg vil først definere disse sentrale begrepene, før jeg presenterer noen teorier om hvilken retning talemålene utvikler seg i.

Dialektnivellering innebærer at språktrekk med mer avgrensa geografisk utbredelse, som har blitt oppfatta som utprega og «breie», blir erstattet av varianter med et videre regionalt eller nasjonalt bruksområde (Mæhlum & Røynealand 2014, s.126). Enkelt forklart handler dette om at de lokale dialektene mister sine tradisjonelle trekk, og blir likere hverandre. Regionalisering ses som et resultat av dialektnivellering for når de lokale dialektene er blitt like hverandre, nivellert, fortoner de seg som en samlet regionaldialekt, framfor flere små lokaldialekter. Det er konsensus i fagmiljøet om at det foregår en

dialektnivellering av de norske talemålene, men det hersker uenighet om hvilke faktorer som påvirker denne nivelleringa. Ifølge Akselberg (2004) er det i denne forbindelse særlig to spørsmål norske språkforskere diskuterer: 1. Hvor langt har den dialektale regionaliseringa (dialektnivelleringa) kommet på Østlandet? 2. Har dialektal regionalisering kommet i gang andre steder i Norge? Som svar på det første spørsmålet, hevder Akselberg (2004) at den regionale dialekta som utvikler seg på Østlandet i dag, er påvirket av oslodialekt, også kalt standard østnorsk. Videre påpeker Akselberg at det er lingvistiske varianter fra både Oslo-vest og Oslo-øst som sprer seg utover Østlandet. Det kan i hovedsak skisseres følgende to forklaringsmodeller for denne utviklinga som er regionalisering eller standardisering (Mæhlum, Akselberg, Røynealand & Sandøy 2012). Ifølge Mæhlum (2007) er det former fra standardtalemålet som sprer seg på Østlandet. Overført til det vikværske området hevder Johnsen (2015) at det er folkemålet, det talemålet som tradisjonelt ble snakket av de lavere sosioøkonomiske klasser, som sprer seg til det vikværske målføret, og ikke former fra standardtalemålet. Som en avrundning til dette emnet påpeker Røsstad (2005, s.15) at selv om det kan sies at dialektnivellering utgjør en av hovedtendensene ved talemåsendringene, er ikke forskningen her helt entydig, og det trengs flere undersøkelser fra stadig nye områder for å si noe mer sikkert.

Talemålsprosessene vi har sett på til nå kjennetegner Østlandet, og her er altså tendensen at oslomålet påvirker dialektene på Østlandet, en utvikling som går under betegnelsen urbaniseringsprosess. På Vestlandet derimot kan talemålssituasjonen sies å være preget av andre tendenser. Ifølge Rasmussen (2002) og Akselberg (2002) er mange av de tradisjonelle bygdedialektene her i mindre grad påvirket av nærliggende bymål. Akselberg (2002) betegner talemålsutviklinga på Vestlandet som rural regionalisering. I sin avhandling konkluderer Rasmussen (2002) med at Stavangermålet har liten språklig innflytelse på Sandnes-målet. Denne konklusjonen problematiseres hos Enger (2005), som hevder at det ikke er nok språklig belegg hos Rasmussen (2002) for å konkludere endelig med at det ikke foregår en regionaliseringsprosess i Rogaland.

Vi har nå sett på de prosessene som kjennetegner den norske talemålssituasjonen i nyere tid. Denne utviklinga kan oppsummeres i nøkkelordene regionalisering og dialektnivellering. Videre er dette en utvikling som pågår, og som derfor er utfordrende å se langtidsvirkningene av. I denne forbindelse er språkbrukernes holdninger til disse talemåsendringene relevant å se nærmere på. Dette perspektivet kan begrunnes med at folks holdninger til språkendringer kan ha innvirkning på språkets utvikling (jf. Vikør 1994).

Vikværingers holdninger til talemålsendringer er en av problemstillingene i denne avhandlinga, og vi skal nå se på området som er studieobjektet for denne avhandlinga, nemlig Sandefjord. Jeg vil i det følgende argumentere for hvorfor Sandefjords geografiske plassering gjør dette til et relevant studieobjekt med hensyn til holdninger og talemålsendringer. Før jeg argumenterer for dette vil jeg presentere noen generelle fakta om byen Sandefjord.

2.4 Sandefjord-området

2.4.1 Om Sandefjord by

Sandefjord by ligger sør i Vestfold-fylke, og grenser til Larvik i sør og Tønsberg i nord. Byen er Vestfolds største i folketall med sine 63 278 innbyggere (2019), og omfatter også fra og med 1. januar 2017 tettstedene (med innbyggertall i parentes): Stokke (3391), Andebu (2160), Melsomvik (2076), Kodal (1002), Fossnes (519) og Høyjord (316) (Lundbo 2018). Per 2018 hadde Sandefjord størst nettoinnflytting av alle kommunene i Vestfold, på 586 personer, med Tønsberg og Larvik på andre -og tredjeplass. Byen har en godt utarbeidet samferdsel: Byen har en egen flyplass, Torp, som har avganger til 5 norske byer og 23 utenlandsbyer. Videre tilbyr Vestfoldbanen gode forbindelser sør og nord og toget mellom Sandefjord og hovedstaden beregnes til 1,5 time. Fra byens havn går ferjene Color Line og Fjordline som begge har hyppige avganger mellom Sandefjord og Strømstad.

Sandefjords næringsliv har historisk sett vært preget av hvalfangsten som varte fra 1800-tallet til 1960-tallet. Hvalfangsten tilførte byen store økonomiske rikdommer og den kan sies å ha skapt et sosioøkonomisk skille mellom redere, mest kjent lokalet er Anders Jahre, og de som hadde lavere betalte jobber i den tilhørende industrien. Sandefjord var under 1. verdenskrig den rikeste byen i Norge (Haugland 2015). Dette sosioøkonomiske skillet finnes den dag i dag, og kan ses ved forskjeller i boligområder; for eksempel villaområdet på Midtåsen, hvor også villaen etter Anders Jahre står som besøksattraksjon. Et aktuelt spørsmål er hvorvidt vikværingene i denne studien erfarer at disse sosioøkonomiske forskjellene eksisterer i dag, og hvorvidt det har språklige utslag. En pekepinn på at informantene mine erfarer disse sosioøkonomiske skillene gjennom språkbruk, illustreres ved at deltakerne i gruppe 2 snakker om det de betegner som «lavstatusdialekt i Sandefjord» (jf. 6.2.5).

2.4.2 Hvorfor undersøke talemålet i Sandefjord?

Sandefjords strategiske geografiske plassering er en faktor som gjør byen relevant å undersøke i forbindelse med talemålsendringer og språkholdninger. Sandefjord har via sin

sentrale plassering ved kysten på Sør-Østlandet, samt sin posisjon som handel og sjøfartsvirksomhet, fått en tilstrømning av ulike språklige impulser. Videre kan Sandefjordområdet sies å befinne seg i et interessant skjæringspunkt fordi byen ligger relativt nærme Oslo, innen halvannen time kjøreavstand. Likevel betegnes ikke Sandefjord som en forstad til hovedstaden, men Sandefjord har blitt kalt «den siste pendlerbyen» til hovedstaden (Jensen 2006). Jeg vil argumentere for at en slik studie av dette området er relevant blant annet fordi det vikværske målføret tradisjonelt har vært objekt for fordommer og stereotypier. Disse stereotypiene har blitt beskrevet i media og i aviskronikker (se f.eks. Finsrud 2015 og Kristiansen 2014).

Videre kan språksamfunnet Sandefjord sies å være karakterisert av målbryting³ og dialektkontakt (Dahl 2002). Dette skyldes det faktum at byen har størst nettoinnflytting av byene i Vestfold, samt at Sandefjord huser en stor gruppe feriegjester i sommerhalvåret, og byens kyst og øyer har mer enn 2000 feriehus. I lys av disse faktorene karakteriserer Dahl (2002) Sandefjord som et område som befinner i et kontinuum av størrelsene dialekt, regionaltalemål og standardtalemål. I denne forbindelse mener Dahl (2002) at en tendens ved talemålet her er at den preges av påvirkning fra standardtalemål, og at dette gir utslag i den språklige variasjon hos særlig geografisk mobile ungdommer i området.

Endelig er Sandefjord-området aktuelt fordi det vikværske området tidligere er forsket på i forbindelse med talemålsendringer og påvirkning fra oslomålet (Johnsen 2015). I denne forbindelse konkluderer Johnsen (2015) med at det er folkemålet i Oslo, altså det talemålet som tradisjonelt har vært snakket på østkanten, som sprer seg til de vikværske byene. Johnsen hevder det ikke er mulig å påvise at det som betegnes som standardtalemålet⁴ har direkte påvirkning på de vikværske talemålene. Som årsaksforklaring trekker Johnsen inn vikværingers holdninger:

Når folk i dei vikværske byane har so negative haldningar andsynes standardtalemålsbrukarane og talemålet deira, so må ein slutta at standardtalemålet ikkje har sosial prestisje der. Difor ventar me heller ikkje å sjå at vikværingar tilpassar seg talemålet deira i nokon særleg grad [...] (Johnsen 2015, s.150 –151).

Et vesentlig poeng er at Johnsen (2015) har undersøkt talemålsendringer, og dermed kartlagt produksjonen av språk. Min avhandling undersøker ikke produksjonen av språk, men produksjon av *metaspråk*. Denne avhandlinga bygger derfor ikke videre på Johnsen (2015),

---

³ Målbryting er et begrep som ble lansert av Steinholt i forbindelse med hans dialektstudier av Hedrum-området i dagens Larvik rundt 1940. Begrepet betegner en prosess hvor et dialektområde befinner seg i et språklig skjæringspunkt mellom ulike dialekter. Mer om dette og hans forskning vil bli presentert i delkapittel 2.5

⁴ I Johnsen (2015) brukes standardtalemålet om morsmålet til de øvrige sosiale lag i Oslo

men mitt datamaterialet kan gi en liten innsikt i språkholdninger og oppfatninger til talemålsendringer hos vikkværingar. Et interessant aspekt å undersøke i denne forbindelse er hvorvidt vikkværingar opplever at dialekta deres har endret seg, og om folk opplever disse endringene som positivt eller negativt. Det norske talemålslandskapet har i språkvitenskapelig litteratur fått omtalen «Dialektparadis» (se f.eks. Mæhlum og Røyneland 2009), men gyldigheten av denne omtalen er omdiskutert og dermed verdt å tilføre mer empiri. En aktuell problemstilling i lys av dette er om folk opplever at alle dialektene har like høy status i Norge i dag? P st nden om dialektparadiset i Norge problematiseres hos Mæhlum (2009):

Dette gjelder framfor alt dialektene fra det en kan kalle ‘semi-periferien’; det vil si Østfold, Vestfold og flatbygdene oppover i Akershus, Hedmark og Oppland. Dette fungerer som en slags nærområder til hovedstaden, og språkbrukerne herfra stiller med helt andre spr ksosiale handikap enn de som har mer definerte regionale og motkulturelle identiteter å spille på (Mæhlum 2009, s.16).

Den vikkværske dialekta kan altså sies å stå utenfor dette dialektparadiset, og dette poenget vil bli fulgt vidare opp i delkapittel 6.2.5. I det følgende skal denne vikkværske dialekta settes i system og beskrives mer utførlig.

2.5 Det vikkværske målføret

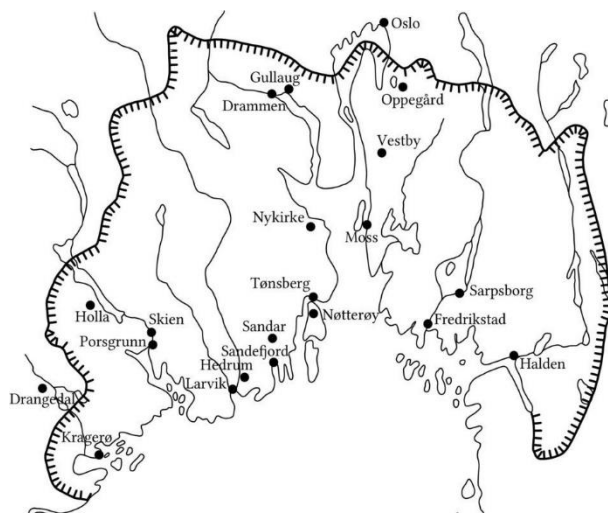
I dette avsnittet vil jeg gjøre en avgrensning av det vikkværske målområdet slik det skisseres hos Endresen (1990). Endresens framstilling har likhetstrekk med tradisjonen innen dialektologien⁵, fordi hans gjennomgang av det vikkværske målføret bygger på systematiseringer av de tradisjonelle formene i dialektene. Videre studerer ikke Endresen talemålsvariasjon som er motivert av sosiale og individuelle variabler. I lys av sistnevnte er det interessant at Endresen starter innledninga om det vikkværske målføret med en folkelingvistisk tilnærming: «Moderne vikkværingar føler at talem la deres utgjør ei enhet. Folk fra andre landsdeler ser det også slik, og har vanskelig for å skille dialektene i disse områdene fra hverandre» (Endresen 1990, s.89). Her gir Endresen ordet til dialektbrukerne selv, vikkv ringene, og han tillegger deres oppfatninger en faglig verdi. Denne tilnærminga utgjør kjernen av folkelingvistikken, som er det teoretiske rammeverket for denne avhandlinga. Ifølge Røsstad (2005) har språkvitenskapen, og deler av den klassiske sociolingvistikken, forholdt seg til språkbrukerne som objekter og ikke som aktører hvis språkoppfatninger har faglig verdi i seg selv. Når Endresen velger å belyse en slik

---

⁵ Termen «Tradisjonell dialektologi» her må ikke forveksles med en nasjonalromantisk ideologi som ofte brukes i en negativ forstand.

folkelingvistisk tilnærming i et verk som har paralleller til en mer tradisjonell dialektologisk framstilling, kan det diskuteres om dette skyldes den grunnleggende utfordringa med å avgrense dialekter (jf. Hoel 1998). Avgrensninga av det vikvørske dialektområdet og dialektbegrepet grunnleggende sett er ikke entydig (jf. 3.1). De tradisjonelle dialektgrensene kan sies å være flytende, og normen i dialektologisk faglitteratur er bruken av bestemte målmerker som grensemarkører for hvor en dialekt slutter og en annen starter. Disse grensemarkørene er ikke alltid entydige. For eksempel kan det oppstå usikkerhet om hvilket målmerke som skal brukes som de mest sentrale kriteriene for å avgrense en dialekt (Hudson 1996). Videre presenterer Endresen en folkelingvistisk metode for avgrensning av den vikvørske dialekta: «Møter du noen som sier at de *bråkær*, er det stor sjanse for at de er vikværing. Alle vikvørske -og få andre – dialekter har -*ær* som ending på en del verb i nåtid: *bråkær*, *spellær*» (Endresen 1990, s.89). I det følgende vil jeg presenterte utvalgte språklige trekk som kjenner det vikvørske talemålet. Kategoriene vi skal se nærmere på er substantivbøying, pronomen, tjukk l og trykk på førstestavelse i importord. Til slutt vil jeg drøfte hvorvidt det kan sies å eksistere en egenartet sandefjordsdialekt.

Faglitteraturen er ikke samstemte i nøyaktig hvor grensene skal trekkes for det vikvørske dialektområdet (Johnsen 2015), men jeg vil i det følgende basere min framstilling på Endresen (1990) som avgrenser det vikvørske målområdet i følgende illustrasjon:

Figur 1: Kart over det vikvørske målområdet (Endresen 1990)

Kartet ovenfor illustrerer byene og bygdene som omfattes av det vikvørske målområdet. Til sammen utgjør området fylkene Østfold, Vestfold, Grenland (Nedre Telemark) og Nedre Buskerud. Det fremste kjennetegnet på vikværsk er æ-ending i verb i presens som for eksempel i ordene brukær og kastær. I det følgende vil jeg presentere noen utvalgte konkrete

språktrekk ved den vikkværske dialekta. Den følgende skisseringa representerer ikke en fullstendig gjennomgang av språkssystemet i vikkværsk, men jeg har valgt å trekke fram bestemte målmerker som er relevante i min sammenheng da disse nevnes eksplisitt av deltakerne fokusgruppesamtalene.

Substantivbøyning

I vikkværsk er hankjønns- og hunkjønnsord skilt fra hverandre ved at hankjønnsord får endinga -ær i ubestemt flertallsform og -ane i bestemt flertallsform. Mønstrene som er gjengitt nedenfor er ifølge Endresen (1990, s.93) det produktive mønsteret i vikkværsk, altså det mønsteret nye ord vil føye seg inn under.

Hankjønnsord

<i>Båt</i>	<i>Båten</i>	<i>Båtær</i>	<i>Båtane</i>
<i>Lærær</i>	<i>Lærern</i>	<i>Lærerær</i>	<i>Lærerane</i>

Hunkjønnsord

<i>Fil</i>	<i>Fila</i>	<i>Filer</i>	<i>Filene</i>
<i>Jente</i>	<i>Jenta</i>	<i>Jenter</i>	<i>Jentene</i>

Personlig pronomen

Vikkværsk har de fleste steder de klassiske østlandske formene 'jeg' *jæ(i)*, 'meg' *mæ(i)*, 'du' *du/ru*, 'deg' *dæ(i)/ræ*. Med hensyn til 3.person pronomen ser systemet slik ut for selvstendige, altså grunnformen av pronomen og de såkalt uselvstendige formene som er elisjoner (forkortelser) av de selvstendige:

SELVSTENDIGE

Han/(hannom)

Ho/hu (henner/hennær)

De

Dem (demme) (vest)⁶

Døm (øst)

USELVSTENDIGE (elisjoner)

-en/-n

-o/-a

-de/-re (vest); -et/-t (øst)

-dem/-rem (vest)

-dom/-rom/-om (øst)

⁶ Vest betegner vestvikkværsk som omfatter dialektene vest for Oslofjorden (se figur 1) og dialektene øst for Oslofjorden.

Når det gjelder tredjeperson entall hunkjønn har Østfold og Vestfold for det meste *ho*, mens Grenland har *hu* i bymåla og Bamble, men ellers *ho*.

Trykk på førstestavelse i importord

Trykk på førstestavelse i importord kan illustreres ved ordene ‘tellefon og ‘gittar, og dette fenomenet er et klassisk kjennetegn på østlandske dialekter. Dette fenomenet er altså ikke unikt for vikværsk, og det er heller ikke et gjennomgående trekk ved hele det vikværske målføret: I Grenland blir for eksempel trykket lagt på siste stavelse i importord slik at folk herfra sier tele’fon og git’ar. Vestfold befinner seg i en mellomposisjon her, for i Tønsberg er forekomsten av trykk på førstestaving varierende slik at folk her kan si ‘bensin, men også tra’fikk. Bakgrunnen for forekomsten av trykk på førstestaving i importord i Vestfold, er ifølge Endresen påvirkning fra folkemålet i Oslo: «Vestfolddialekten står under sterk innflytelse fra folkemålet i Oslo, noe vi nok har et eksempel på her. Sommergjester fra hovedstaden preger store deler av den «vikværske kysten» i ferietida» (Endresen 1990, s.92). Dette samsvarer med Johnsens (2015) konklusjon om folkemålets påvirkning på vikværsk.

2.5.1 Finnes det en egen sandefjordsdialekt?

Vikværingene i fokusgruppene bruker termen sandefjordsdialekt om sitt talemålet, og et aktuelt spørsmål er derfor hvordan dette samsvarer med faglitteraturen. I dialektologien, som vi her har sett representert ved Endresen (1990), regnes talemålet i Sandefjord til det vikværske målføret. I lys av Endresens (1990) kommentar om at vikværingene føler at talemåla deres utgjør en enhet, er det relevant å undersøke hvorvidt denne opplevelsen korrelerer med forestillingene til vikværingene i datamaterialet. Det er nemlig mulig å argumentere for en slik avgrensning, for ifølge Sandøy (1996) må dialektbegrepets innhold tilpasses den enkelte brukssituasjon: «Vi kan bruke ‘dialekt’ om språket å få eller mange, i eit lite område eller stort. Såleis kan vi tale om holsdialekten, hallingdialekten, midlandsmålet eller austlandsk alt etter samanhengen og formålet» (Sandøy 1996, s.23). Når Sandøy avgrensar lokale enheter som «holsdialekten», kan det samme prinsippet overføres til eksistensen av en egen sandefjordsdialekt. Det bør bemerkes at hensikten med denne diskusjonen ikke er å argumentere for at sandefjordsdialekta bør behandles som en egenarta dialekt i faglitteraturen. Likevel vil jeg anvende termen sandefjordsdialekt i denne avhandlingen fordi dette er betegnelsen informantene mine bruker om sitt talemål. Det er nettopp deres forestillinger om dialekter som er forskningsobjektet her, og dermed bør talemålet som undersøkes omtales på deres premisser. Denne folkelingvistiske studien føyer seg inn i en større

forskningssammenheng, og vi skal nå se nærmere på studier som utgjør et relevant rammeverk for mitt prosjekt.

2.6 Tidligere forskning

I dette avsnittet vil jeg presentere tidligere studier som fungerer som et aktuelt rammeverk for min studie. Først vil jeg presentere forskning som er mest nærliggende for min problemstilling. Videre vil jeg også trekke fram andre studier som ikke har sett på vikkværske dialekter spesielt, men som har en sosiolingvistisk eller folkelingvistisk tilnærming. Den følgende gjennomgangen er kronologisk strukturert slik at de eldste kjente avhandlingene blir presentert først.

En av de første sosiolingvistiske studiene fra det vikkværske området er Steinsholt (1964) som mellom 1938 og 1939 undersøkte talemålsvariasjon i Hedrum-området i Larvik. I forbindelse med denne studien lanserte Steinsholt begrepet «målbryting» som betegnelse på områder med en høy grad av språklig variasjon hos folk. Steinsholt fant i sin studie at Hedrum var et område som var preget av målbryting, altså at særlig unge mennesker fra bygda tok med seg språkformer utenfra ved at de flyttet mer på seg.

I Gulbrandsen (1975) ble Tønsberg-området undersøkt og her var funnene at de tradisjonelle dialekttrekkene i området stod i en sterk stilling. Dette viste seg blant annet gjennom språkholdningene til informantene som betegnet oslomål som «sossespråk», og ga uttrykk for at dette var et talemål de tok avstand fra (Gulbrandsen 1975, s.105 i Dahl 2002, s.11). Tre studier som har sett på språkholdninger i det vikkværske området i nyere tid er Bjellås (2001), Dahl (2002) og Jensen (2006). Disse studiene har tatt for seg forholdet mellom språkholdninger og språkbruk i henholdsvis Skien og Sandefjord. Felles for disse studiene er at de har sett på unge menneskers språkbruk, og funnet at den vikkværske dialekta påvirkes av regionalisering og standardisering. Jensens (2006) avhandling har undersøkt Sandefjord-området og sett på indirekte og direkte holdninger til egen dialekt hos ungdommer ved Sandefjord videregående skole. Bakgrunnen for undersøkelsen var hypotesen om at talemålet i Sandefjord påvirkes av standardiseringsprosesser⁷. Resultatene viste at elevene ved studiespesialiserende program rapporterte at de var mer positive til det lokale talemålet, noe

---

⁷ Med standardisering forstår Jensen (2006) en talemålsprosess hvor sandefjordsdialekta påvirkes av oslomålet, som Jensen ser som synonymt med standardspråket, som er et bokmålsnært talemål (2006: 1).

som var et overraskende funn⁸. Jensens studie har en klar parallell til min ettersom den har sett på talemålet i Sandefjord, og kartlagt holdninger til sandefjordsdialekta.

En studie som ikke har sett på det vikvørske området, men som jeg likevel vil trekke fram som relevant her, er Gjerdevik (2005) som har undersøkt folks oppfatninger om dialektbegrepet. I studien sammenlignet Gjerdevik islendingers og nordmenns forståelse av dialektbegrepet. Studien viste at spørsmålet «Snakker du dialekt?» ble oppfattet svært ulikt hos de to gruppene. Blant de norske studentene ble spørsmålet møtt med forvirring og en av informantene spurte om dette var et lurespørsmål (Gjerdevik 2005, s.55). Dette funnet er interessant fordi det illustrerer at nordmenn anser eksistensen av dialekter som selvsagt.

Videre vil jeg trekke fram Røsstads (2005) doktoravhandling fordi den i likhet med min studie er en reint folkelingvistisk studie. Røstad har undersøkt forholdet mellom rapportert og realisert språkbruk hos folk i nærbygdene til Kristiansand i Vest Agder, og konkluderte med at talemålene i området var preget av regionaliseringsprosesser.

Til slutt vil jeg trekke fram Johnsen (2015) som har sett på samlede studier av talemål og talemålsendringer fra det vikvørske området. Johnsen konkluderer med at det er folkemålet fra Oslo-øst som sprer seg til de vikvørske dialektene, og ikke et prestisjetalemål fra Oslo-vest, som hos Johnsen går under betegnelsen standardtalemål.

Hvor plasserer denne studien seg i forhold til de nevnte ovenfor? Av studiene som er nevnt her ser vi at det kun er to som har undersøkt Sandefjord-området (Dahl 2002 og Jensen 2006). Disse studiene har sett på utelukkende unge mennesker, og målt deres ubevisste holdninger til egen språkbruk. Min studie ser derimot på ulike aldersgrupper, fra 21 –73, og metodisk skiller min studie seg ut med fokusgruppesamtalene som empirisk grunnlag. Jeg måler utelukkende direkte holdninger, og jeg mener fokusgruppemetoden gir en bredere og dypere innsikt i disse holdningene. Oppsummert kan min studie tilby et nytt perspektiv på vikvørings språkholdninger med hensyn til metodevalg, alderssammensetning og den reint folkelingvistiske tilnærminga. Til slutt bør det påpekes at de nevnte studiene daterer seg til henholdsvis 2002 og 2006, noe som betyr at den nyeste studien fra området ble utført for 13 år siden. I lys av dette byr min studie på oppdatert empiri på dette feltet.

---

⁸ Dette funnet karakteriseres som overraskende fordi man etter klassisk sosiolingvistisk teori ville forvente å finne at studiespesialiserende elever ville ha mer positive holdninger til standardnære former.

3 Avgrensninger og definisjoner

3.1 Språk og dialekt

I dette kapittelet er det overordna målet å komme nærmere en avgrensning og definisjon av dialektbegrepet. For å få en bredere forståelse av begrepet dialekt, vil jeg begynne med å undersøke hvordan vi kan skille ut dialekt fra språket. Denne distinksjonen viser seg nemlig å være problematisk i lingvistikken hvor størrelsene dialekt og språk i flere tilfeller framstår som overlappende (Mesthrie & Swann mfl. 2006). Ifølge Hudson (1996) eksisterer det ikke et objektivt skille mellom språk og dialekt. Dette begrunner han ved å avvise de vanligste kriteriene for å skille de to størrelsene som er prestisje, størrelse og gjensidig forståelse. Den første egenskapen, prestisje, kan kun brukes i distinksjonen mellom standardspråk og dialekt. Dette skyldes at prestisje er innebygd i standardspråkstørrelsen, men ikke nødvendigvis i språk som sådan. Det andre kriteriet, at et språk snakkes av flere mennesker enn dialekt, blir avvist på bakgrunn av størrelsesbegrepets relativitet. Dette skyldes at varietet A kan ha en større gruppe talere knytta til seg enn varietet B, men varietet C kan være større enn varietet D og så videre. Det siste kriteriet, gjensidig forståelse, er ikke i tråd med virkelige forhold, noe som kan illustreres ved at det finnes språk som er gjensidig forståelige, men som fungerer som offisielt uavhengige språk, for eksempel de skandinaviske språkene. Endelig konkluderer Hudson med følgende om språk og dialekt: “[...] it is important to remember that they are objective facts about individual minds, and not about the linguistic world” (Hudson 1996, s.237). Hudson anerkjenner at disse lingvistiske objektene eksisterer som mentale størrelser hos språkbrukerne, og at de på denne måten kan sies å være virkelige. Denne mentalistiske tilnærminga fungerer som et argument for å kartlegge og analysere folks mentale forestillinger om avgrensninga av disse størrelsene.

3.2 Avgrensning av språk og dialekt i norsk sammenheng

Som vi har sett i det foregående er det problematisk å avgrense språk og dialekt. Vi har videre sett at dette skillet ifølge Hudson utelukkende eksisterer i språkbrukernes hoder. I dette kapittelet vil jeg videreføre diskusjonen om dialektavgrensning i en norskspråklig sammenheng. Jeg vil kort skissere to tilnærminger til spørsmålet, representert ved Vikør og Sandøy. Vikør (2007) inntar det samme utgangspunktet som vi finner hos Hudson: «[...] det er altså ikkje gitt at spørsmålet ‘Kva er eit språk?’ i det heile tatt kan besvaras objektivt [...]»

Om termen 'språk' er vanskeleg, er termen 'dialekt' også problematisk. Dialektbegrepet er tvitydig på same måten som språkbegrepet» (Vikør 2007, s.58).

I likhet med Hudson (1996) avviser også Vikør kriteriene gjensidig forståelse og geografisk markør som avgrensingsredskap for språk og dialekt. Som en alternativ løsning presenter Vikør (2007) en tilnærming som tar utgangspunkt i at definisjonen av dialekt avhenger av brukssituasjon. I enkelte tilfeller kan talemål som er nært opp mot skriftspråket, for eksempel bokmål, betegnes som en dialekt, der et bokmålnært talemål er noens morsmål (jf. Sandøy 1996). I andre kontekster har bokmål funksjon som et skriftspråkbasert talemål, også kalt standardtalemål, som benyttes i nyhetssendinger i NRK (jf. Heli 2011). Ofte er det nemlig ikke lingvistiske kriterier som avgjør hvilke varieteter som får status som språk eller dialekt, og et eksempel på dette er kvensk som tidligere ble kategorisert som en finsk dialekt, men som i 2005 fikk status som eget språk. Når det ikke foreligger et objektivt skille mellom dialekt og språk i lingvistikken, er det nærliggende å trekke inn andre styrende forhold som politiske og sosiale forhold (Mæhlum m.fl. 2012 og Vikør 1994).

3.3 Definisjon av dialekt

I det foregående har jeg skissert ulike tilnærminger til distinksjonen mellom dialekt og språk. Denne avgrensninga har vist seg å være problematisk, og i hvilken grad de to størrelsene kan skilles fra hverandre, avhenger ofte av ytre ikke-lingvistiske forhold. I lys av denne diskusjonen er det relevant å trekke fram en eldre definisjon av dialektbegrepet fra boka *Norske Dialekter 1* fra Hallfrid Christiansen (1946): «Med en dialekt mener vi som regel en talemålsform som avviker fra landets offisielle språk» (Christiansen 1946, s.5). Dette synet på dialekt tar utgangspunkt i dialekt som et *avvik* fra språket. Dette illustrere altså et eldre dialektideal, som er blitt problematisert i nyere tid, for eksempel av Sandøy (1996, s.23) som hevder at en dialekt må forstås som et selvstendig språk med sin fullstendige grammatikk. I moderne dialektologi er den vanligste definisjonen av dialektbegrepet forstått som et stedbundet språkssystem (Sandøy 1996, Skjekkeland 2010). Videre blir dialektbegrepet brukt som en samlebetegnelse for de ulike størrelsene sosiolekt, geolekt og idiolekt. En sosiolekt betegner et talemål som er knytta til bestemte sosiale grupper eller som skifter etter sosiale brukssituasjoner (Sandøy 1996, s.22). Sosiolekten er altså ikke geografisk men sosialt betinget. Eksempler på sosiolekter kan være det tradisjonelle arbeidernespråket eller ungdomsspråk. En idiolekt er en dialekt som er spesifikk for et enkeltindivid, og ikke en større gruppe. Som en avrundning til dette emnet vil jeg framheve at målet med denne avhandlinga er å undersøke hvilket innhold vanlige folk tillegger begrepet dialekt. Av denne

grunn vil jeg derfor ikke forsøke å peke ut en presis eller «korrekt» definisjon av begrepet her. Samtidig vil avhandlinga ta utgangspunkt i det som er den vanligste og mest utbredt definisjonen av dialekt, nemlig dialekt forstått som et geografisk avgrensa talemål. Det er denne definisjonen jeg vil bruke som en representant for en klassisk lingvistisk definisjon, når jeg skal sammenligne fokusgruppedeltakernes definisjoner med lingvistikkens.

3.4 Standardtalemål og dialekt

I dette avsnittet skal vi se nærmere på standardtalemålsbegrepet, og hvordan dette kan tilføre dialektbegrepet en ny dimensjon. Ifølge Papazian (2012) henger definisjonen av dialekt nøye sammen med definisjonen av standardtalemål/riksspråk: «Å definere riksspråk vil m.a.o. si å peke på hva som skiller riksspråk fra dialekter, og en definisjon av riksspråk kan passende ta utgangspunkt i en definisjon av dialekter. Men dessverre er 'dialekt' akkurat like omstridt som 'riksspråk'» (Papazian 2012, s.60). Papazians utsagn er et bidrag til standardtalemålsdebatten (jf. Enger 2009). I lys av denne debatten argumenterer Mæhlum (2009) for eksistensen av et norsk standardtalemål, og hun formulerer diskusjonen på følgende måte: «Spørsmålet er kort sagt hva det er som faktisk går for seg 'der ute i den virkelige verden'? Hvilke forestillinger har såkalte 'vanlige folk' om et norskspråklig prestisjehierarki?» (Mæhlum 2009, s.12). En av problemstillingene i denne avhandlinga er hvorvidt informantene opplever at deres dialekt har status (jf. 1.3 punkt 3). En betegnelse som er blitt brukt om det norske talemålslandskapet er Norge forstått som et dialektparadis. I denne forbindelse er det aktuelt å undersøke hvorvidt dette dialektparadiset samsvarer med «folk der ute» sine forestillinger om dialekter. Ifølge Hudson (1996) er det mindre problematisk å skille dialekt fra et standardspråk, fordi et standardspråk bygger på prestisje. Dette synet samsvarer med Mæhlum (2009) som hevder at det finnes et norsk talemål som har mer prestisje enn dialektene. Mæhlum (2007) hevder videre at dette talemålet opptrer under merkelappene «standard østnorsk» «standardtalemål» «bokmål» hos folk. Oppsummert forstår Mæhlum standardtalemålet som et talemål basert på skriftspråket bokmål (Mæhlum 2007, s.45).

Et av spørsmålene i intervjuguiden bygger på spørsmålet om eksistensen av et eventuelt standardtalemål: «Finnes det en måte å prate på som har mer status enn andre?» (se vedlegg a). Dette spørsmålet kan potensielt avdekke om folk opplever at det finnes et talemål som har høyere status eller prestisje.

3.5 Språkholdninger og språkoppfatninger

3.5.1 Språkoppfatninger

En sentral del av denne avhandlinga er å kartlegge deltakernes holdninger til dialekt. I problemstillingene (jf.1.3) brukes termene «oppfatninger» og «holdninger» om deltakernes verbale utsagn i datamaterialet. Her vil jeg derfor avgrense hvordan jeg forstår innholdet i disse begrepene. Først vil jeg redegjøre for hvordan jeg forstår og anvender termen språkoppfatninger, før jeg nærmere meg ulike definisjoner og metoder for å forske på språkholdninger.

Oppfatninger og holdninger brukes ofte synonymt i dagligtalen, og i sin avhandling gjør Røsstad (2005) en distinksjon mellom språkholdninger og språkoppfatninger. Røsstad bruker betegnelsen språkoppfatninger, og ikke språkholdninger, om sine informanternes uttalelser om språk. Denne distinksjonen begrunner han med at språkholdninger ikke kan observeres direkte, og at begrepet derfor har et smalere innhold enn språkoppfatninger, som ifølge Røsstad rommer både forståelser, meninger, holdninger og tolkninger. Derimot argumenterer Garrett i boka *Attitudes to Language* (2011) for at visse komponenter ved holdninger kan observeres direkte. Disse komponentene utgjør emosjonelle reaksjoner og påstander, som kan observeres via folks verbale utsagn. I denne avhandlinga baserer jeg meg på Røsstads forståelse av de to begrepene. Jeg vil i hovedsak bruke termen språkoppfatninger om deltakernes meninger, påstander, erfaringer og mentale forestillinger. Videre anvender jeg «holdninger» der deltakerne gir subjektive evalueringer av andres eller eget talemål.

3.5.2 Holdninger

Holdninger er et omfattende begrep og jeg vil derfor sette av litt plass til ulike definisjoner og bruksområder for dette begrepet. Jeg vil først gi en mer generell definisjon av begrepet før jeg spisser meg inn mot språkholdninger som er mitt studieobjekt.

Studie av holdninger har sitt opphav i og er et sentralt begrep i sosialpsykologien, og ifølge Omdal (1995) er det ikke en konsensus om innholdet i begrepet i det sosialpsykologiske fagmiljøet. En vanlig og bred definisjon av begrepet er holdning forstått som en beredskap til å evaluere et objekt positivt eller negativt. Dette objektet kan være både abstrakt, som en politisk oppfatning, eller mer konkret rettet mot for eksempel en folkegruppe (Kulbrandstad 2015). Denne definisjonen kan brukes som en inngang til å forstå begrepets kjerne, men en holdning består av flere komponenter, som illustreres i Oppenheims (1982) definisjon av holdning:

A construct, an abstraction which cannot be directly apprehended. It is an inner component of mental life which expresses itself, directly or indirectly, through much more obvious processes as stereotypes, beliefs, verbal statements or reactions, ideas and *opinions* [...] [min kursivering] (Oppenheim 1982, s.39 i Garrett 2011, s.19).

Holdning forstås av Oppenheim som en mental forestilling som ikke er direkte observerbar. Likevel kan innholdet i holdninga uttrykkes direkte eller indirekte, gjennom stereotypier, reaksjoner, ytringer og så videre. Videre er et aktuelt spørsmål i sosialpsykologien hvordan holdninger dannes. Ifølge Garrett kan holdninger ses som sosiale konstruksjoner som er innlært gjennom sosialisering (Garrett 2011). Videre kan holdninger kategoriseres etter graden av stabilitet. For eksempel kan enkelte holdninger være et uttrykk for en spontan vurdering av et tema en person konfronteres med for første gang. Andre holdninger er innlært fra et tidlig stadium i livet, og disse er mer stabile.

3.5.3 Språkholdninger

Foreløpig har vi utelukkende sett på definisjoner av holdning i en sosialpsykologisk sammenheng. Vi har sett at holdninger er sammensatt av ulike mentale komponenter, og at de er vanskelig å definere fordi de ikke er direkte observerbare. I det følgende vil jeg se nærmere på mitt studieobjekt som er språkholdninger. Grunnleggende kan en språkholdning forstås som en tilbøyelighet til å evaluere et språk, varietet eller et språktrekk, på en negativ eller positiv måte (Kulbrandstad 2015, s.249). Et vesentlig skille i språkholdningsforskning er distinksjonen mellom direkte og indirekte språkholdninger. De to består av ulike komponenter og måles via ulike metoder. Direkte språkholdninger måles gjerne ved at man spør informanter direkte, for eksempel via spørreskjemaer eller intervju, hva de synes om gitte språklige varieteter. utfordringer ved denne direkte tilnærminga er sannsynligheten for et manglende samsvar mellom hva folk sier og hva de *faktisk* mener. Indirekte språkholdninger er derimot ubevisste, og de må derfor avdekkes gjennom indirekte metoder. Den vanligste metoden for å måle indirekte holdninger er matched-guise test, som er utformet slik at informantene vurderer ulike språkvarieteter opp mot gitte estetiske egenskaper.

Språkholdninger og språkbrukere

Et vanlig prinsipp i språkholdningsforskning er premisset om at språkholdninger grunnleggende sett ikke handler om språket i seg selv, men om menneskene som bruker det aktuelle språket. En rekke undersøkelser gir en pekepinn på at det av denne grunn ikke er mulig å studere holdninger til språk helt isolert (se for eksempel Mæhlum mfl. 2012, s. 95-96). Dette vil si at enhver vurdering av et språklig trekk bygger på stereotypier om personen

som bruker dette språktrekket (Preston 1996). Dette synet kan problematiseres av Omdal (1995) som hevder at slike estetiske vurderinger kan bygge på for eksempel fonologiske kvaliteter ved et språk. For eksempel er vokalrikdom ansett som estetisk, og da spesielt vokalkvaliteten «a», som har blitt betraktet som estetisk tiltalende (Omdal 1995). Til tross for dette konkluderer Omdal (1995) med at det i hovedsak er holdninger til brukerne av språket som ligger bak slike estetiske vurderinger.

3.5.4 Holdninger som sosial konstruksjon

En mindre vanlig metode for å måle språkholdninger er det diskursanalytiske perspektivet som finnes hos Potter & Wetherell (1987). Før vi går nærmere inn på dette perspektivet, er det nyttig å avklare det omfattende begrepet diskursanalyse. Diskursanalyse kan bredt sies å omfatte all forskning som konsentrerer seg om språk i sin sosiale og kognitive kontekst (Potter & Wetherell 1987). Diskurs er et komplekst og omfattende begrep som må tilpasses det aktuelle bruksområdet. I et diskursanalytisk perspektiv omfatter begrepet diskurs alle former for muntlig interaksjon, formell og uformell, og alle skrevne tekster. Spissformulert er den analytiske diskursanalysen en studie av språket i bruk i alle mulige sosiale interaksjonsformer. Dette går ut på at respondentene uttrykker sine holdninger gjennom den sosiale interaksjonen som foregår der og da, for eksempel i en gruppeinteraksjon. Dette er en vanlig tilnærming innenfor sosiolingvistik og sosialpsykologisk forskning (Garrett 2011). I denne tilnærminga ses språket som en sosial konstruksjon, fordi språkets eksistens og utforming er konstruert av menneskene som bruker språk: «language is both constructed and constructive» (Potter & Wetherell 1987, s.35). En forlengelse av dette er synet om at språket konstruerer virkeligheten; språket fungerer som det grunnleggende rammeverket for hvordan vi forstår verden og tingene i den. Uten språkevnen er vår evne til kommunikasjon og dermed grunnleggende samhandling og livsførsel, svært begrenset. Dette diskursanalytiske perspektivet hviler på en sosialkonstruktivistisk paradigme.

4 Teori

4.1 Sosialkonstruktivisme

Målet med denne avhandlinga er å få innsikt i folks *begrepsforståelse* og *bruk* av dialekt. Dialektbegrepet blir definert på ulike måter i faglitteraturen som bygger på ulike språkvitenskapelige kriterier. Men dialekt får gjerne en annen betydning i dagligtalen og i folks mentale forestillinger. Overført til fokusgruppedataene er deltakerne samstemte i at alle snakker dialekt. Derimot hevder flere senere at de ikke føler de snakker dialekt, eller at de ikke snakker «rent» dialekt. Dette er et interessant funn fordi det illustrerer et manglende samsvar mellom folks forestillinger om dialektbegrepet, og deres opplevelser av egen dialektbruk i praksis. For å avdekke disse mentale forestillingene hos folk baserer jeg meg på et sosialkonstruktivistisk paradigme. Dette skyldes at disse mentale forestillingene må forstås som subjektive oppfatninger, som bidrar til å konstruere folks syn på den språklige virkeligheten.

Sosialkonstruktivismen forutsetter at mennesket alltid konstruerer sine individuelle narrativer og forståelse i forhold til sine sosiale relasjoner (Halkier 2016, s.14). Denne tilnærminga er forenlig med min problemstilling for det er nettopp menneskene eller språkbrukernes, forståelse av språklige fenomener som er studieobjektet. I motsetning til et positivistisk syn, som baserer seg på at det eksisterer ekte og sosialt uberørte data om individers livsverden, tar sosialkonstruktivismen avstand fra idealet om en objektiv virkelighet som kan studeres (Halkier 2016). Ifølge sosialkonstruktivismen konstrueres virkeligheten gjennom sosial interaksjon. Data som er innhentet med et sosialkonstruktivistisk perspektiv, må derfor fortolkes og analyseres med hensyn til den sosiale interaksjonen.

4.1.1 utfordringer ved sosialkonstruktivismen

Sosialkonstruktivismen har blitt kritisert for å være påvirket av postmodernistisk relativisme: «At its most frightening (or most liberating), critical theory claims that observations and observers are hopelessly intertwined, and that any text can mean anything» (Johnstone 2000, s.2). Det sosialkonstruktivistiske virkelighetssynet tar utgangspunkt i at alle fenomener er subjektive konstruksjoner, som ikke kan vurderes objektivt, altså uavhengig av observatørens fordommer. Når Johnstone (2002) sier «any text can mean anything», vises det til at denne absolutte relativismen kan oppleves som et håpløst og lite vitenskapelig syn på forskning. Hvordan skal man som forsker tilnærme seg sosiale fenomener i lys av dette? En tilnærming

er at forskere bør være bevisste over at våre observasjoner preges av vår fortolkning, og at et ideal om å finne fram til sannheter må nedtones, eller iallfall redefineres. Med redefineres mener jeg at fortolkningene våre ikke må anses som sanne eller usanne, men at fortolkningsvitenskapen av natur åpner for at ulike tolkninger er rimelige. Overført til min analyse (jf. Kapittel 6) vil jeg forsøke å foreslå ulike tolkninger av deltakernes utsagn fra fokusgruppedataene. Mens jeg presenterer disse vil jeg ikke ta stilling til deltakernes «egentlige» eller «sanne» hensikter og holdninger. Derimot vil jeg forsøke å finne belegg for mine tolkninger ved å se deltakernes utsagn i et helhetlig perspektiv.

4.2 Fenomenologi

Fenomenologien har sine røtter i filosofien og har endret sitt innhold siden filosof Edmund Husserl grunnla retninga rundt år 1900. Husserls grunntanke var at menneskers erfaringer og atferd har en intensjon, en bakenforliggende mening. Fenomenologien er en utbredt tilnærming innenfor kvalitativ forskning og her blir prinsippet forstått som

[...] en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den oppleves av informantene, ut fra den forståelse at den virkelige virkeligheten er den mennesker oppfatter (Kvale & Brinkmann 2010, s.45).

Dette perspektivet samsvarer med intensjonen i sosialkonstruktivismen: Formuleringa «at den virkelige virkeligheten er den mennesker oppfatter» viser til at virkeligheten konstrueres av individets subjektive forestillinger. Jeg er opptatt av å studere den *språklige* virkeligheten, og hvordan denne konstrueres i folks mentale forestillinger. Til dette formålet anser jeg en kombinasjon av det sosialkonstruktivistiske paradigmet og det fenomenologiske som hensiktsmessig. For å finne ut hvordan folk forstår ulike aspekter ved dialektbegrepet, forutsetter jeg at deltakernes ytringer representerer deres subjektive virkelighetsforståelse. I denne sammenhengen er det de aspektene ved dialektbegrepet som oppleves som viktige for deltakerne, som blir mitt studieobjekt: «[...] the important reality is what people percieve it to be» (Kvale 1996, s.52 i Røssstad 2008). Denne persepsjonen utgjør videre deltakernes livsverden: «Livsverden er verden slik vi møter den i dagliglivet, og slik den fremtrer i den umiddelbare og middelbare opplevelse, uavhengig av og forut alle forklaringer» (Kvale & Brinkmann 2010, s.49). Oppsummert søker en studie med en fenomenologisk tilnærming å forstå informantenes subjektive opplevelser, både de umiddelbare som oppstår i intervjusituasjonen, og de som allerede ligger nedfelt hos den enkelte. Fenomenologien har ikke som mål å avdekke objektive sannheter om den språklige virkeligheten, men å få dypere innsikt i sannheter om folks forståelser av denne virkeligheten. Dette vil si at dataene fra

fokusgruppene må ses som uttrykk for den enkelte individs livsverden, slik den fremstår i den aktuelle konteksten. Endelig er tilnærminga til denne undersøkelsen forenlig med det Røsstad (2005) betegner som informantperspektivet som er «det å sjå verda frå synsstaden til informantane, anten ein er interessert i sjølve verda eller ein er interessert i korleis informantane ser på ho (i den grad ein meiner det er nokon skilnad her)» (Røsstad 2005, s.50). Formålet med denne oppgaven er å avdekke hvordan informantene opplever den språklige virkeligheten, slik den kommer til uttrykk gjennom deres ytringer.

4.3 Sosiolingvistisk teori

Sosiolingvistikken er en disiplin innenfor språkvitenskapen som studerer språkets sosiale sider, også forstått som forholdet mellom samfunn og språk. Sosiolingvistikken som fagfelt vokste fram på 60-tallet⁹, og den første sosiolingvistiske studien kom med William Labovs bok *The Social Stratification of English in New York City*. I denne studien studerte Labov den sosiale variasjonen i språkbruken til folk, og han fant at det var en sammenheng mellom hvordan folk snakka og hvilken sosioøkonomiske klasse de tilhørte. Disse forskjellene bestod i hvordan folk uttalte r-lyden på ulike måter. Dette fokuset på de sosiale sidene ved språket var en motsetning til datidens rådende lingvistiske paradigme, generativismen, med grunnleggeren Noam Chomsky. Chomsky uttalte at lingvistikkenes anliggende var å studere språkstrukturene, isolert fra en sosial kontekst (Mesthrie & Swann 2006, s.4). Det nye sosiale forskningsfokuset kan sammenfattes på følgende måte: «(...) the social approach tries to account for what can be said in a language, by whom, to whom, in whose presence, when and where, in what manner and under what social circumstances» (Mesthrie & Swann mfl. 2006, s. 4). Sosiolingvistikken studerer hvordan sosiale forhold som situasjon og interaksjon gir utslag på språkbruken. Den interaksjonelle sosiolingvistikken, som er en nyere gren, forstår språkevnen som et komplekst repertoar av stiler som benyttes ulikt i henhold til ulike sosiale kontekster. Denne avhandlinga hører inn under den sosiolingvistiske tradisjonen, fordi det som undersøkes er hvordan språkbrukernes forestillinger konstrueres i samspill med sosial interaksjon. Dette språkbruker-perspektivet er ikke blitt vist stor interesse av «mainstream» sosiolingvistik, ifølge Røsstad (2005, s.27). Dette perspektivet danner grunnlaget for folkelingvistikken, en nyere faglig retning som utgår fra sosiolingvistikken¹⁰.

---

⁹ Sosiolingvistiske ideer eksisterte før 60-tallet, men det var i dette tiåret at ideene ble utformet til en vitenskapelig disiplin (Hudson 1996, s.1).

¹⁰ Det er omdiskutert hvorvidt folkelingvistikken skal regnes som en selvstendig disiplin, eller som underlagt sosiolingvistikken. Denne diskusjonen vil jeg ikke gå nærmere inn på her, men jeg nøyer meg med å presentere de to atskilt, selv om jeg tar utgangspunkt i at de to feltene hører nøye sammen.

Folkelingvistikken som utgjør den teoretiske rammen for avhandlinga blir behandlet i delkapittel 4.4.

Oppsummert kan sosiolingvistikken sammenfattes som studie av hvordan sosiale forhold virker inn på folks språkbruk. I denne forbindelse har sosiolingvister utviklet teorier som illustrerer hvordan enkeltindivider og grupper varierer språket sitt etter de sosiale forholdene. I det følgende skal vi se nærmere på noen sentrale teorier som kaster lys over denne problemstillinga.

4.3.1 Akkomodasjonsteorien

Interessen for den sosiale variasjonen som finnes i språket, kan spores tilbake til Labovs studier. I denne forbindelse vokste det fram en paradigme innenfor sosiolingvistikken som tok sikte på å studere denne sosiale variasjonen og motivene for den hos enkeltindividet. I lys av dette paradigmet har sosiolingvister utviklet akkomodasjonsteorien (Beebe & Giles 1979). Teorien forutsetter at personer i enhver sosial interaksjon i ulik grad tilpasser talemålet sitt¹¹ etter samtalepartnerens. Denne tilpasninga tar ulike former og har ulike hensikter. De ulike hensiktene kan sammenfattes i de to strategiene kalt *konvergens* og *divergens*. Konvergens foregår når språkbrukeren tilpasser talemålet sitt slik at den ligner, konvergerer, med samtalepartnerens talemål. Motivasjonen for konvergens ligger i et ønske om å oppnå en sosial bekreftelse hos den andre parten. Et annet motiv kan være et ønske om å effektivisere kommunikasjonen. Enkelt forklart er konvergens en språklig strategi hvor en person, i større eller mindre grad, speiler samtalepartnerens språk. Speilinga kan omfatte et bredt spekter av elementer som talehastighet, bruk av pauser, uttale med mer (Beebe & Giles 1979). Motivasjonen for konvergens er et ønske om å uttrykke solidaritet med samtalepartneren, eller ønske om tilhørighet. *Divergens* derimot forekommer når en person ønsker å ta avstand fra samtalepartneren sin, ved å snakke på en måte som avviker fra samtalepartnerens talemål. Disse strategiene kan være både bevisste og ubevisste handlinger fra språkbrukerens side. Et grunnleggende prinsipp i akkomodasjonsteorien er at språkbrukere gjør ulike språklige valg i samtaler utfra et behov om å markere en bestemt sosial identitet.

---

¹¹ Beebe & Giles (1979) bruker begrepet «speech styles» i denne sammenhengen. Direkte oversatt ville dette blitt noe sånt som «språklige stiler», som ikke klinger særlig godt. Jeg har derfor valgt å bruke det mer generelle og mindre presise «talemål», og jeg velger heller å utdype at dette dreier seg om ulike stiler (registervariasjon) senere.

4.3.2 Språk og identitet

Som vi så i delkapittel 4.3 har den tradisjonelle sosiolingvistikken hatt fokus på å beskrive språklig variasjon som en gjenspeiling av språkbrukernes sosiale forhold i samfunnet. Moderne sosiolingvistikk har derimot større fokus på hvordan språklig variasjon skaper og gjensker gruppetilhørighet og identitet (Maegaard & Quist 2005, s.67). Et aktuelt spørsmål her er hvor tett koblinga mellom språk og identitet kan sies å være. Hvordan man nærmer seg dette spørsmålet avhenger av hvordan man forstår begrepet identitet. Mæhlum (mfl. 2012, s. 109) skisserer det som kan betegnes som to hovedstrømninger av identitetsteori, en essensialistisk identitetsoppfatning og en konstruktivistisk. Den essensialistiske strømmingen forutsetter identitet som en evig og uforanderlig størrelse, som en konstant kjerne hos en person. Innenfor dette synet er det meningsfullt å snakke om en persons «egentlige» identitet eller vesen. Den konstruktivistiske tilnærminga betrakter derimot identitet som dynamisk og sammensatt; identiteten formes kontinuerlig og er ikke etablert en gang for alle. Disse to identitetsoppfatningene kan kobles opp mot språk slik at et essensialistisk syn ser språket som «ekte» og uforanderlig, som forutsetter at ethvert individ har et «ekte» talemål. Det konstruktivistiske synet ser derimot identiteten og språket som et repertoar bestående av ulike stiler som aktiviseres i ulike sosiale situasjoner, også kalt registervariasjon (jf. Mæhlum mfl. 2003, s.222). En identitetsoppfatning som kan sies å være et kompromiss mellom de to finnes hos Solheim (2006) som uttrykker at «egenskapar som eventuelt ligg i individet, blir *aktiverte* eller kjem til uttrykk i sosiale samanhengar, men at dei ikkje nødvendigvis blir skapte» (Solheim 2006 i Solli 2008, s.81).

Til slutt er det relevant å trekke inn Sandøys identitetssyn som bygger på premisset om at «å bruke språket er kvar enkelt gong ei identitetshandling» (Sandøy 1996, s.116). Sandøy kobler altså språket og identiteten nært sammen, og hevder videre at særlig dialekta er en sentral del av vår gruppeidentitet. Ifølge Akselberg (2004) er det et tett samsvar mellom positiv holdning til dialekt, og en sterk lokal identitetsfølelse. Videre hevder Akselberg at dette ikke nødvendigvis er tilfellet i en norsk sammenheng, for her er dialektbruk og en positiv holdning til dialekter oftere sammenheng med ens personlige identitet.

4.4 Sosiale variabler i sosiolingvistisk forskning

I tradisjonell sosiolingvistikk har man undersøkt hvordan ulike sosiale variabler påvirker språklig variasjon innenfor et språksamfunn. I det som betegnes som sosiolingvistikkenes første bølge var forskerne i hovedsak interessert i å undersøke de klassiske demografiske

variablene klasse, kjønn, alder og identitet (Maegaard og Quist 2005). I nyere tid har sosiolingvistikken skiftet fokus til å se mer på den sosiale variasjonen hos enkeltindividet gjennom den interaksjonelle sosiolingvistikken. Til tross for dette fokusskiftet, er de klassiske variablene fortsatt sentrale for sosiolingvistisk forskning. Jeg vil i det følgende kort presentere forholdet mellom språk og kjønn da dette er en sosial variabel som er relevant for funnene i datamaterialet mitt.

4.4.1 Språk og kjønn

I sosiolingvistisk forskning er det blitt påvist markante forskjeller mellom hvordan menn og kvinner¹² bruker språket. Flere sosiolingvistiske studier på 1970- og 80-tallet viste at kvinner som regel brukte flere standardformer/prestisjeformer enn menn (Skjekkeland 2009, s.29). Dette kjønnsmønsteret har typisk blitt forklart med at kvinner er mer statusbevisste mens menn er mer solidariske med lokale normer (Mæhlum mfl. 2012, s.120). Nyere funn har derimot nyansert denne forklaringsmodellen og enkelte studier har konkludert med at kvinner har en tendens til å overrapportere bruken av standardformer, mens menn underrapporterte. Disse trendene sier noe om hvilke samfunnsgrupper de respektive kjønnene identifiserer seg med. I denne forbindelse kan Sandøys (1996, s.115) identitetsforståelse om den ønskede identiteten trekkes inn, for menn ser det ut til at ønskede fellesskapet ser ut til å være arbeiderklassen hos menn, mens en høyere sosial klasse ser ut til å være ønsket fellesskap for kvinner, derav kvinnenenes mer frekvente bruk av prestisjeformer. Dette klassiske synet på språkvitenskapen har blitt problematisert og nyansert med nye studier. En som problematiserer dette forholdet er Pedersen (1996):

Eftersom det ikke er de kvindelige kønshormoner der er afgørende for at kvinder vælger at tale mere standardnært i de samfund sociolingvisterne har beskrevet, men derimod kvinders rolle og position i de pågældende samfun, er der ingen grund til at tro at forskellen mellem mænds og kvinders sprog kan generaliseres uafhængig af kultur, sted og tid (Pedersen 1996, s.150).

Manglende korrelasjon mellom rapporteringer om egen språkbruk og realisert språkbruk, er en kjent problemstilling (se f.eks. Vikør 2007). I nyere sosiolingvistisk forskning har man derimot begynt å se nærmere på forskjeller innad i kjønnene, og ikke mellom dem (Skjekkeland 2008). Overført til mitt datamateriale er det en trend at de mannlige deltakerne posisjonerer seg selv som talere av den lokale dialekta, mens enkelte av kvinnene hevder de

---

¹² Kjønnskategorien er i nyere tid ikke uproblematisk å bruke. Dette skyldes et skifte i syn på kjønn som en ren biologisk størrelse til et postmodernistisk syn på kjønn som sosiale konstruksjoner (Skjekkeland 2009, s.28-29).

snakker mer tilnærmet «bokmål» (jf. 6.2.3). Derimot kan denne trenden nyanseres ved at flere av kvinnene også posisjonerer seg som talere av den lokale dialekta.

En kritikk mot den klassiske sosiolingvistikken er ifølge Røsstad (2005) at den ikke har ivaretatt språkbrukerperspektivet i stor nok grad:

I visse delar av språkvitskapen – kanskje først og fremst i sosiolingvistikken – kjem språkbrukaren tydeleg til syne i det at ein fokuserer på kva språk han eller ho bruker, eventuelt på kva måte dei bruker det. Derimot kjem brukarane av språket lite *til orde* [...]. (Røsstad 2005, s.24)

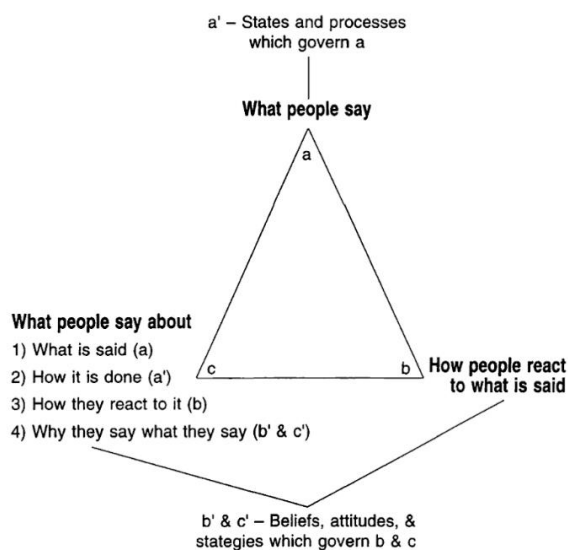
Språkbrukeren har blitt studert som et objekt i språkvitenskapen, og deres kompetanse om språk har ikke blitt studert som et mål i seg selv, dette idealet er kjernen i folkelingvistikken som vi nå skal se på.

4.5 Folkelingvistikk

Folkelingvistikken er en relativt ny retning innenfor språkvitenskapen som interesserer seg for hva ikke-lingvister, såkalt «the folk»¹³, mener om språk. Termen folkelingvistikk har eksistert siden 1960-tallet, men det er først i nyere tid at retninga har fått status som språkvitenskapelig disiplin (Mæhlum 2007). Foregangsmannen for folkelingvistikken, Hoenigswald, formulerte at forskningsobjektet for denne nye disiplinen var å undersøke folks terminologi, altså folks språk om språk (Niedzielski & Preston 2000). I nyere tid er Dennis Preston en kjent representant for det folkelingvistiske forskningsfeltet. Studieobjektet i folkelingvistikken er folks metaspråk, det Preston betegner som «talk about talk». Folkelingvistikken er opptatt av hva vanlige folk mener om språk, og med dette forutsettes at forskjellene mellom folket og lingvistens språklige kompetanse er sammenlignbare. Kjernen i folkelingvistikken kan illustreres ved følgende trekantmodell som er utformet hos Niedzielski & Preston (2000):

---

¹³ Jeg bruker betegnelsen «folk» som en direkte oversettelse av Preston og Niedzielskis «the folk». Med dette mener jeg mennesker uten språkvitenskapelig utdannelse, særlig nordisk. På den annen side kan det sies at alle, også professorer i språkvitenskap, er «folk» i den forstand at de er brukere av språket (Niedzielski og Preston 2000: viii). Likevel er det ikke-lingvister som er studieobjektet i oppgaven, og det er de som går under betegnelsen «folk» eller «vanlige folk».

Illustrasjon a: Trekanten er hentet fra Niedzielski & Preston (2000: 26) og plasserer folkelingvistikken i det språkvitenskapelige feltet.

Trekantmodellen illustrerer de ulike språklige aspektene som studeres i folkelingvistikken. Det venstre hjørnet (c) viser til folks bevisste reaksjoner og kommentarer om språk. Dette utgjør studieobjektet for folkelingvistikken. I høyre hjørne (b) finner vi folks ubevisste eller indirekte holdninger (jf. 3.5.3). Toppen av firkanten, hjørne (a) representerer de faktorene som styrer folks språklige valg. Dette handler i likhet med hjørne (b) om mer ubevisste motiver som kan måles gjennom indirekte metoder.

4.5.1 Innvendinger mot folkelingvistikken

En vanlig kritikk mot folkelingvistikken er at folks kommentarer om språk er uvitenskapelige og irrelevante for språkvitenskapen. En kjent kritisk røst mot folkelingvistikken er William Labov (1966) som har hevdet at vokabularet til ikke-lingvister er utilstrekkelig og mangelfull, sagt med hans ord, «poor» (Niedzielski & Preston 2000, s.1). Kjernen i Labovs kritikk er at vanlige folk mangler den metaspråklige bevisstheten som kreves for å kunne produsere fornuftige kommentarer om språk¹⁴. Niedzielski & Preston (2000) imøtekommer denne kritikken ved å påpeke at enhver kommentar om språk forutsetter en grunnleggende bevissthet om emnet. Til dette formålet har Niedzielski & Preston utformet en modell som tar sikte på å måle den metaspråklige bevisstheten hos folk. Denne modellen vil bli presentert i punkt 4.4.3.

¹⁴ Ifølge Preston (1996) har Labov (1993, 1994) nylig forkastet sin kritikk av at folk mangler metaspråklig bevissthet.

Som en avrunding til kritikken av folkelingvistikken formulerer Niedzielski & Preston (2000) at lingvistikken uten folkelingvistikken ikke utforsker bredden og dybden i språksamfunnet. I behandlingen av folkelingvistikken har jeg referert til folk som språkbrukerne, og jeg har argumentert for at man må ta hensyn til folks meninger om språk fordi det er folket som bruker språket. Det kan selvsagt argumenteres for at språkforskere i likhet med folkelingvister utgjør gruppa «språkbrukere». Likevel vil jeg påpeke at størsteparten av en befolkning ikke er utdannede lingvister, og derfor er det viktig å forske på allmenheten for å få et tydeligere bilde av språkbrukere flest.

4.5.2 Hvorfor folkelingvistik?

Et argument for å studere vanlige folks oppfatninger om språk, er forholdet mellom folks holdninger til språk og språkets utvikling. At de to forholdene påvirker hverandre løftes fram hos flere språkforskere (se f.eks. Mæhlum 2009, Omdal 1995). Niedzielski & Preston (2000) formulerer dette argumentet på følgende måte: «It would be unusual to discover that what nonlinguists believe about language has nothing to do with linguistic change [...]» (Niedzielski & Preston 2000, viii). Formålet med denne avhandlingen er å kartlegge folks oppfatninger og holdninger om dialektbegrepet. Til dette formålet vil jeg anvende en diskursbasert metode som måler det folks metaspråklige bevissthet omkring disse dialekt- emnene (Niedzielski & Preston 2011, s.34). Det er altså folks metaspråk, «talk about talk», som utgjør dataene i denne undersøkelsen.

4.5.3 Niedzielski & Prestons grad-og-typemodell

Problemstillinga mi tar utgangspunkt i at folk flest har en viss grad av bevissthet om begrepet dialekt, men termen bevissthet er en uklar størrelse. Hvordan skal denne bevisstheten måles? En vanlig tilnærming til studie av metaspråklig bevissthet er å se på kontrasten mellom folks kommentarer til språk og språkvitenskapen. Men dette premisset tillegger folks kommentarer liten verdi, ifølge Preston (1996, s.1). Vi har sett at kjernen i folkelingvistikken er at folks metaspråk har en egenverdi, og for å få innsikt i denne verdien må dette metaspråket kartlegges og måles. I denne forbindelse understreker Preston (1996) viktigheten av å undersøke folks språklige beskrivelser på folks egne premisser. Når en folkelingvist og en lingvist bruker samme term, kan de to tillegge termen ulike betydninger. Et eksempel som belyses hos Preston (1996) er at når en folkelingvist tillegger den fonologiske kvaliteten «nasal tale» et annet innhold enn en lingvist, betyr ikke nødvendigvis at folkelingvistens beskrivelse er ukorrekt eller misforstått. Det betyr derimot at folkelingvisten har andre

forutsetninger og forståelser av begrepet. Preston (1996) framhever at en folkelingvist har metaspråklig bevissthet om et tema ved at personen er i stand til å diskutere temaet. Videre kan *graden* av denne bevisstheten vurderes som høy eller lav, men det er ikke graden alene som avgjør om folkelingvisten har metaspråklig kompetanse. Hvordan kan så denne metaspråklige bevisstheten hos folk måles? Niedzielski & Preston (2000) har til dette formålet utformet en skala med ulike grader og moduser av språklig bevissthet. Først og fremst måler man om et språklig emne er tilgjengelig eller utilgjengelig for folkelingvisten. Disse to størrelsene representerer hvert sitt ytterpunkt på en skala. Når et emne viser seg å være tilgjengelig for informanten, ved at informanten snakker om emnet, vurderes det videre hvilken modus av tilgjengelighet det er snakk om:

Tilgjengelig ---- vanlig ---- påvirkelig ---- utilgjengelig

Disse modusene står i et kontinuum, og er gjensidig uavhengige av hverandre. Dette innebærer at et emne kan være tilgjengelig og påvirkelig, men ikke nødvendigvis vanlig. Et påvirkelig emne er temaer folk *kan* diskutere hvis de mottar forhåndsinformasjon fra en lingvist, men det er ikke nødvendigvis *vanlig* i den forstand at informantene vanligvis diskuterer dette i hverdagslige samtaler. Når så et tilgjengelig emnes modus er fastslått, kan man identifisere hvilke egenskaper som er tilstede i folkelingvistens beskrivelse. Disse befinner seg i et kontinuum, og er gjensidig uavhengige av hverandre¹⁵. Skalaen i sin helhet kan skisseres slik:

1. Tilgjengelighet (*Availability*) Hvor tilgjengelig et emne er for vanlige folk.
  - a) Utilgjengelig (*Unavailable*): dette gjelder emner folk ikke bare reserverer seg fra å kommentere, men også emner de ikke ønsker å kommentere som for eksempel fonologiske trekk ved enkelte aksenter.
  - b) Tilgjengelig (*Available*): folk kan diskutere noen emner som er beskrevet omhyggelig av en feltarbeider, for eksempel avvikende setninger, men dette er ikke noe de normalt forholder seg til.

---

¹⁵ Dette innebærer at flere egenskaper kan være tilstede i en beskrivelse, men de trenger ikke å være det. For eksempel kan en folkelingvist mestre et emne, uten at vedkommende kan utdype beskrivelsen sin av dette emnet med detaljer. Et eksempel på dette er når folk imiterer en aksent, men når de blir bedt om å karakterisere språklige detaljer ved aksenten, klarer ikke informantene å produsere dette (Preston 1996, s.42)

- c) Påvirkelig (*Suggestible*): selv om det gitte emnet sjelden tas opp i vanlige samtaler, kan folk kommentere dette temaet hvis det tas opp, og her trenger de ikke en beskrivelse fra en feltarbeider.
  - d) Vanlig (*Common*): temaer som er vanlige i folks språklige diskusjoner.
2. Nøyaktighet (*Accuracy*) Folks beskrivelser av ulike språklige aspekter være unøyaktige eller nøyaktige. En høy grad av nøyaktighet forekommer når folk beskriver et språklig fenomen som er i tråd med en vitenskapelig forklaring.
  3. Detaljer (*Detail*) Et språktrekk kan karakteriseres med store spesifikasjoner eller ingen.
    - a) Global (*Global*) dette handler om at folkelingvisten kommenterer et emne uten å beskrive i detaljer.
    - b) Spesifikt (*Specific*) En spesifikk beskrivelse inneholder mindre og spesifikke detaljer.
  4. Mestring (*Control*): En folkelingvist kan eller kan ikke mestre en språklig varietet, eller aspekter ved varieteten. En informant kan for eksempel imitere en varietet uten å kunne beskrive i detalj hva informanten kan om den.

(Niedzielski & Preston 2000, s. 22-23) Den norske oversettelsen er inspirert av Gjerdevik (2005, s.38)

Forklaring av gradene

Punkt 1: Tilgjengelighet

Modusen tilgjengelighet representerer en skala som ligger mellom emner som er utilgjengelige for folk, og de som er vanlige. Når et emne viser seg å være tilgjengelig, vurderes det deretter i hvilken grad og i hvilken modus emnet er tilgjengelig. Dette innebærer å analysere hvorvidt en folkelingvistisk beskrivelse inneholder egenskapene nøyaktighet, detaljer og mestring.

Punkt 2: Nøyaktighet

En folkelingvistisk beskrivelse er nøyaktig hvis den er i tråd med språkvitenskapelige forklaringer. Denne modusen kan være utfordrende å måle fordi som vi har sett er folkelingvister og lingvisters metaspråk i utgangspunktet forskjellig (Preston 1996). Forskjellen består i hovedsak av at lingvisten opererer med språkvitenskapelige termer og forklaringer, og i tillegg har innsyn i aspekter ved språket som folkelingvisten mangler bevissthet om.

Punkt 3: Detaljer

Folkelingvister kan beskrive fenomener med ulik grad av detaljer, og her skilles det mellom de to modusene a) global og b) spesifikt. Når en folkelingvist beskriver et emne uten å tilføre beskrivelsen detaljer, har vi en global beskrivelse. Når folkelingvisten begynner å tilføre detaljer til beskrivelsen sin, får beskrivelsen spesifikasjoner. En spesifikk beskrivelse innebærer at folkelingvisten fokuserer på en spesifikk detalj ved et fenomen.

Punkt 4: Mestring

En folkelingvist kan mestre eller ikke mestre å imitere et språklig uttrykk. Som nevnt i det foregående kapittelet kan de ulike egenskapene være tilstede uavhengig av hverandre. Dette vil si at en person kan mestre å imitere en varietet, uten at varietetten blir beskrevet med nøyaktighet eller detaljer. Samtidig forutsetter imitasjonen at folkelingvisten har noen grunnleggende kunnskaper om den imiterte varietetten som kan hentes fram.

Utfordringer ved operasjonalisering av modellen

Grad- og type-modellen kan være utfordrende å operasjonalisere i en analysesammenheng. Dette skyldes at hvorvidt deltakerne har en høyere eller lavere grad av bevissthet, til syvende og sist er et tolkningsspørsmål. Samtidig kan det sies at språkvitenskapen i hovedsak bygger på fortolkning: «Informantreaksjoner [...] er essensielt meningsbærende og kan bare forstås gjennom en dialogisk tolkningsprosess [...] Lingvisten kan nærme seg en gradvis utdypet forståelse av informantreaksjonen, uten noensinne å kunne påvise at den er komplett» (Dyvik 1992, s.18). Med dette forbeholdet vil analysen min i høy grad basere seg på mine tolkninger av deltakernes utsagn. Denne tolkninga består av to dimensjoner hvor en dimensjon er selve innholdet i det som sies, og den andre er en tolkning av formuleringene og ordvalgene til deltakerne.

Når det gjelder punkt 3, detaljer, er dette en egenskap som kan være utfordrende å måle med metoden i dette prosjektet. Dette skyldes at fokusgruppene er utformet som halvstrukturerte samtaler, og denne åpne strukturen legger til rette for at deltakerne har innvirkning på hvilken retning samtalen tar. Dette innebærer at muligheten for å grave i detaljnivået i enkeltytringer er begrenset. I tillegg skal det påpekes at spørsmålene fra intervjuguiden ikke er utarbeidet for å innhente detaljerte beskrivelser. Til tross for de nevnte utfordringene, vil jeg analysere detaljnivå fordi jeg anser det som et relevant aspekt. Dette er relevant når deltakerne trekker fram konkrete språktrekk i sine beskrivelser av eget talemål, som består av konkrete språklige detaljer. Jeg tar samtidig forbehold om at dette er

folkelingvisters beskrivelser, og detaljnivået vil alltid være begrenset sammenlignet med en språkvitenskapelig beskrivelse. Endelig må det nevnes at deltakerne ikke har mottatt eksplisitte krav fra moderator, hverken underveis eller via intervju spørsmålene, om å utlevere detaljer ved de aktuelle språktrekkene deltakerne belyser. I lys av dette vil hovedvekten av analysen hvile på de gjenværende uthevede punktene i modellen; punktene 1c, 1d, 2 og 4. Til slutt er et sentralt poeng at tross de nevnte begrensningene ved fokusgruppemetoden, vil det i en generell forstand være begrenset hvor detaljerte folkelingvistiske observasjoner vil være. Ifølge Niedzielski & Preston (2000, s.24) er folkelingvistikkens formål først og fremst å måle om folk har bevissthet om et språklig emne, tilgjengeligheten, ikke i hvilken *grad* folk er i stand til å produsere flere eller færre detaljer om dette emnet.

5 Metode

5.1 Innledning

I dette kapitlet skal vi se på de metodiske valgene som ligger til grunn for dette prosjektet. Før dette skal vi kort innom den klassiske distinksjonen mellom kvalitativ og kvantitativ metode. Deretter skal vi få et metodisk bakteppe ved å se på pilotundersøkelsen jeg utførte i forkant av avhandlinga. Hoveddelen av dette kapitlet utgjør fokusgruppemetoden som er metoden jeg har valgt.

5.2 Kvalitativ og kvantitativ metode

I metodologien skilles det i hovedsak mellom en kvalitativ og kvantitativ tilnærming. Den kvantitative tilnærminga er vanlig i den positivistiske forskningstradisjonen, som baserer seg på at det er mulig å observere og måle fakta om virkeligheten. En kvantitativ studie innhenter empiri som deretter kvantifiseres og generaliseres. Metoden er dermed matematisk og resultatene presenteres i et statistisk format (Golafshani 2003).

Den kvalitative metoden derimot konsentrerer seg om et mindre ikke-kvantifiserbart utvalg, som forskeren ønsker å en dypere sosial forståelse av. Min metodiske tilnærming er kvalitativ fordi den tar for seg et begrenset utvalg mennesker og tolker deres utsagn med sikte på å få en dypere innsikt i den enkeltes subjektive livsverden. En kvalitativ studie har ofte en hermeneutisk eller fenomenologisk tilnærming, mens kvantitative studier oftere har en positivistisk tilnærming. Disse to metodene utelukker ikke hverandre og mange studier opererer med en kombinasjon, såkalt metodetriangulering. Innenfor sosiolingvistisk forskning blir både kvalitative og kvantitative metoder brukt, som vi skal se nærmere på i det kommende kapitlet.

5.3 Pilotundersøkelsen

5.3.1 Formål

Påsken 2017 utførte jeg en pilotundersøkelse i forkant av masteravhandlinga. Hensikten med piloten var i hovedsak å teste ut om forskningsspørsmålene mine var mulig å operasjonalisere. Utgangsunderkapittel for denne piloten var følgende problemstilling: «Opplever folk flest at det finnes et standardtalemål i Norge i dag, og hvordan høres dette talemålet ut?».

Utgangspunktet var at Mæhlum (2009) argumenterer for at det finnes et overnasjonalt talemål

som kan kalles standardtalemål. Dette talemålet har høyere prestisje enn andre dialekter, og blir av «folk der ute» karakterisert ved merkelappene «standard østnorsk» og «bokmål». Mæhlum hevder at dette talemålet eksisterer som en mental forestilling hos folk. I tillegg til å undersøke hvorvidt denne problemstillinga var gjennomførbar, ville jeg tilegne meg erfaring i feltarbeid. På denne måten kunne jeg vurdere hvorvidt den aktuelle metoden var velegnet til å hente ut de dataene jeg ønsket meg. Syv personer har blitt intervjuet i alt, to var menn og resten kvinner. Informantenes alder var 23 til 64 år, og alle var fra Vestfold. Metoden jeg brukte er kvalitativ, og informantutvalget er dermed begrenset. Mine kriterier var at ingen av informantene skulle ha høyere formell utdanning innenfor språkvitenskap. Jeg hadde altså en folkelingvistisk tilnærming, som jeg valgte å framholde i selve avhandlinga.

5.3.2 Det kvalitative forskningsintervju

Metoden jeg brukte, var det kvalitative forskningsintervju, der en tar sikte på å innhente nyanserte beskrivelser av intervjupersonens livsverden. Intervjueren registrerer og fortolker meninga med det som sies, og ser på hvordan det sies (Kvale & Brinkmann 2010, s.49). Utgangspunktet var en folkelingvistisk tilnærming og jeg ville undersøke hvorvidt folk var i stand til å samtale om ekspertbegrepene standardtalemål og standardspråk. I en folkelingvistisk ånd hadde jeg som forutsetning at folk kan tilby interessante og relevante refleksjoner om disse temaene, men uten å bruke de korrekte faglige termene. Motivasjonen var at jeg hadde stor interesse i å påvise at folk har fagkunnskaper, og at deres oppfatninger bør betraktes som relevante bidrag til språkforskninga.

5.3.3 Problemstilling og intervju spørsmål

Min daværende problemstilling bestod av følgende to forskningsspørsmål:

Hvordan forstår ikke-lingvister de lingvistiske begrepene «standardspråk» og «standardtalemål»?

Hvilke holdninger og forestillinger har ikke-lingvister til en mulig eksistens av et standardtalemål i Norge i dag?

Formålet var å kartlegge hvordan vanlige folk forstod og forholdt seg til størrelsene standardspråk og standardtalemål, om de hadde noe kjennskap til dem i det hele tatt. Jeg hadde en forhåndshypotese om at dette ville være utfordrende begrep for folk flest å samtale om. Derfor utformet jeg det første intervju spørsmålet med utgangspunkt i dialektbegrepet, som skulle fungere som inngangsport til det mer utilgjengelige standardbegrepet. Endelig utformet jeg fire intervju spørsmål:

Vi har jo mange dialekter i Norge, hva synes du om det?

Vi er frie til å snakke dialekt, men hender det at du endrer litt på språket ditt når du er i en viss setting?

Har vi et standardtalemål i Norge i dag?

Hvordan forstår du standardspråk?

Hvis vi har en standard, hvordan er den, slik du ser det?

Diskusjon: var spørsmålene fruktbare?

Min forhåndshypotese, at dialektbegrepet var mer tilgjengelig for informantene enn standardspråk, korrelerte med funnene. Informantene snakket ganske fritt og utfyllende om dialekter. Dette var tydelig et emne som var lett tilgjengelig for dem, og noe de straks knyttet opp mot egne og hverdagslige erfaringer. Da spørsmålene om standardtalemål og standardspråk ble stilt, ble informantene merkbart usikre og nølende. Flere trengte en tenkepause umiddelbart. En av informantene, kvinne (50), forstod standardspråk og standardtalemål som standarder for dialekter. Som eksempel på dette sa hun at det fantes en egen standard for sandefjordsdialekt. I etterkant fikk dette svaret meg til å reflektere over at muligheten for at dialekt er referanserammen til folk når de skal beskrive den språklige virkeligheten. Kan informantens forståelse av standard vitne om at nordmenn ikke først og fremst tenker på standard i betydninga en overnasjonal standard, noe som strider mot Mæhlum (2009) og mitt opprinnelige utgangspunkt? Dette var riktignok en enkeltpersons utsagn, og dermed ikke nødvendigvis representativ for «folk flest». Likevel er dette et interessant funn, fordi det var en av flere faktorer som fikk meg til å vurdere en annen retning i masterprosjektet mitt. Jeg vil i denne avhandlingen se på hvordan folk flest forstår og bruker dialektbegrepet som en måte å konstruere virkeligheten på. Jeg har ikke forlatt emnet standardspråk fullstendig, men jeg har latt dette ligge mer i bakgrunnen.

Fokusskifte fra standard til dialekt

I tillegg til erfaringene jeg fikk fra piloten, fant jeg også inspirasjon hos Gjerdevik (2005) til å endre mitt forskningsfokus. Inspirasjonen kom da jeg så nærmere på hvilket perspektiv Gjerdevik (2005) hadde på dialektbegrepet. Hun så på hvordan islendinger og nordmenn definerte og forstod dialektbegrepet. Et slikt komparativt perspektiv gjorde meg oppmerksom på dialektbegrepets flytende og uavklarte karakter. Da jeg så leste Hudsons (1996) argumentasjon, fikk jeg ny innsikt i at denne distinksjonen er problematisk, og at det ikke er selvsagt at dialekter eksisterer i virkeligheten. Jeg tenkte at hvis det viser seg at

dialektbegrepet, hvis innhold og avgrensning jeg har tatt for gitt, ikke nødvendigvis er en selvfølge, er det relevant å kartlegge hvordan dette forholder seg hos folk.

Metodiske utfordringer ved det kvalitative intervjuet

I forkant av undersøkelsene hadde jeg sett for meg å benytte halvstrukturerte intervjuer. Da har man en intervjuguide med noen avklarte spørsmål, men mulighet for å utvide eller tilføre temaer som viser seg å bli aktuelle underveis i intervjuet (Maegaard & Quist 2005, s.87). Både underveis og i etterkant av intervjuprosessen, innså jeg at jeg i altfor høy grad var bundet til intervjuguiden. Intervjuene fikk ikke den åpne og fleksible strukturen som jeg på forhånd hadde sett for meg. En mulig konsekvens er nok at intervjuet i praksis fikk noe mer preg av utspørring eller en kartlegging av faktakunnskaper enn å stimulere til mer nyanserte refleksjoner. Et krav til intervjueren i et kvalitativt intervju er ifølge Kvale & Brinkmann (2010) et klart språk. Dette innebærer at intervjueren skal unngå å bruke fagtermer. Standardspråk og standardtalemål kan sies å være fagtermer, og dette fremgikk av informantens manglende kjennskap til begrepene. Kort sagt hadde informantene interessante betraktninger og holdninger om dialektbegrepet, som jeg ønsket å vinne mer innsikt i. Kombinasjon av den daværende metoden og intervju spørsmålene, gav ikke noen slik dybdeforståelse av informantens forestillinger. Derfor vendte jeg meg mot en annen metodisk inngang til den nye problemstillinga. Jeg ville benytte en metode som var mer velegnet til å oppnå en dypere innsikt i folks forestillinger om fenomenet og begrepet dialekt. Ved å undersøke dialektspørsmålet på denne måten, er den overordna hensikten å vinne økt innsikt i folks språklige virkelighetsbilde. Metoden jeg landet på til dette nye formålet, fokusgruppemetoden, vil bli presentert i det følgende.

5.4 Fokusgrupper

Bakgrunn og presentasjon

I dette kapittelet vil jeg presentere fokusgruppemetodens historikk og metodens innhold. Deretter vil jeg begrunne mitt valg av denne metoden før jeg sier noe om hvordan jeg gjennomførte mine fokusgruppesamtaler. Fokusgruppemetoden ble først tatt i bruk i 1940-årene, og har sin opprinnelse i sosiologifaget som undersøkte massemedias påvirkning på befolkninga (Stewart 2007). Gjennom årene har metodens popularitet variert, men metoden fikk en oppblomstring på 80-tallet i regi av sosiologen David Morgan. Fokusgrupper har altså et bredt bruksområde, og ulike fagdisipliner har ulikt fokus og bruk av dem. Fokusgrupper er en forskningsmetode som får sine data via gruppeinteraksjon om et emne forskeren har

bestemt (Kitzinger 1995). Med hensyn til fokuset på gruppeinteraksjonen har fokusgruppemetoden en del likhetstrekk med gruppeintervjuer. Ifølge Morgan (1997) er hovedskillet mellom de to at fokusgrupper, i motsetning til gruppeintervjuer, skaper data eksplisitt via interaksjon. Fokusgruppemetodens kjennetegn er altså at fokusgruppedataene må ses som en produksjon av de aktuelle prosessene som foregår i gruppa der og da. Hvilke fordeler har fokusgruppemetoden? Ifølge Halkier (2016, s.15) forstyrrer forskeren i fokusgrupper intervjupersonenes privatliv mindre, enn ved for eksempel deltakende observasjon. Dette kan medføre at deltakerne føler seg tryggere til å diskutere visse emner, fordi de kan støtte seg på hverandre (Wibeck 2010, s.22). Ifølge Wibeck (2010, s.23) blir deltakerne mer komfortable i en fokusgruppe sammenlignet med et individuelt intervju grunnet symmetrien i gruppesammensetninga. I fokusgruppen har man en gruppe personer som har samme rolle, de er deltakere, mens forskeren er i mindretall. I fokusgrupper betegnes forøvrig ikke forskeren som intervjuer, men moderator. Denne nyanseforskjellen betyr i praksis at forskeren ikke skal dominere samtalen, men legge til rette for en åpen og mer eller mindre selvgående diskusjon mellom deltakerne. Halkier spissformulerer moderatorens oppgave som å «hjælpe gruppen til at hjelpe sig selv» (2016, s.65). Jeg anser fokusgruppens løse og frie struktur som velegnet til mitt formål av flere grunner. Først og fremst gir fokusgruppens frie struktur deltakerne muligheten til å bygge på hverandres uttalelser, og introdusere sidespor som oppleves som relevante for dem selv. Denne friheten gir en pekepinn på hvilke emner som oppleves som mer tilgjengelige (jf. 4.5.3) for deltakerne. Videre kan den også gi en indikasjon på hvilke aspekter ved dialektbegrepet som oppleves som mest relevante og interessante for deltakerne.

5.4.1 Styrker og svakheter

Som alle metoder har også fokusgrupper sine svakheter og styrker. Først og fremst må en fokusgruppesituasjon sies å være en unaturlig sosial setting (Morgan 1997). En svakhet ved fokusgrupper som er verdt å merke seg er tilstedeværelse av sosial kontroll. Sosial kontroll innebærer at atypiske individuelle forståelser blir underrapportert, og at informantene typisk vil forsøke å tilpasse seg en konformitet (Halkier 2016, s.14). På samme tid finnes det ingen garanti for at sosial kontroll ikke kan forekomme i for eksempel et individuelt intervju. Det kan sies at sosial kontroll alltid er tilstede i ulik grad i enhver form for interaksjon mellom mennesker (Halkier 2016). Videre kan et scenario i en fokusgruppe være at atypiske forståelser ikke blir underrapportert, hvis deltakeren som er bærer av det atypiske synsunderkapittel har en dominerende rolle i gruppa. Dette siste poenget avhenger av gruppas

sammensetning, og hvilke holdninger og oppfatninger som dominerer hos det aktuelle utvalget av deltakere. Fokusgruppens styrker er at den særlig velegnet til å få frem forskjellige synspunkter om en sak (Kvale & Brinkmann 2010, s.162). For å fremme produksjonen av ulike meninger, har jeg på forhånd informert om at det ikke er et mål at alle deltakerne skal være enige om de ulike emnene. Et av spørsmålene fra intervjuguiden (se vedlegg a) «Finnes det noe motsatt av dialekt?», er utformet for å stimulere til diskusjon mellom deltakerne. Grunnen til at diskusjon og ulike meninger er ønskelig, er at graden av enighet eller uenighet kan si noe om hvor allment akseptable eller kontroversielle gitte emner er. I denne forbindelse kan det oppstå to typer gruppetendenser som er konformitet eller polarisering (Halkier 2016, s.15) Konformitet forekommer når deltakerne er enige om en sak, mens polarisering viser til motstridende meninger. Graden av polarisering eller konformitet gi forskeren en pekepinn om hvilke emner som utløser uenighet, og hvilke som fører til enighet. En potensiell fare ved begge tendensene er at de kan legge en demper på variasjonen i deltakernes uttalelser. På den annen side argumenterer Halkier for at de to gruppeeffektene forekommer i all sosial interaksjon. Som vi har sett i introduksjonen er fokusgrupper ofte mer uformelle og ustrukturerte i sin utforming, enn tradisjonelle gruppeintervjuer. Dette medfører en høyere grad av sosial interaksjon mellom deltakerne, som kan gi en innsikt i hvordan «folk flest» i samtaler forholder seg til og tolker dialektbegrepet. I en fokusgruppe blir hele samtaleprosessen, fra oppbyggingen av ulike resonnementer og utformingen av argumentasjon, fanget opp. Denne oppbygginga er relevant å fange opp fordi den gir en unik innsikt i hvordan folkelingvister resonnerer omkring språklige emner. Innsikt i denne prosessen er relevant fordi den kan si noe om folks bevissthet om et gitt emne, og videre hvordan denne bevisstheten kan utformes eller aktiviseres underveis i samtalen. Kitzingers formulerer fokusgruppemetodens styrker på følgende måte:

Group discussion is particularly appropriate when the interviewer has a series of open ended questions and wishes to encourage research participants to explore the issues of importance to them, in their own vocabulary, generating their own questions and pursuing their own priorities (Kitzinger 1995)

Kitzingers forståelse av fokusgruppemetoden samsvarer med grunntanken i den folkelingvistiske tilnærminga for dette prosjektet. I det følgende skal vi se nærmere på hvordan fokusgruppedataene er transkribert, og hvordan de kan fortolkes.

5.4.2 Transkripsjon

Utdragene fra fokusgruppesamtalene er transkribert med utgangspunkt i prinsippene fra den norske normalortografien. Dette skyldes at jeg ville gi en lett tilgjengelig framstilling, og at det ikke er nødvendig av hensyn til problemstillinga å gjengi alle fonologiske kvaliteter ved talen. Unntakene fra den normale ortografien gjelder tjukk l, som er markert som «L». Denne inkluderinga skyldes at denne lyden er relevant for innholdet i det informantene snakker om, fordi de kommenterer denne lyden i samtalen. Videre gjelder dette enkelte trekk som sammentrekninger, morfologiske trekk som æ-ending i substantiv flertall, og elisjon som «te» fra «til».

Utsagnene er ofte gjengitt i dialogisk form i analysen, og for å få med helheten i dialogen så lite forstyrrende som mulig, har jeg fjernet oppfølgende respons som ikke er relevant, for eksempel fra moderator («mhm»).

Andre tegn

Andre tegn jeg har brukt er følgende:

[...] markerer at noe av den foregående teksten er fjernet. Dette benyttes for å gjengi et spesifikt budskap, eller fordi jeg ønsker å analysere utsagn som befinner seg på ulike steder i samtalen sammen. En annen grunn er at jeg fjerner mindre elementer som forstyrrer setningsoppbygningen, for eksempel frekvent bruk av «eh» i løpet av kort tid.

[ ] Markerer toneleie eller kroppsspråk som illustrer utsagn

... markerer en kortere pause

U understrek markerer at informanten legger et tydelig trykk på et ord eller en lyd

5.4.3 Fortolkning

Innhold og interaksjon

Ifølge Halkier (2016) kan fokusgruppedata sammenfattes i to hovedaspekter: 1. innholdet i det som sies og 2. selve interaksjonen mellom deltakerne. Det er ikke kun det som sies som er relevant, men hvordan det sies, og hvilke sosiale prosesser som stimuleres omkring emnet.

Det kan være aktuelt å analysere den sosiale interaksjonen fordi den kan avsløre følgende aspekter ved problemstillinga: Hvor forståelig var emnet? Hvilke temaer utløste konflikt/uenighet? Hvor var det motsigelser? Hvilke felles erfaringer ble uttrykt? Var det bestemte uttrykk som ble «tiet i hjel»? Hvilke emner utløste konsensus? (Halkier 2016, s.87)

Overført til datamaterialet mitt var det blant annet tydelig konsensus blant deltakerne om

hvordan dialektbegrepet skal defineres. Graden av konsensus om dette emnet er relevant å merke seg, fordi det illustrerer at dialektbegrepet oppleves som kjent og tilgjengelig. Min analyse har hovedvekt på innholdet i fokusgruppesamtalene. Til tross for dette vil visse aspekter ved interaksjonen belyses. Jeg vil blant annet forsøke å analysere deltakernes utsagn i sin helhet, ved å gjengi dialoger framfor å utelukkende plukke ut isolerte enkeltutsagn fra deltakere. Ved å presentere dataene dialogisk, er formålet å oppnå en dypere innsikt i hvordan deltakerne gjennom samhandling resonnerer over ulike emner. I tillegg til å analysere innhold og interaksjon, vil den andre delen av analysen se på hvordan innholdet i utsagnene formuleres. Med dette forutsetter jeg at deltakernes formuleringer og ordvalg kan avdekke mer implisitte holdninger til dialekt. I det følgende vil jeg presentere den tilnærminga jeg baserer mine tolkninger på.

5.4.4 Hermeneutikken

Når man skal forsøke å finne meninger og sammenhenger i mennesker verbale uttrykk, blir spørsmålet om fortolkning sentralt. Vitenskapen om forståelse og fortolkning kalles hermeneutikken, og den er mest brukt innenfor humaniora, men den er også vanlig i samfunnsfag (Thurén 2012). Når man skal tolke andre menneskers utsagn og meninger, bør man være bevisst hvilke faktorer som kan påvirke disse tolkningene. Thurén (2012) trekker i denne sammenhengen fram to utfordringer ved fortolkningsprosessen; den første omhandler at forskeren kan tilskrive sine egne egenskaper og erfaringer til studieobjektet, såkalt projeksjon. Dette medfører at jeg i lys av min faglige bakgrunn i nordisk språkvitenskap, vil tolke folks utsagn med utgangspunkt i mine faglige erfaringer. Utfordringen med dette er at jeg ikke må «legge ord i munn» på deltakerne, det vil si forvente at de snakker om språklige fenomener på en språkvitenskapelig måte. Et annet aspekt forskeren bør være bevisst over, er at man som observatør av sosiale fenomener må forsøke å sette seg inn i den aktuelle konteksten for interaksjonen. I min sammenheng er det sentralt at jeg er bevisst at deltakernes meningsutvekslinger preges av den konteksten de ytres i. I dette tilfellet er konteksten en fokusgruppesamtale, som er en unaturlig sosial setting. Hvilke konsekvenser har dette for validiteten av dataene? Dette spørsmålet vil bli behandlet i delkapittel 5.7.

Videre skal dataene fra fokusgruppene fortolkes, og her kan det være hensiktsmessig å ta utgangspunkt i noen konkrete fortolkningsspørsmål. Disse kan bidra til å forme analysen og gjøre formålet mer tydelig. Til dette formålet siterer jeg fritt Halkiers (2016, s.81) fortolkningsspørsmål som er gjengitt nedenfor. Jeg har byttet ut de opprinnelige begrepene fra Halkier med dialektbegrepet:

Hva forstås ved dialektbegrepet?

Hvordan konstruerer deltakerne seg selv som språkbrukere? Oppfatter deltakerne at de snakker dialekt?

Hvilke likheter og ulikheter er det i deltakernes erfaringer?

De to første spørsmålene samsvarer med problemstillingene mine (jf. 1.3) Det siste spørsmålet er relevant fordi mine informanter består av ulike aldersgrupper. Det er derfor rimelig å anta at folk i ulike aldre har ulik erfaringsbakgrunn, og at dette kan overføres til folks erfaringer og oppfatninger om dialektbegrepet. I det følgende skal vi bli bedre kjent med deltakerne i fokusgruppene. Først skal jeg redegjøre for hvilke kriterier jeg har lagt til grunn for informantutvalget, med utgangspunkt i de klassiske bakgrunnsvariablene fra sosiolingvistisk forskning.

5.5 Utvalgskriterier

I sosiolingvistisk forskning har man tradisjonelt undersøkt korrelasjonen mellom språkbruk og de sosiale variablene alder, kjønn, etnisitet og sosial klasse. I min undersøkelse er det variablene alder, bosted og utdanning som er de sentrale. I det følgende vil jeg utdype og argumentere for hvorfor jeg har valgt informanter basert på disse variablene.

5.5.1 Alder

Mange sosiolingvistiske studier har sett på hvordan alder gir utslag i språklig utvikling og variasjon. En hypotese her er at eldre språkbrukere representerer et eldre språksteg enn de yngre informantene (Skjekkeland 2009, s.25). Dette vil si at det er forskjeller i hvordan yngre og eldre bruker språket, og at de eldre representerer et eldre språksteg kan tolkes som at de oftere bruker eldre og da mer tradisjonelle dialektformer. Videre er det slik at de ulike generasjonene tilhører hver sine språklige fellesskap. Det er rimelig å anta at eldre og yngre mennesker har ulik erfaringsbakgrunn når det kommer til deres forestillinger om den språklige virkeligheten. Jeg er interessert i å finne ut hvilke forskjeller det er mellom de ulike aldersgruppene når det gjelder forestillinger om dialektbegrepet. I lys av at eldre mennesker kan sies å representere et eldre språksteg (jf. Skjekkeland 2009) er det aktuelt å undersøke hvordan de eldre deltakerne i undersøkelsen opplever sin egen dialektbruk. Videre er det aktuelt å finne ut om det er forskjeller mellom hvordan eldre og yngre beskriver talemålsendringer, og hvilke holdninger de har til disse endringene. Dette bunner ut i at yngre og eldre mennesker har ulike holdninger til talemålsendringer, og eldre er ofte mer konservativt innstilt til disse endringene (Vikør 1994).

En annen grunn til å inkludere alderskriteriene, er at ulike aldersgrupper gir et mer sammensatt datautvalg, som i større grad kan gjenspeile språksamfunnet som studeres. Av tidligere forskning som er gjort på Sandefjord-området (se Jensen 2006, Dahl 2002) er det ungdommer og unge voksnes språkbruk som er kartlagt. Min sammensatte aldersgruppe kan derfor tilføre en større bredde i vikværingers språkholdninger.

5.5.2 Geografisk tilhørighet

I tradisjonell dialektologi og sociolingvistisk forskning er idealet at informantene fra talemålsområdet som undersøkes, er født og oppvokst på det aktuelle stedet (Mæhlum mfl. 2003). Mitt kriterium er at deltakerne kommer fra eller har vært bosatt i Sandefjord-området over lenger tid. Med Sandefjord-området mener jeg Sandefjord by og nærliggende tettsteder. Utenom Sandefjord by kommer informantene fra Kodal, Sem, Tjølling og Larvik. Videre er det to viktige unntak fra dette kriteriet. Det første unntaket er Kari (73 år) som er født og oppvokst i Oslo, men har bodd i Sandefjord i de siste 40 årene. Jeg mener dette er uproblematisk av den grunn at 40 år utgjør størsteparten av livet hennes. I tillegg til dette mener jeg at det er relevant å inkludere denne deltakeren fordi hun tilbyr et utenfra-perspektiv med hensyn til holdninger og oppfatninger om Sandefjordsmålet. Et eksempel på dette perspektivet kommer til uttrykk i datamaterialet ved at Kari snakker om hvilke trekk ved sandefjordsdialekta hun ikke har valgt å tilegne seg (jf. 6.2.5). Videre kan dette innflytterperspektivet være relevant fordi det kan sies at andelen innflyttere har stor betydning for hvilken hastighet språket endrer seg i (Mæhlum mfl. 2003, s.82). Det andre unntaket er Karoline (21 år) som er født og oppvokst i Sem, men som studerer i Oslo. Det er vanlig at unge voksne fra Sandefjord-området flytter til hovedstaden for å studere i en begrensa periode, og dermed er Karoline representativ for det som kan sies å være et sammensatt utvalg av en bybefolkning.

5.5.3 Utdanningsbakgrunn

Utdanningsbakgrunn er en relevant variabel fordi dette er en folkelingvistisk undersøkelse. Hensikten med prosjektet er å se på folk som ikke har fullført en høyere utdanning innenfor språkvitenskap, særlig nordisk. Et unntak er Ida (24 år) som da fokusgruppeundersøkelsen ble utført (oktober 2018), gikk første året på en bachelorgrad i engelsk språk og litteratur. Studiet omhandla altså engelsk språk og ikke norsk, og i tillegg hadde Ida, på tidspunktet for fokusgruppestudien kun påbegynt to måneder av studiet. Det er likevel utfordrende å trekke slutninger om denne deltakeren har et fortrinn når det gjelder mer generell språkvitenskapelig

kompetanse. Men fordi problemstillinga omhandler den *norske* talemålssituasjonen, mener jeg at dette ikke er et betydelig problem.

5.6 Presentasjon av deltakerne

Informantutvalget består totalt av ni deltakere. Disse ni deltakerne er deretter delt inn i tre separate fokusgrupper, hvor hver enkelt gruppe igjen består av tre personer. Jeg har valgt å bruke deltakernes alder som inndelingskriterium for gruppene. Dette valget er gjort med hensyn til fortolkningsspørsmålene (jf. 5.4.3) og fordi hver aldersgruppe har lik erfaringsbakgrunn, som er en fordel for å skape tilhørighet og trygghet mellom gruppemedlemmene (Halkier 2016). I beskrivelsen av de ulike deltakerne har jeg først notert den aktuelle alderen da undersøkelsen ble gjennomført og fødselsår i parentes. Navnene til deltakerne er fiktive av hensyn til anonymitet. De fiktive navnene er basert på den første av de tre mest populære navnene fra den enkeltes fødselsår. I tillegg til anonymiseringshensynet, anser jeg bruken av fiktive navn som et virkemiddel som bidrar til en mer levende og nær framstilling av datamaterialet. Dette skyldes undersøkelsens fenomenologiske og hermeneutiske rammeverk hvor det er enkeltindividenes subjektivitet som er forskningsobjektet. Nedenfor har jeg skissert gruppene med informasjon om alder, yrkesstatus og geografiske bakgrunn. Sammensetninga av de tre fokusgruppene ser dermed slik ut:

Gruppe 1 (20–30)

Martin 30 år (født 1988) Student vernepleie. Født og bor i Sandefjord.

Ida 24 år (født 1994) Student engelsk språk og litteratur. Født og bor i Sandefjord

Karoline 21 år (født 1996) Student barnehagelærer. Født og oppvokst i Sem, studerer i Oslo.

Gruppe 2 (40–50)

Anne 43 år (født 1974) spesialpedagog. Født og oppvokst i Tjølling, bodd i Sandefjord de siste 19 årene.

Monica 40 år (født 1978) spesialpedagog. Født og bor i Sandefjord, studert 8 år i Oslo.

Linda 44 år (født 1974) spesialpedagog. Født i Sandefjord, bodd de siste 17 årene i Tjølling.

Gruppe 3 (60+)

Jan 68 år (født 1950) Pensjonist. Tidligere yrke bedriftsleder. Født og oppvokst i Kodal. Bor i Sandefjord.

Inger 67 år (født 1951) Pensjonist. Tidligere yrke: assistent ved barneskole. Født og bor i Sandefjord.

Kari 73 år (født 1945) Pensjonist. Tidligere yrke: selvstendig næringsdrivende. Født og oppvokst i Oslo, men bodd de siste 40 årene i Sandefjord.

5.7 Rekrutteringsprosessen

Jeg er selv fra Sandefjord, og rekrutteringsprosessen har derfor vært nettverksbasert. En fordel med det er at det har vært enklere å rekruttere et relevant utvalg med hensyn til utvalgsriteriene (jf. 5.3). En annen fordel med denne nettverksbaserte metoden er at deltakerne kjenner til meg direkte eller indirekte gjennom mine kontakter, noe som gir økt troverdighet til prosjektet og meg som moderator. I tillegg til dette er jeg selv en del av språksamfunnet jeg studerer, og jeg har personlige erfaringer og kunnskaper om språksamfunnet Sandefjord. Selve rekrutteringsprosessen fortonet seg ulikt på tvers av aldersgruppene: De yngre deltakerne (20–30) ble rekruttert gjennom følgende Facebook-status jeg skrev på min profil:

Hei fb-venner! Jeg skriver for tida masteroppgave i nordisk språk, og i den forbindelse trenger jeg folk til å gjennomføre en undersøkelse. Jeg trenger noen som er i alderen 20-30 år, og noen i alderen 60 +. Du må være fra Vestfold. Hvis du er interessert, kontakt meg på melding her så skal du få mer info. Jeg kan tilby kaffe, noe godt å spise på og min evige takknemlighet 😊 Jeg krever ingen bakgrunnskunnskaper om noe, come as you are!
Del gjerne innlegget videre !

De eldre deltakerne (60 +) ble delvis rekruttert via Facebook, og delvis gjennom min mor som er tidligere kollega av en dem. Deretter spurte min mors bekjente en venninne av seg om hun kunne tenkte seg å delta. Gruppe 2 (40–50) ble også rekruttert gjennom min mor, og er hennes kolleger. Jeg kjenner noen av deltakerne fra før; alle tre deltakere i gruppe 1 er personer jeg kjenner fra før av. En av dem har jeg gått i parallellklasse med på grunnskolen, en annen synger jeg i kor med, og den tredje er sønn av min mors venninne. Ingen av disse er nære venner av meg, som jeg har truffet privat. I gruppe 2 kjenner jeg en av personene, gjennom min mor, og i gruppe 3 er også en av deltakerne venninne av min mor.

5.7.1 Hvor mange deltakere?

Når det gjelder størrelsen på gruppene, er det flere hensyn å ta. Med små grupper bestående av tre personer er en styrke at gruppa er enklere å strukturere. Det oppstår mindre støy, og dataene blir enklere å bearbeide i etterkant fordi det er færre stemmer som snakker, og mindre sannsynlighet for mange overlappende uttalelser. En annen fordel med mindre grupper er at mer sannsynlig vil skape en mer trygg og personlig atmosfære for deltakerne.

En fordel med større grupper, er at flere mennesker typisk tilfører et bredere mangfold av meninger og erfaringer. En større gruppe kunne derfor gi et mer representativt utvalg, og det ville gjort dataene mer generaliserbare. På den annen side er fokusgruppemetoden grunnleggende kvalitativ fordi den tar for seg et begrenset utvalg mennesker fra et begrenset geografisk område. Dataene vil derfor neppe bli representative for befolkninga som helhet, men følge Kitzinger (1995) er ikke formålet med fokusgrupper at de skal representere en større befolkning, men at de skal fungere som «a representative sample of a small population, most focus group studies use a theoretical sampling model [...] whereby participants are selected to reflect a range of the total study population or to test particular hypotheses» (Kitzinger 1995). Overført til mitt formål prioriterer jeg å oppnå dypere innsikt i ulike aspekter ved dialektbegrepet, og jeg mener et mindre og mer konsentrert utvalg i høyere grad kan tilføre en slik dybdeinnsikt.

5.7.2 Gruppens sammensetning: homogene eller heterogene?

Når jeg velger å rekruttere informanter fra mitt eget nettverk, må jeg ta stilling til om jeg ønsker grupper hvor deltakerne kjenner hverandre fra før. Jeg har valgt å benytte meg av en blanding: Gruppe 1 (20–30 år) og gruppe 3 (60+) består av personer som ikke kjenner hverandre fra før, men to av de tre deltakerne i gruppe 3 kjenner hverandre. Fordelen med en gruppe som ikke kjenner hverandre, er en økt sannsynlighet for at deltakerne uttrykker seg mer tydelig og eksplisitt overfor hverandre (Halkier 2016, s.32). Dette skyldes at kommunikasjonen mellom folk som kjenner hverandre, oftere er mer implisitt, mens fremmede mennesker oftere føler et behov for å utdype og forklare sine utsagn. Gruppe 2 (40–50 år) består på sin side av personer som kjenner hverandre da de er kolleger. En styrke ved dette er at deltakerne kan oppleve en større trygghet i det som er en forskningssituasjon. En annen fordel er at det er større sannsynlighet for at disse deltakerne utfyller hverandres uttalelser, og følge opp hverandres resonnementer (jf. 5.4.1).

Ideelt sett bør gruppene representere en balanse slik at de hverken er for homogene eller heterogene. Halkier (2016, s.31) foreslår at hver enkelt gruppe internt kan være homogen, men at gruppene seg imellom bør være forskjellige fra hverandre. Dette skyldes at når gruppen innad har en del felles variabler fører dette til et felles erfaringsgrunnlag som gjør kommunikasjonen mellom deltakerne enklere. På samme tid skal ikke gruppa være for homogen fordi dette kan hemme den sosiale utvekslinga (Halkier 2016). Jeg har forsøkt å opprette en balanse ved å sette personer i samme aldersgruppe og livssituasjon sammen. Videre har jeg forsøkt å få en tilnærmet jevn kjønnsfordeling i alle grupper utenom gruppe 2.

Det kan argumenteres for at gruppe 2 er for homogen da den inneholder tre deltakere av samme kjønn, fra samme arbeidsplass, som kjenner hverandre fra før. Samtidig foreslår Kitzinger (1995) at slike grupper som f.eks. består av arbeidskolleger kan være en fordel fordi interaksjonen mellom kolleger kan representere en mer naturlig interaksjon. Wibeck (2010, s. 31) framhever viktigheten av at deltakerne i fokusgruppa opplever en følelse av tilhørighet i gruppa. For å oppnå en slik tilhørighet er det ønskelig at deltakerne har en del felles variabler, som likhet i utdanningsbakgrunn og holdninger. Videre kan dette føre til at deltakerne i større grad føler at de er en del av et fellesskap, og dermed tør å uttrykke seg mer fritt ovenfor hverandre. Endelig hevder Halkier (2016, s.31) at det er først og fremst variasjonen *mellom* gruppene som bør være tilstede, og ikke nødvendigvis *innad* i gruppene. Wibeck (2010, s.53) argumenterer også for denne sammensetninga, og sier at fokusgrupper er en fruktbar metode når en skal sammenligne ulikheter på tvers av grupper som innbyrdes er homogene. I lys av dette vil jeg si at jeg har oppfylt kriteriene til Halkier (2016) og Wibeck (2010) som innebærer at gruppene innad kan være homogene, men at gruppene seg imellom bør være mer heterogene.

5.8 Gjennomføring av fokusgruppesamtalene

De fysiske omgivelsene har betydning for hvordan en fokusgruppesamtale forløper. Stedet har innvirkning på om det er mulig for deltakerne å delta, og stedets karakter påvirker den sosiale interaksjonen mellom deltakerne (Wibeck 2010, s.32). Denne fokusgruppestudien ble gjennomført i oktober 2018, og fokussamtalene tok sted hjemme i stua til min mor i Sandefjord. Stedet ble først og fremst valgt av hensyn til praktiske årsaker da alle deltakerne var bosatt i Sandefjord-området, og jeg prioriterte at stedet skulle være mest mulig tilgjengelig for dem. Ifølge Kitzinger (1995) bør stedet for fokusgruppen være uformell for å skape en mer avslappende atmosfære, og for å underbygge en god og avslappet atmosfære bør man også by på forfriskninger. Da deltakerne ankom, ble de bedt om å sitte ned i stua mens jeg serverte kaffe og vafler. Jeg var forberedt på å sette i gang småprat, men oppdaget raskt at deltakerne klarte dette fint på egenhånd mens jeg overholdt vaffelsteking. De presenterte seg for hverandre, og ble deretter sittende å småprate. De yngre deltakerne i gruppe 1 pratet særlig om studier fordi alle var studenter. Pensjonistene i gruppe 3 pratet om hvor i Vestfold de var fra, og hvorvidt de hadde felles bekjente. Kollegene i gruppe 2 var mer tause, men de kjente hverandre fra før av, og hadde derfor ikke behov for småprat som de øvrige gruppene. Jeg opplevde atmosfæren som nokså uformell til å begynne med i alle gruppene. Både før og under fokusgruppesamtalene satt deltakerne i stua hvor det er en toseterssofa og en treseter.

Ved alle tre fokusgrupper satte den ene deltakeren seg i toseteren, mens to ble sittende i treseteren. Jeg satt ved enden av bordet på en egen stol. Før selve undersøkelsen startet, deltok jeg i småpratene fordi jeg ønsket en glidende overgang til informasjonsintroduksjonen. Etter ca. femten minutters småprat, startet jeg introduksjonen min (jf. 5.8). Kort oppsummert fortalte jeg at dette skulle være en samtale mellom dem, og at min innblanding skulle være minimal. Til slutt opplyste jeg om sikkerhet og oppbevaring av videopptaket. Jeg vektla at dette ikke var et klassisk intervju, men at de skulle styre samtalen mest mulig selv, og at jeg fungerte som en moderator i denne sammenhengen.

5.8.1 Strukturering av fokusgruppene

Jeg har valgt å strukturere gruppene etter en halvstrukturert modell (Halkier 2016). Dette går ut på at moderator har noen forhåndsspørsmål som gir en viss struktur, men at man underveis er åpen for eventuelle sidespor introdusert av deltakerne. På den annen side opplevde jeg underveis i fokusgruppene at behovet for struktur varierte mellom de ulike gruppene. I gruppe 1 vil jeg betegne interaksjonen som halvstrukturert hvor jeg stilte spørsmål, men deltakerne diskuterte selvstendig og omhyggelig rundt hvert spørsmål. Gruppe 2 opplevde jeg som svært selvstendige. En av deltakerne i gruppa her påtok seg jobben med å stille oppfølgings spørsmål til de andre som enten utfordret noe de hadde sagt, eller fikk dem inn på «rett spor» igjen. Deltakerne her evnet godt å reflektere sammen og da det oppstod stillhet, vendte de seg ikke mot meg for å motta hjelp, men kom seg inn i emnet igjen på egenhånd. I gruppe 3 forløp interaksjonen mer strukturert og her virket deltakerne mer avhengige av intervju spørsmålene, og de henvendte seg til meg gjennom blikkontakt når de var usikre på et spørsmål. Slik skilte de seg fra gruppe 2 som henvendte seg til hverandre når de var usikre, og tenkte høyt i fellesskap. Her må det påpekes at gruppe 2 kjente hverandre fra før av, mens bare to av deltakerne i gruppe 3 gjorde det.

5.8.2 Tekniske problemer

Under fokusgruppesamtalen med gruppe 3 opplevde jeg tekniske problemer. Jeg hadde på forhånd koblet videokameraet i en lader til en stikk-kontakt, men fem minutter inn i undersøkelsen gikk kameraet tok for strøm og slo seg av. Dette medførte et kortere brudd i samtalen, og jeg ga raskt beskjed til deltakerne om hva som skjedde. Deretter brukte jeg en liten stund, ca. fire minutter, på å rigge opp utstyret på nytt, og da måtte jeg flytte meg til den andre enden av bordet øverst ved toseteren. Dette førte til at deltakerne selv tok initiativ til å sette seg tre sammen i treseteren, slik at alle kom med i kameraets synsfelt. Jeg opplevde at

deltakerne taklet bruddet fint, og jeg tok hele tiden lydopptak via mobilen min som lå på bordet. Jeg har altså hele samtalesesjonen på lydopptak fra start til slutt. I hvilken grad dette bruddet påvirket interaksjonen i fokusgruppen er utfordrende å si noe sikkert om. Da jeg startet opptaket på nytt, fortsatte umiddelbart en av deltakerne med en påbegynt anekdote.

5.9 Etikk

Prosjektet mitt er godkjent av NSD, Norsk Senter for forskningsdata, og oppfyller dermed kravene til innhenting og oppbevaring av personopplysninger (se vedlegg c). På forhånd av fokusgruppeundersøkelsene har jeg sendt ut et lite skriv til deltakerne, såkalt populær-intro, som kort oppsummerer formålet med prosjektet:

UiO : Universitetet i Oslo

Vil du være med i mitt masterprosjekt?

Forskningsprosjektet handler om språket vårt og hvordan vi bruker det. I Norge har vi mange dialekter, og vi er ganske frie til å snakke dem. Vi snakker ofte om dialekter, vår egen og andres, med venner, familie og kollegaer. Innen språk er det mange temaer som diskuteres og som det ikke finnes en fasit på. Jeg ønsker å forske på noen temaer om språk, som er interessante nettopp fordi det ikke finnes en fasit på dem, og fordi vi kan være veldig uenige om dem.

Hvis du blir med vil du gi et viktig bidrag til forskning, og du vil være til enorm hjelp for meg i mitt prosjekt.

Kontakt meg på tlf: 95002320 hvis du er interessert!

Vennlig hilsen Maria Gulliksen

Her informerer jeg om prosjektets innhold i generelle vendinger. Jeg ville utforme en intro som var forståelig og tilgjengelig, slik at ingen potensielle deltakere skulle oppleve at de hadde for lite kunnskaper til å kunne delta. Jeg valgte å innlede skrevet med å si noe generelt om den norske dialektsituasjonen, som jeg tenkte var en velkjent inngangsport til temaet.

Et aspekt som bør belyses her, er at deltakerne ikke får fullstendig informasjon om hvilken agenda forskeren har, og at de dermed ikke blir informert om «hele bildet». Halkier (2016, s.56) argumenterer for at det er nødvendig å gi forhåndsinformasjon i generelle vendinger, fordi en fokusgruppeundersøkelse forutsetter et åpent utgangspunkt. Dette handler om å sikre å unngå at deltakerne er forutinntatte, noe som kan hemme variert interaksjon

mellom deltakerne (Halkier 2016, s.36). En av deltakerne i gruppe 2 kommenterte at det var litt ubehagelig å ikke vite på forhånd hva hun ville bli spurt om. Ubehaget bunnet ut i at hun følte hun ikke hadde fått en mulighet til å forberede seg på undersøkelsen. Jeg uttrykte forståelse for dette, men kommuniserte at dette skyldes at jeg ønsket mer spontane og frie ytringer. Dette forstod de. Videre var det ikke alle deltakerne som mottok populær-introen da dette var enklest å sende som et dokument til dem jeg rekrutterte gjennom Facebook. Dette gjaldt deltakerne i gruppe 3 (60+- gruppa) som isteden fikk informasjonens sentrale innhold over SMS, samt at undersøkelsen skulle filmes. I rekrutteringsprosessen fikk alle deltakerne tilsendt et samtykkeskjema (se vedlegg d). Tanken var at de kunne lese over skjemaet i forkant og underskrive, men jeg tok forbehold om at dette ikke ble gjort av alle, og jeg hadde derfor skjemaer tilgjengelig når de kom til selve undersøkelsen. I etterkant av fokusgruppesamtalene delte jeg ut dette samtykkeskjemaet og fikk deres underskrift. Samtykkeskjemaet informerer om at personopplysningene deres vil bli anonymisert, og at videoen kun vil bli gjennomgått av meg selv, mine veiledere og sensorer. Dette har jeg også informert om skriftlig utenom skjemaet, i rekrutteringsprosessen. Før gjennomføringa av fokusgruppesamtalene, holdt jeg en kort informasjonsintroduksjon hvor jeg opplyste om hva undersøkelsen gikk ut på, og hvilket formål den har. Videre understrekte jeg at det ikke finnes en fasit på spørsmålene jeg stiller, og at jeg kun er ute etter deres tanker og meninger. Jeg informerte også om at det er lov å være uenig med de andre deltakerne, og at det bare er positivt hvis det oppstår diskusjon.

5.9.1 Konfidensialitet

Konfidensialitet i en undersøkelse handler om at persondataene som samles inn ikke skal identifisere og avsløre de involverte personene (Kvale & Brinkmann 2010, s.90). Hvis personene skal identifiseres i offentlig materiale, må de involverte gi sitt eksplisitte samtykke. Hensynet til anonymisering blir særlig aktuelt hvis emnene som diskuteres i datamaterialet kan klassifiseres som sensitive¹⁶, men i mitt tilfelle kan ikke emnene sies å være av sensitiv karakter. Når man samler inn data hvor mennesker er involvert, skal de involverte personenes sikkerhet og rettigheter garanteres. Dette sikres gjennom informert samtykke, garantert anonymitet samt at deltakerne vet at de har mulighet til å trekke seg fra prosjektet når de skulle ønske dette (Lanza 2008). I slutten av informasjonsintroen min, opplyste jeg om anonymisering og sikker oppbevaring av personopplysninger. Jeg fortalte dem at deres

---

¹⁶ Sensitive temaer kan blant annet være spørsmål med utgangspunkt i folks helse, f.eks. refererer Morgan (1996) til fokusgrupper som skulle undersøke folks holdninger til HIV og familieplanlegging

ytringer ikke vil kunne knyttes opp mot deres identitet, og at jeg vil anonymisere dem ved hjelp av fiktive navn, i selve avhandlinga. Når det gjaldt videokameraets tilstedeværelse merket jeg meg at dette påvirket de ulike gruppene på ulike måter. De yngre deltakerne i gruppe 1 virket nokså avslappet til at undersøkelsen ble filmet. Da jeg påpekte at dette kun var for å holde orden på hvem som sier hva, og at dette ikke skulle vises til noen andre utenom meg, observerte jeg at alle deltakerne her virket likegyldige til dette. På den annen side merket jeg meg at de eldre deltakerne fulgte nøye med da jeg forklare hvordan videomaterialet skulle brukes og oppbevares. Responsen til denne gruppa medførte at jeg valgte å bruke mer tid på å utdype dette punktet. Blant annet valgte jeg å si til denne gruppa at de skulle se for seg at de satt på en cafe og diskuterte sammen. Dette sa jeg ikke til gruppe 1 og gruppe 2. En av deltakerne fra gruppe 3 (60+) kommenterte, mens jeg snakket om behandling av videoopptaket, at det var bra at dette ble oppbevart trygt.

Oppsummert var konfidensialitet merkbart viktigere for de eldre (60+), enn for den yngre (20–30), og jeg tilpasset mengden med informasjon deretter. I gruppe 2 ble kameraets tilstedeværelse kort konstatert av en av deltakerne, med en viss aktsomhet. Jeg tolket dette som at den aktuelle deltakeren ble nervøs ovenfor at dette skulle filmes. Jeg valgte derfor å understreke at filmingen kun var ment for å holde orden på hvem som sier hva, og at det bare var jeg som ville ha tilgang til opptaket. Det virket som at deltakeren ble beroliget av dette.

5.10 Validitet og reliabilitet

Reliabilitet og validitet representerer to grunnleggende krav for å kvalitetssikre forskningsresultatene i en studie. Dette er vitenskapelige krav som først og fremst er blitt brukt i positivistiske studier, og ifølge Kvale & Brinkmann (2010) har flere forskere i den kvalitative tradisjonen ansett begrepene validitet og reliabilitet som lite hensiktsmessige for kvalitative studier. I *Qualitative Methods in Sociolinguistics* formulerer Johnstone (2000, s.64) de to kravene i en kvalitativ forståelse: “[...] reliability and validity really involve having enough good evidence and examining it repeatedly and thoroughly, with a critical eye on one’s own assumptions”. I det følgende vil jeg bruke begrepene validitet og reliabilitet, men jeg vil definere og diskutere dem slik de forstås og brukes i kvalitativ forskningssammenheng.

5.10.1 Validitet

Ifølge Kvale & Brinkmann (2010, s. 250) handler validitet om å sikre at det man faktisk undersøker, er det man faktisk har som hensikt å undersøke. En høy grad av validitet kan

forstås som at dataene er korrekte eller sanne. Termene «sanne» og «korrekte» er problematiske i en sosialkonstruktivistisk paradigme fordi det som undersøkes er data som er produsert av mennesker, og fordi idealet om sannhet er problematisk i denne forståelsen (jf. 4.1.1). Denne problematikken behandles hos Creswell og Miller (2000) som hevder at validitet i en kvalitativ studie handler om å ta i vareta et sosialkonstruktivistisk syn på dataene. En mulig tilnærming til validitetsspørsmålet i en sosialkonstruktivistisk studie er at forskeren etter beste evne gjengir informantenes virkelighetsbilde. Det er flere måter å ivareta dette hensynet. En framgangsmåte er at informantene får tilgang til forskerens tolkninger av deres utsagn, slik at de kan si seg enige eller uenige i disse. Under informasjonsintroen før fokusgruppeopptakene, opplyste jeg om at deltakerne hadde mulighet til å gjøre en slik sitatssjekk i etterkant av undersøkelsene. Her svarte alle deltakerne at de ikke hadde behov for dette. Med tanke på at temaet i denne undersøkelsen ikke er av sensitiv karakter, anser jeg dette som en grunn til at deltakerne ikke var mer opptatt av dette tiltaket. Johnstone (2000) belyser ulike typer invaliditet, hvor en av disse er at forskeren feiltolker utsagnene fra informantene. Dette er alltid et faremoment, og jeg forsøker å imøtekomme denne utfordringa ved å vise til flere mulige tolkninger, samt at jeg sikter på å se deltakernes utsagn i en helhet, altså trekke fram flere utsagn fra samme person som kan underbygge tolkninga.

5.10.2 Reliabilitet

Hvordan man måler reliabilitet avhenger av om den aktuelle studien er kvantitativ eller kvalitativ. Reliabilitet måles først og fremst i forbindelse med kvantitative studier, og her handler reliabilitet om hvorvidt den en studie kan reproduseres av andre forskere, og oppnå tilnærmet samme resultat (Golafshani 2003, s.598). I en kvalitativ studie har dermed reliabilitet en annen betydning, og her handler reliabilitet om forskningsresultatenes troverdighet (Kvale & Brinkmann 2010, s.250). Troverdighet kan måles ved å undersøke ulike aspekter ved undersøkelsen: det kan dreie seg om hvorvidt intervjupersonen ville produsert de samme svarene i intervju med en annen forsker, eller man kan vurdere påliteligheten ved metodeverktøyene. Med min kvalitative tilnærming vil jeg behandle reliabilitet som graden av troverdighet ved resultatene. I fokusgruppeundersøkelsen benyttet jeg meg av videopptak som metodisk verktøy. Dette var i hovedsak et hjelpemiddel for å få en bedre oversikt over hvem som sier hva til transkriberinga i etterkant. I tillegg til å gi bedre oversikt over samtalestrukturen, muliggjør videopptak observasjon av interaksjonen mellom deltakerne. Et aktuelt spørsmål når man bruker videokamera som verktøy, er hvorvidt videokameraets tilstedeværelse påvirker fokusgruppesamtalen og dataresultatene. Ifølge Due

(2017) er denne påvirkninga avhengig av kameraets størrelse og plassering: «[...] Hvis kameraet er i deltagerens direkte synsfelt, og de taler om problematiske emner, vil de i høiere grad typisk orientere seg mot kameraets tilstedeværelse» (Due 2017, s.73). Dette er likevel ikke et enten-eller-spørsmål fordi deltakerne i løpet av samtalen kan skifte mellom å bli så engasjerte at de glemmer kamera, til at de begynner å bli bevisste kameraet i rommet. Due (2017) hevder at reliabiliteten ved en filmet undersøkelse kan måles ved å vurdere hvorvidt deltakerne påvirkes av kameraets tilstedeværelse. I denne forbindelse viser Due (2017) til en skala fra lav til høy påvirkning, avhengig av kameraets mobilitet og plassering i rommet. Et fast kamera utenfor blikkretning og ingen tilstedeværelse i rommet, gir liten grad av påvirkning. Derimot gir synlig tilstedeværelse av et større kamera, samt instruerende handlinger foran kamera, en høy grad av påvirkning. I fokusgruppeundersøkelsene hadde jeg et lite kamera plassert på enden av bordet gruppen satt rundt. Kameraet var ikke håndholdt og i bevegelse, men faststående. I tillegg til dette er kameraet lite av størrelse, noe som gjør det mindre synlig, og mest sannsynlig mindre forstyrrende. En av deltakerne i gruppe 2 kommenterte i etterkant av fokusgruppeundersøkelsen at hun syntes det var positivt at kameraet var lite og ikke så synlig.

Det er ikke mulig å påvise nøyaktig i hvilken grad videoopptaket påvirker deltakernes opplevelse av situasjon, og videre hvordan dette har gitt utslag for resultatenes validitet. Her må jeg basere mine antagelser på deltakernes verbale ytringer, som er de opplevelsene jeg har direkte tilgang til. Deltakerne i gruppe 2 (40–50 år) kommenterte etter at opptaket var avsluttet, at det var litt ubehagelig å bli filmet. Like etterpå kommenterte en av dem at det på samme tid var behagelig at undersøkelsen følte ut som en samtale, og ikke et klassisk intervju. Likevel sa alle tre at de hele tiden var bevisste over at de ble filmet. Gruppe 1 kommenterte ikke kameraets tilstedeværelse, og da jeg spurte dem om hvordan de opplevde å bli filmet, sa de at det var helt greit, og utdypet ikke dette noe mer. En av deltakerne i gruppe 3 bemerket kameraets tilstedeværelse før undersøkelsen startet, og virket ukomfortabel. Jeg forklarte at dette opptaket kun skulle ses av meg. Jeg opplevde likevel at deltakeren viste aktsomhet ovenfor dette. Et videokamera vil påvirke deltakerne og prege samtalsituasjonen i varierende grad. Av hensyn til dette har jeg på forhånd av opptaksstart forsøkt å skape en uformell setting ved å la småpratene flyte en stund før undersøkelsen starter (jf. 5.8). Likevel var mitt samlede inntrykk at til tross for denne uformelle introduksjonen, ble det et uunngåelig skifte til en mer formell setting da jeg startet å filme. Jeg merket meg at særlig de voksne og de eldre deltakerne ble mer stille og stive i kroppsspråket. Som en avrundning til

denne diskusjonen bør det bemerkes at det ikke finnes noen samtaleform mellom mennesker som kan sies å være «naturlig»: «All interaksjon er alltid overvåget og påvirket [...] Vi kan som mennesker og som analytikere ikke komme «længere» eller «dybere ned» end til det, der sker socialt her og nu» (Due 2017, s.75).

5.10.3 Er fokusgruppedata generaliserbare?

I tillegg til å vurdere forskning etter kravene om reliabilitet og validitet, er det vanlig å se på hvorvidt forskningen er generaliserbar. I kvalitative studier som denne er normen at man konsentrerer seg om et mindre informantutvalg. Fokusgrupper er som vi har sett en kvalitativ metode, selv om antall deltakere og grupper varierer fra studie til studie (Kitzinger 1995). Resultatene fra en fokusgruppestudie kan dermed ikke generaliseres til en større befolkning. En slik generalisering ville krevd et langt større utvalg, noe som er mer forenlig med en kvantitativ metode, eller eventuelt ved bruk av metodetriangulering. På den annen side har fokusgruppen en styrke som kvantitative metoder ikke kan tilby, for en fokusgruppe kan si noe om folks implisitte antagelser, eller underliggende vurderinger som deltakerne bygger sin argumentasjon på (Wibeck 2010, s.137). Dette er forenlig med min problemstilling som er å undersøke folks holdninger. Halkier (2016, s.112) skisserer to mulige tilnærminger til fokusgruppemetodens generaliserbarhet: situasjonisme («situationisme») og situasjonens dobbelthet («situationens dobbelhed»).

Halkier beskriver situasjonisme på følgende måte: «[...] kvalitative data så som fokusgruppedata er så situationelt prægede og spesifikke i deres innhold og prosesser, at de ikke kan generaliseres ud over deres egen rige detaljerede unikhed» (2016, s.112). Sitasjonismen tar altså utgangspunkt i at fokusgruppedataene utelukkende kan si noe om den aktuelle gruppa i den aktuelle sosiale situasjonen som fokusgruppen representerer. Sitasjonens dobbelthet baserer seg derimot på at fokusgruppedata er kulturelt overførbare. Dette vil si at synspunktene som fremmes i en fokusgruppe kan si noe om hvordan borgere typisk vil håndtere emnene som diskuteres i fokusgruppa (Halkier 2016, s.112). Sitasjonens dobbelthet innebærer at fokusgruppedata både er et resultat av den aktuelle situasjonen, men på samme tid kan den altså overføres til kulturen som helhet.

Halkier (2016, s.113) gir ikke et endelig svar på hvilken grad fokusgruppedata er generaliserbare, men mener at den enkelte forsker selv må vurdere dette i hvert enkelt tilfelle. Min tilnærming til dette spørsmålet er at jeg vil tar utgangspunkt i at fokusgruppedataene i hovedsak er generaliserbar for de aktuelle fokusgruppene. Samtidig vil jeg åpne for en viss

grad av kulturell overførbarhet for jeg vil hevde at dataene kan gi en pekepinn på vikværingers holdninger til og forestillinger om dialektbegrepet.

5.11 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg presentert og drøftet de metodiske valgene som ligger til grunn for denne avhandlingen. Først presenterte jeg pilotundersøkelsen som har gitt meg relevante erfaringer om metodevalg og problemstilling som er mest velegnet til mitt formål. Jeg landet derfor på fokusgruppemetoden som jeg anså som mer velegnet til å besvare min problemstilling. Hoveddelen av kapitlet har deretter tatt for seg gjennomføring og sammensetning av fokusgruppene, samt drøfting av styrker og svakheter ved metoden. Til slutt har vi sett hvordan de klassiske vitenskapelige kravene om reliabilitet og validitet kan måles i en kvalitativ undersøkelse som denne.

6 Analyse

6.1 Innledning

I dette kapitlet skal resultatene fra datainnsamlingen analyseres. Analysen er strukturert slik at den utspiller seg på to analysenivåer: *6.2 Nivå 1 Bevissthet* undersøker den metaspråklige bevisstheten hos deltakerne. Dette nivået utgjør hoveddelen av analysen, og her skal jeg undersøke i hvilken grad intervju spørsmålene oppleves som tilgjengelige eller utilgjengelige for deltakerne. Med andre ord; kan deltakerne diskutere emnene de blir spurt om, uten nevneverdige problemer? Eller oppleves emnene som mer utilgjengelige for dem?

6.3 Nivå 2 Virkemidler analyserer deltakernes bruk av samtalevirkemidler. Dette handler om deres formuleringer, ordvalg og andre virkemidler som kan avdekke hvilke synspunkter og holdninger deltakerne har til om gitte emner.

Analysenivå 1 er disponert slik at delkapitlene gjengir spørsmålene fra intervjuguiden i form av overskrifter (se vedlegg a). Rekkefølgen på spørsmålene i overskriftene er i kronologisk samsvar med intervjuguiden, med ett unntak: Ved de to første delkapitlene har jeg byttet om på den opprinnelige rekkefølgen i intervjuguiden. Dette valget skyldes at jeg anser det som mer oversiktlig å presentere deltakernes definisjoner av dialektbegrepet, før jeg ser videre på hvordan deltakerne posisjonerer seg som dialektbrukere¹⁷. Delkapitlene i analysenivå 2 er strukturert tematisk slik at overskriftene representerer de bestemte virkemidlene som brukes av deltakerne.

6.2 Nivå 1: Måling av metaspråklig bevissthet

6.2.1 Innledning

Problemstillinga mi tar utgangspunkt i at folk flest har en viss grad av bevissthet om dialektbegrepet, men termen bevissthet er en uklar størrelse. Hvordan skal en slik metaspråklig bevissthet måles? For å måle fokusgruppedeltakernes bevissthet, tar jeg utgangspunkt i Niedzielski & Prestons (2000, s. 22) grad-og-typemodell som operasjonaliserer folks bevissthetsnivå om språk (jf. 4.4.3) Delkapitlene i analysenivå 1 er strukturert etter spørsmålene fra intervjuguiden, og spørsmålene fungerer som overskriftene

---

¹⁷ Dette innebærer altså at spørsmål 1. i analysen: «Hva er en dialekt?», opprinnelig er spørsmål nr. 2 i intervjuguiden, og videre står spørsmålet «Snakker dere dialekt, i så fall hva slags dialekt snakker dere?» som spørsmål nummer 1. i intervjuguiden, men som nummer to i denne analysen

for de ulike delkapitlene (se vedlegg a). Ved enkelte spørsmål behandles de tre gruppene hver for seg, mens i andre tilfeller blir gruppene analysert samlet under ett. Under behandlingen av andre spørsmål har jeg plukket ut enkelt deltakere på tvers av gruppene, og behandlet disse sammen. Disse valgene baserer seg på hvorvidt det er fellesmønstre i besvarelsene til deltakerne.

6.2.2 Hvordan forstår dere begrepet dialekt?

Dette kapittelet ser på hvordan de ulike deltakerne definerer dialektbegrepet og hvilke kriterier som legges til grunn for definisjonene. Jeg har valgt å presentere dataene tematisk slik at jeg begynner med å analysere gruppe 1 og gruppe 3 sammen, mens gruppe 2 blir behandlet for seg. I det følgende skal vi se på de kriteriene som deltakerne trekker fram, og sammenligne disse med noen definisjoner fra faglitteraturen.

Geografisk tilhørighet

Ifølge Omdal (2011) er den vanligste definisjonen av dialekt en varietet som er knytta til et bestemt geografisk område, og geografisk tilknytning er det første som trekkes fram både i gruppe 1 og gruppe 3:

Martin: [...] jeg ville jo sagt det er en måte å prate norsk på som gjerne begrenser seg te et visst geografisk område

Kari: Det er jo de forskjellige [...] deler av Norge vi kommer fra som har litt forskjellige [...] ord i språket sitt [...] det er det jeg forbinder med dialekt

Martin og Karis definisjoner er i tråd med en språkvitenskapelig definisjon. Karis definisjon av dialekt konsentrerer seg om ordtilfang, og fokus på ord i beskrivelsen av dialekt er et gjennomgående mønster for flere av deltakerne når de senere beskriver eget talemål (jf. 6.2.3). Det er ifølge Sollid (2008) vanlig at folk flest fokuserer på dialektord når de skal beskrive dialekter. Videre trekker Jan inn flere kriterier i dialektdefinisjonen:

Jan: Ja, familierelasjoner, stedsrelasjoner, som gjør atte du lærer å snakke på en spesiell måte. [...] bor'u sør for ei viss grense så lærer'u å skarre når du skal si r og bor'u litt lenger nord så lærer'u at du ikke skal skarre

«Stedsrelasjoner» kan sies å samsvare med geografisk tilknytning, men stedsbegrepet kan også tolkes som mer avgrensa lokale enheter, som for eksempel ulike varieteter som snakkes i ulike bydeler (jf. sosiolekt). «Familierelasjoner» kan kobles til Sandøys (1996) definisjon av dialekt som morsmålet til en språkbruker, som det første språket man lærer gjennom den primære sosialiseringa (Mæhlum mfl. 2012, s.92). Til slutt snakker Jan om dialektgrenser, med en faglig term kalt isoglosser, og til tross for at Jan ikke bruker termen «isoglosser»,

gjengir han termens grunnleggende betydning. Isogloss er en fagterm, og det kan dermed ikke forventes at en folkelingvist kjenner til og bruker denne termen. Samlet sett har Jan kommet med tre ulike definisjoner av dialekt: geografisk definisjon («stedsrelasjoner»), psykologisk definisjon («familierelasjoner») og dialektologisk avgrensning («dialektgrenser»). Jans definisjon er dermed nøyaktig fordi den er tråd med fagdefinisjoner. I tillegg til å være nøyaktig inneholder Jans beskrivelse detaljer, når han nevner det konkrete målmerket skarre-r, som er et klassisk målmerke. Oppsummert definerer deltakerne dialektbegrepet som måte å snakke på som først og fremst er knytta til et bestemt sted, men flere aspekter trekkes også inn av Jan.

Dialekt og identitet

I Gruppe 2 er koblinga mellom dialekt og identitet det første som nevnes når deltakerne blir bedt om å definere dialekt:

Anne: Dialekt, for meg så er det veldig viktig [tar seg til brystet], det har veldig med identitet å gjøre [...] jeg [...] syns det er en viktig del av personligheten rett og slett

Linda: Ja, hvor du er fra på en måte [...] Og man kan jo bo i samme, tilhøre samme by, men bo på forskjellige steder av by'n, og så.. snakker man forskjellig

Anne: Ja, sånn sosiolekt igjen

Det er påfallende at identitet er det første som blir nevnt når deltakerne skal definere hvordan de forstår dialektbegrepet. Annes syn på dialekt og identitet er i tråd med den sosiolingvistiske tradisjonen som betrakter språk som identitetshandlinger (Sandøy 1996, Page & Keller 1985). En positiv holdning til dialekt kan indikere en sterk lokal identitet, men den kan også uttrykke personlig identitet (Akselberg 2002). Ifølge Mæhlum mfl. (2012) har en rekke språkforskere tatt for gitt at det er en tett kobling mellom språk og identitet. Her er det altså likheter mellom folkelingvisten og lingvistens synspunkter. Selv om det er omdiskutert blant lingvister nøyaktig hvor tett denne koblinga er, har det vært og er fremdeles hos flere et rådende syn.

Videre nevner Linda termen «sosiolekt», som i faglitteraturen defineres som den språklige variasjonen som finnes innenfor ett og samme geografiske område (Mæhlum mfl. 2012, s.24). Linda forstår her sosiolekt med betydninga at folk som bor ulike steder i samme by og snakker forskjellig. I lys av den språkvitenskapelige definisjonen av sosiolekt (jf. Mæhlum mfl. 2012), er ikke Lindas definisjon nøyaktig. Derimot kan Lindas beskrivelse av folk som bor ulike steder i en by, svare til ulike sosiale miljøer, for eksempel østkanten og

vestkanten i Oslo, med sine respektive sosiolekter. Videre bekrefter Anne og Monica at identitet er den viktigste egenskapen ved dialektbegrepet:

Moderator: Mhm. Så dere tenker at [...] det [*dialekt*] har med identitet og tilhørighet å gjøre?

Anne: Ja, det er de to viktigste

Moderator: Det er de to viktigste når dere tenker dialekt

Monica: Mhm

Linda: Ja, og man tar vel etter foreldrene sine og egentlig [...]

Når Linda snakker om at man tar etter foreldrene sine, kan det trekkes en parallell til Jans kommentar om «familierelasjoner», og videre nevnes også ungdomsspråk:

Monica: [...] jeg tenker ungdom har jo en, det merker jeg spesielt på [...] venner som har barn og [...] at der kommer det inn mye nye [...] egenarter

Med dette inkluderer Monica en ekstra dimensjon til den psykologiske sosialiseringensdefinisjonen, nemlig ungdommenes egenartede språk, altså sosiolekt. Ved å inkludere flere dimensjoner illustrerer deltakerne kompleksiteten ved identitetsbegrepet. Identitet er en kompleks størrelse som formes av og består av flere komponenter (jf. 4.2.2). I tillegg til dette blir dialektbegrepet beskrevet med spesifikasjoner når deltakerne trekker inn identitet og sosiolekt.

Oppsummering

Felles for gruppe 1 og gruppe 3 er at de vektlegger den geografiske dimensjonen ved dialektbegrepet, som utgjør en nøyaktig lingvistisk definisjon. I tillegg til dette inkluderes også familierelasjoner og stedsrelasjoner. Gruppe 2 skiller seg ut med sin forståelse av dialekt som en viktig del av identiteten, et syn som er rådende hos språkforskere. Deltakerne i gruppe 2 forstår identitet som noe som formes av foreldrene dine, men også av folk du omgås i din egen aldersgruppe, for eksempel ungdomsspråk. I lys av dette utviser deltakerne en kompleks forståelse av identitetsbegrepet som bestående av flere komponenter, slik begrepet også behandles i fagteorien. Samlet viser alle gruppene høy metaspråklig bevissthet om dialektbegrepet. Samtidig bygger de ut definisjonene ved å inkludere flere dimensjoner, noe som tilfører definisjonen spesifikasjoner.

6.2.3 Snakker du dialekt? I så fall hva slags dialekt snakker du?

Alle deltakerne i de tre fokusgruppene svarer bekræftende på at de snakker en dialekt, men med visse modifikasjoner. I det følgende vil jeg se på hvordan deltakerne konstruerer seg selv

som dialektbrukere, med utgangspunkt i hvordan de beskriver sin egen dialektbruk. Dette delkapittelet er strukturert tematisk som innebærer at enkeltdeltakere på tvers av gruppene behandles sammen der det kan påvises fellestrekk i svarene deres.

Blandingsdialekt

Karoline og Linda hevder at de ikke snakker «tydelig» eller «typisk» dialekt, og begrunner dette med at de ikke «alltid» bruker det de anser som typiske dialektformer:

Karoline: Ja, men jeg føler ikke at jeg har en dialekt. Sånn, jeg føler ikke at jeg har noe tydelig sånn dialekt fra Sem [...] mens jeg kanskje [...] ikke snakker så breitt da, men jeg kan jo lissom si sånn ha'kke en gang iblant ja

Her setter Karoline likhetstegn mellom en tydelig dialekt fra Sem¹⁸ og det å snakke breitt. Som eksempel på denne «breie» og «tydelige» dialekta fra Sem¹⁹, bruker Karoline språktrekket «ha'kke», som hun sier «en gang i blant». Sammentrekninger som «ha'kke» er felles kjennetegn for store deler av det østlandske dialektområdet, og er dermed ikke eksklusivt for vikværsk dialekt, og dermed ikke for «Sem-dialekt» spesifikt. «Sem-dialekt» regnes ikke som en egenarta dialekt i faglitteraturen, men som en del av det vikværsk målføret (Endresen 1990). Videre er det interessant å se nærmere på hva Karoline forstår med «tydelig» dialekt. Karolines dialektsyn svarer til et ideal om dialekt som konsekvent språkføring, et ideal som stammer fra den tradisjonelle dialektologien (jf. 2.1). Linda deler Karolines opplevelse av å ikke snakke «typisk» dialekt:

Linda: [...] Men eh jeg tru'kke jeg lissom er sånn veldig brei sånn [...] Det er litt forskjellig det og [...] jeg tro'kke jeg er veldig typisk...sandefjordsdialekt egentlig, litt sånn blanding trur jeg [...] Jeg sier noen ting men det e'kke sånn at jeg, alltid lissom...ikke sånn typisk. For det er jo vanlig å si bilær og båtær og [...] det ha'kke, det gjør ikke jeg

Opplevelsen av å snakke blandingsdialekt er vanlig hos mange språkbrukere, og en mulig årsaksforklaring er at folk i dag har bodd flere steder i løpet av oppveksten (Omdal 2010, s. 224). Denne oppfatninga blant folk har Sollid (2008) funnet når hun har studert holdninger til egen dialektbruk hos tromsøværingene. Studien konkluderer med at «[...] så langt har jeg ikke møtt noen som sier de snakker ekte tromsødialekt. I stedet bruker folk ord som [...] *utvanna*, *blanding* [...]» (Sollid 2008, s.73). Dette fenomenet tilskriver Sollid (2008) at informantene sammenligner talemålet sitt opp mot en målestokk, og målestokken er et ideal om å snakke en «ekte» dialekt. Synet som kommer fram her ligner på en essensialistisk identitetsoppfatning

---

¹⁸ Sem er et tettsted som tilhører Tønsberg kommune med 2569 innbyggere per januar 2018

om at språk ideelt sett er noe enhetlig og stabilt, noe «ekte» (jf. 2.1). Lindas formulering «Det e'kke sånn at jeg, *alltid* [...]» [min kursivering] vitner om at hun forutsetter at en dialektbruker *alltid* må bruke de tradisjonelle språktrekkene i sin dialekt. Idealet om konsekvent bruk av språkdrag kan spores tilbake til den tradisjonelle dialektologien, hvor dialektene ble framstilt som «homogene og einskaplege system» (Hoel 1998, s.56). Denne idealiseringa ignorerer den sosiale og individuelle variasjonen som finnes i all språkbruk (jf. Intraindividuell variasjon). Når Linda mener hun ikke «alltid» snakker «sånn typisk sandefjordsdialekt», underbygges dette med at hun ikke sier «bilær og båtær» som er vanlig for sandefjordsdialekta. At nettopp dette språktrekket trekkes fram som et konkret eksempel, er neppe tilfeldig. Bilær og båtær har blitt brukt som et populært kjennetegn ved vikværske dialekter («bilær og båtær tutær og bråkær»). Videre er æ-ending i flertallsform av substantiv og presens av verb et av de fremste kjennetegnene ved vikværske dialekter (Endresen 1990). Når Linda trekker fram nettopp dette språktrekket for å beskrive «typisk sandefjordsdialekt», kan dette sies å være en stereotypisk, men presis representasjon for vikværsk dialekt.

Å snakke bokmål

I likhet med Karoline og Linda betegner også Kari sin dialektbruk som en blanding:

Kari: Ja, og jeg må jo si at jeg hadde jo oslodialekt, i og med at jeg kommer fra Oslo, men kom til Sandefjord så... blir det litt av hvert. Det blir en blanding. Sandefjordsdialekt og oslodialekt, bokmål

Karis oppfatning av å snakke bokmål, korrelerer med flere studier som viser at folk har en tendens til å betegne ulike dialekter som nettopp «å snakke bokmål» (Neteland 2014). Normen er å betegne oslodialekt som bokmål, men Neteland (2014) har også funnet at folk betegner vestlandske dialekter som bergensk og stavangersk som «bokmål». Videre er det verdt å merke seg at Kari behandler sandefjordsdialekt og oslodialekt under ett, under betegnelsen bokmål. Her er det relevant å trekke inn at Kari på et senere tidspunkt i samtalen forteller at hun opplever at oslomålet og sandefjordsdialekta har mye likt (jf. 6.2.5) Her skiller Kari seg ut fra sine meddeltakere som hevder sandefjordsdialekta er mer særpreget med sin egen «slang» som Inger uttrykker.

Ren dialekt

Idas beskrivelse av egen dialekt er at hun ikke snakker den aktuelle dialekta «rent»:

Ida: [...] jeg vet jo hvordan for eksempel typisk sandefjordsdialekt høres ut [...] men jeg føler ikke at jeg snakker rent sandefjordsdialekt, at jeg kanskje har blitt påvirket av

andre rundt meg til å snakke...som jeg gjør [...] jeg ville ikke sagt at jeg snakka sandefjordsdialekt på en måte

Utsagnet signaliserer at Ida opplever sitt talemål som et avvik fra idealet om «ren» dialekt. Dette synspunktet har sin opprinnelse i språklig purisme som går ut på å holde et språk så rent som mulig. Dette innebærer å stenge ute språklige elementer som oppfattes som ureine, ofte fremmedspråklige elementer (Brunstad 2003, s.8). Ifølge Brunstad (2003) er ideen om rene språk en mental konstruksjon uten rot i virkelige forhold. Det finnes nemlig ingen språk som ikke har oppstått i kontakt med andre språk, og alle språk kan derfor sies å være blandingspråk. Til tross for at ideen om «rent» språk ikke har forankring i virkelige forhold, påpeker Brunstad at «Dersom førestellinga om det rene får ein spesiell status i samfunnet, og vert internalisert av språkbrukarane, kan ho verte operativ som normfenomen, og spele ei rolle i normeringsprosessen» (Brunstad 2003, s.8). Dette er et eksempel på hvordan forestillinger og holdninger hos språkbrukere kan påvirke språkutviklinga i et samfunn (jf. 3.5.2). Når Ida opplever at hun ikke snakker «rent» sandefjordsdialekt bygger dette synspunktet på en idealisert forestilling av dialekt som «rent» og upåvirka av andre talemålsvarieteter, et ideal vi finner igjen i den tradisjonelle dialektologien (jf. 2.1). Det bør påpekes at Ida ikke eksplisitt sier at hun ikke snakker dialekt i det hele tatt, men ikke «rent» sandefjordsdialekt.

Videre sier Ida at hun «vet hvordan typisk sandefjordsdialekt høres ut», [min kursivering], men samtidig hevder at hun ikke snakker dialekta selv. Et slik syn samsvarer med det som kan sies å være det rådende dialektsynet hos folk i Danmark (Gregersen og Pharao 2016). I en studie som kartla danskers språkholdninger til avgrensning av dialekter, konkluderte Gregersen og Pharao (2016, s.42) med at «Lects are only consistent (or coherent) in perception (not in use)». Dette innebærer at dialekter bare eksisterer i folks persepsjon, og ikke som levende størrelser. Dette kan sies å korrelere med Ida som sier at «hun vet hvordan en dialekt høres ut, men hun praktiserer ikke bruken av dialekta. Her må det påpekes at den danske dialektsituasjon er betydelig forskjellig fra den norske; det danske dialektlandskapet sies å være fullstendig dialektnivellert: «De danske dialekter er døde, og derfor statiske» (Kristiansen 2009, s.83). På tross av dette gjenspeiler Idas oppfatning en lignende holdning til dialektenes eksistens: Ida , fordi en slik oppfatning gjenspeiler konsekvensene av en fullstendig dialektnivellering, en prosess vi har sett pågår i de norske talemålene i dag (jf. 2.3). Oppfatninga av at dialekter eksisterer i hodene til språkbrukerne er også det rådende synet hos Hudson (1996).

Sandefjord-og larviksdialekten

I gruppe 2 er det kun Monica som sier at hun snakker sandefjordsdialekt:

Monica: Jeg har sandefjordsdialekt, det har jeg

Monica er født og oppvokst i Sandefjord og har bodd her med unntak av 8 års opphold i Oslo som student. Linda og Anne på sin side har begge tilknytning til Tjølling, som ligger på grensa mellom Sandefjord og Larvik, tilhørende Larvik kommune. Anne er fra Sandefjord, men har bodd i Tjølling de siste 17 årene. Linda er fra Tjølling, men har bodd i Sandefjord i 19 år. Med denne bakgrunnen er det naturlig at Anne beskriver sin dialekt som tett opp mot Sandefjord- og larviksdialekt:

Anne: [...] Men jeg tror jeg er mere opp til eh Sandefjord og Larviksdialekten [...] kirken har jeg alltid sagt [...] Men det husker jeg i Tjølling så er det jo flere som sier kjærka [...]

Linda: [...] Ja, og der sider de også hu

Anne: Hva sier dere i Sandefjord?

I tillegg til å avgrense dialektene i Larvik og Sandefjord fra hverandre, avgrenses tettstedet Tjølling: «i Tjølling så er det jo flere som sier kjærka». Det har tradisjonelt vært forskjeller mellom bygd -og bymål i det vikværske målføret med hensyn til trykklett ending av æ-vokalen. I bymålene har man tradisjonelt bare hatt æ-ending etter konsonanten r-, mens man i bygdene har æ-ending også etterfulgt av andre konsonanter (Johnsen 2015, s.135). I lys av dette kan ikke Annes avgrensning av Tjølling og Sandefjordsmålet sies å være unøyaktig. Videre betegner ikke Anne de to som forskjellige *dialekter*, men hun sier det er snakk om variasjon i ordtilfanget.

Sandefjordsdialekt

I motsetning til de foregående deltakerne, rapporterer Martin, Inger og Jan at de snakker sandefjordsdialekt. Martin sier følgende om sin dialektbruk:

Martin: Men-eh, men jeg har jo alltid snakka sånn som foLk rundt meg har snakka... og jeg har bodd i Sandefjord i...mesteparten av livet så, jeg går ut ifra at jeg har en dialekt som er fra Sandefjord

Martins beskrivelse av sin dialektbruk inneholder en lav grad av metaspråklig bevissthet: Han beskriver ikke talemålet sitt med detaljer eller spesifikasjoner. Samtidig er beskrivelsen hans nøyaktig: Martin resonnerer på bakgrunn av sin geografiske tilhørighet og sitt sosiale miljø, med at han snakker en dialekt fra dette aktuelle området. Dette er altså en beskrivelse som baserer seg på geografisk tilhørighet, som er det mest vanlige kriteriet for å avgrense

dialektbegrepet i faglitteraturen (jf. 3.3). I likhet med Martin rapporterer også Inger at hun snakker sandefjordsdialekt, men Inger gir spesifikasjoner:

Inger: Ja, jeg tror jeg snakkær mere sånn som vi gjør her, holdt jeg på å si i Sandefjord, har jo en egen slang her [...] Men så, det er noen uttrykk som noen sier her som jeg ikke har hørt og, så det er mye forskjellig

Det er ikke mulig å si med sikkerhet hva Inger forstår med termen slang, fordi folkelingvister ofte tillegger språktermer et annet innhold enn det som finnes hos en lingvist (Preston 1996). Det som kan sies sikkert er at Inger kobler slang til ulike ord og uttrykk som er karakteristiske for sandefjordsdialekta.

Sandefjor eller SandefjoL

Jan fra Kodal hevder han snakker en spesifikk variant av sandefjordsdialekt:

Jan: Jeg vil jo si en snakker dialekt, men en blir jo fort påverka da, eh... til en viss grad. [...] så...blir'n jo smitta av omgivelsene. Jeg har jo ikke KodaL-dialekta med meg nå, men jeg har jo SandefjoL-dialekta, og ikke SandefjoR-dialekta [...] Det ser jeg på som to forskjellige dialekter nesten.

Den første varieteten, representert ved at bynavnet Sandefjord uttales med tjukk L, er den varieteten Jan rapporterer at han selv snakker. Her er det relevant å påpeke at det er en mannlig språkbruker som posisjonerer seg som taler av den tradisjonelle varieteten av dialekta. Deltakernes realiserte språkbruk er ikke studieobjektet i denne avhandlinga, men jeg har valgt å inkludere tjukk L i transkripsjonene, og disse viser at Jan konsekvent bruker tjukk L, og flere andre tradisjonelle vikværske dialekttrekk som æ-ending i hankjønn flertallsform av substantiv. Ifølge Skjekkeland (2009) er en slik beskrivelse av seg selv som dialektbruker en identitetshandling: «Språket kan [...] avsløra respekt, lojalitet eller illojalitet til det språksamfunnet ein er ein del av. Dei som har tettast kontakt med folk i lokalmiljøet, vil nok óg føla seg sterkast bundne til å fylgja den tradisjonelle lokale talenorma» (2009, s.35). Jans bruk av tradisjonelle former kan altså tyde på at han har en sterkere tilknytning til sitt lokale hjemsted, noe som stemmer overens med at han er fra Kodal hvor tjukk l og andre tradisjonelle vikværske trekk er mer utbredt sammenligna med bymålet i Sandefjord. Videre inneholder Jans beskrivelse en høy grad av detaljer når han trekker inn fonologiske trekk som tjukk l og rulle-r, som detaljmarkører. I tillegg er Jans variantskille nøyaktig: etter mine erfaringer er det korrekt at det varierer blant sandefjordinger hvorvidt man uttaler endinga i bynavnet med tjukk-l eller rulle-r. Dette kan mer nøyaktig karakteriseres som sosiolekt. At Jan betegner disse to uttalevariantene som to forskjellige dialekter underbygger den generelle tendensen til å avgrense små enheter, som vi har sett hos de andre deltakerne.

Oppsummering

Et felles mønster hos alle deltakerne er at de forstår dialekt som svært avgrensede lokale enheter. Denne fleksible dialektavgrensninga avviker fra de klassiske dialektgrensene (Endresen 1990). En slik avgrensning kan sies å illustrere at avgrensningene mellom dialekt og språk er flytende, og dermed også avgrensningene av de ulike dialektene.

Det er en tendens til at flere av de kvinnelige språkbrukerne karakteriserer sin dialektbruk som «ikke typisk», «ikke rent» eller «blandingsdialekt». Dette kan være et resultat av at folk flytter mer rundt, og de aktuelle deltakerne har alle bodd ulike steder i ulikt tidsrom. Samtidig kan dette også være et uttrykk for et tradisjonelt dialektideal hvor man ser for seg at det finnes rene og typiske dialekter. Her er det altså en forskjell mellom kjønnene. De to mannlige språkbrukerne hevder begge de snakker sandefjordsdialekt, uten å modifisere. I tillegg posisjonerer Jan seg som taler av den mer tradisjonelle varianten av sandefjordsdialekta. Her skiller Inger seg ut med hensyn til kjønnsmønsteret når hun sier hun har sandefjordsdialekt, et funn som bryter med kjønnsforskjellene man har funnet i tradisjonelle sosiolingvistiske studier. Derimot problematiseres hos Skjekkeland (2009) som i sine studier har funnet en utjamning mellom kjønnene i dette spørsmålet, og som konkluderer med at bruk av dialekt har økende prestisje i dag. Med en slik forståelse av prestisje kan Ingers språkbruk sies å korrelere med de tradisjonelle funnene om at kvinner søker mer prestisjetunge talemålsvarianter (Skjekkeland 2009, s.28).

6.2.4 Finnes det noe motsatt av dialekt?

Alle gruppene er tilsynelatende samstemte i at alle snakker dialekt, og at det ikke eksisterer forskjeller mellom dialekter med hensyn til status. På samme tid er det noen utsagn som kan indikere at dette synspunktet ikke er ubestridelig. I dette spørsmålet blir de tre gruppene behandlet hver for seg fordi jeg mener det kan påvises forskjeller som korrelerer med de ulike aldersgruppene.

Standardtalemål

Karoline er den eneste som eksplisitt nevner begrepet standardtalemål:

Karoline: Ja, men går det ikke an å snakke sånn nynorsk eller bokmål [...] når man er på sånn nyhets...eh visning eller et eller annet sånt, jeg mener jeg har hørt noe om det [...] er det ikke sånn derre, standard, standardtalemål eller et eller annet sånt? [ser på moderator] [...] man snakker jo egentlig sånn skriftlig språk da [...] men man bruker jo ikke det i hverdagen da, så det blir jo litt annerledes

Martin: Det er bare en måte å snakke på som... fLest mulig forstår da

At standardtalemål er et talemål som bygger på skriftspråk, mer presist bokmål, samsvarer med Mæhlum (2009). Videre vitner Karolines om at hun ikke anser standardtalemålet som et språk som er i bruk utenfor institusjonelle rammer. At standardtalemålet ikke brukes i dagligtalen, strider med Papazian (2012) og Mæhlum (2009) som hevder at standardtalemål både har en formell og en uformell bruksfunksjon. Definisjoner av standardtalemålet og debatten om talemålets eksistens, er allerede blitt behandlet i delkapittel 3.4, og jeg vil ikke gå nærmere inn på debatten her. Et aktuelt spørsmål som jeg derimot vil undersøke er hvordan deltakerne posisjonerer seg og sitt talemål i forhold til dette standardtalemålet Karoline snakker om?

Martin: Jeg har aldri prøvd å snakke sånn så, jeg vil jo tru det på en måte er noe du nesten må lære like mye som en dialekt

Ida: så tenker jeg hvis du, hvis du leser bokmål da... så er jo det hvert fall ganske likt sånn som jeg prater

Karoline: Ja, det føler jeg også, det er ganske likt det jeg bruker

Ifølge Neteland (2014) er oppfatningene om å snakke bokmål, eller eventuelt nynorsk, knyttet til ulike verdsett. Et bokmålsnært talemål korrelerer med verdien modernitet og urbanitet, mens nynorsk gir assosiasjoner til det rurale og tradisjonelle (Neteland 2014, s.1). Når Karoline og Ida posisjonerer seg som brukere av dette bokmålstalemålet, er det ikke gitt at de forstår dette som et standardtalemål, for som vi så tidligere avviste Karoline dette som et bruksspråk, men at de forstår dette bokmålsnære talemålet som synonymt med et moderne talemål. Videre konkluderer Neteland (2014) med at når folk sier at de snakker bokmål eller nynorsk, må deres forståelse av dette forstås i den aktuelle konteksten de ytrer seg i, og utsagnene kan ikke regnes som nøyaktige beskrivelser av faktiske språklige forskjeller (Neteland 2014, s.1). Her spesifiserer ikke deltakerne hva de forstår med å snakke bokmål, utenom at det handler om å snakke et opplest skriftspråk. Derimot blir det ikke nevnt at bokmål omfatter et bredere register med ulike normer og valgfrie former²⁰.

Prestisje og mot-prestisje

Når Martin hevder at han aldri har prøvd å snakke «sånn», altså å snakke bokmål, er dette en posisjonering: Martin tar med dette avstand fra å snakke et standardtalemål som ofte forbindes med prestisje (Mæhlum 2009). Posisjoneringa kan tolkes som et uttrykk for mot-prestisje. Det er neppe tilfeldig at det er en mannlig språkbruker som ytrer et slikt synspunkt

---

²⁰ Valgfriheten i bokmål gjør det mulig å skille mellom to ulike varianter innenfor det samme skriftspråket: moderat bokmål (som er nært riksmålet) og radikalt bokmål (som er nærmere nynorsk) (Gundersen 2018).

da flere sosiolingvistiske studier har påvist at menn har en tendens til å rapportere at de bruker flere lavstatus former (jf. 4.4.1). Derimot har det vist seg at mennenes rapportering av egen språkbruk ikke samsvarer med deres realiserte språkbruk (Chambers og Trudgill 1980, s.99). Videre tar Martin avstand til konseptet standardtalemål ved å hevde at dette også er en dialekt. Dette synspunktet deler han med Sandøy (2009) som hevder at det som har blitt betegnet som standardtalemål i realiteten er en prestisjedialekt, fordi det ikke finnes et talemål i Norge i dag som ikke er dialekt.

Skriftspråkene og NRK

I gruppe 2 oppleves dette spørsmålet som utilgjengelig: det oppstår en stillhet straks spørsmålet stilles, før deltakerne begynner å diskutere seg imellom:

Monica: Ja, da skal jo på en måte dialekt... på en måte være en annen art av noe da, da er det noe som er...utgangspunktet [ser på Linda] Hvis det skal være noe annet?

Linda: Det blir jo veldig flatt da [ler]

Monica: Eller har alle dialekt?

Linda: Jeg tenker at alle har sin egen dialekt [...]

Anne: Jeg tenker jo det at i Norge at vi har dialekter

Her ser vi at deltakernes dialektsyn samsvarer med Sandøys (1996) utgangspunkt. I tillegg posisjonerer Linda seg mer negativt til en slik motsetning når hun beskriver det som «flatt». I kjølevannet av denne konklusjonen, følger en metarefleksjon om dialektbegrepet:

Anne: Det er jo kanskje litt med definisjon dialekt da [...] hva er dialekt?

Monica: Ja, for jeg tenker utgangspunktet i Norge var på en måte bokmål og nynorsk [...] og så dialekter ut ifra

Monicas oppfatning her er påfallende når hun sier at utgangspunktet for dialektene er skriftspråket, i lys av at skriftspråket er et sekundærprodukt av talemålet (jf. 2.2). Dette illustrerer at Monica opplever skriftspråkene som normerende instans for talemålene. Et slikt syn er i tråd med et evolusjonistisk syn på skriftspråket som det «siviliserte» i motsetning til talemålene. Ifølge Vikør (2007) har dette synet på skriftspråket som overordna norm for talemålet grunnlag i skoleopplæringa: «Språkoppplæringa i skolen har såleis inntil for få tiår sidan vore basert på at skriftspråket er det primære, talemålet sekundært» (2007, s.91). I likhet med de to andre gruppene, relaterer også de eldre det motsatte av dialekt til skriftspråk:

Jan: Det e'kke noe de kaller bokmål og riksmål og sånn? [ser på moderator]
Riksmål er jo den nynorsken og... bokmål er jo [...] Men om det fins noe nøytralt

språk, det har jeg aldri hørt [...] Det kan jeg aldri tru [...] Vi har et nøytralt eller ensarta skriftspråk, ja

Jans beskrivelse av forskjellen mellom bokmål og riksmål er unøyaktig når Jan betegner riksmål og nynorsk som det samme. Denne unøyaktigheten vitner om at Jan har en lav grad av bevissthet til skriftspråkenes innhold. Til slutt konkluderer deltakerne med følgende:

Moderator: Så dere tenker på en måte ikke at det fins...[...] en nøytral måte å snakke på?

Jan: Nei

Inger: Nei, jeg føler ikke det [...] En snakker [...] Sånn som vi gjør der vi bor holdt jeg på å si

Ingers sluttkommentar viser at hun opplever den lokale identiteten som mest sentralt for dialektforståelsen. Å identifisere seg med lokalsamfunnet er en del av den sosiale identiteten (Skjekkeland 2009, s.32).

Oppsummering

I alle gruppene blir «å snakke bokmål», eller å snakke som skriftspråket, behandlet synonymt med det motsatte av dialekt. Gruppe 1 beskriver standardtalemål som et talemål som bygger på skriftspråket, som ikke brukes i hverdagspråket, og som flest mulig forstår. Kriteriet om nærhet til skriftspråk samsvarer med Mæhlum (2009). Derimot avviker Idas syn fra Mæhlum (2009) og Papazian (2012) når hun hevder at dette talemålet ikke er et språk som brukes i hverdagen. Martins forståelse av standardtalemålet som bygger på felles forståelse, samsvarer med kriteriet «fellesspråk» som behandles hos Sandøy (2009, s.35). I dette spørsmålet viser det seg at de ulike aldersgruppene er samstemte, men de eldre skiller seg ut ved å trekke inn skriftspråket i større grad, som de hevder var mer «korrekte» da de selv var yngre. Slike holdninger er et uttrykk for språklig konservatisme, og som nevnt tidligere er dette en typisk holdning hos eldre språkbrukere.

6.2.5 Tenker dere at Sandefjord by har en egen dialekt som skiller seg fra andre?

Dette avsnittet ser på hvor bevisste deltakerne er over språkdragene i sitt eget talemål; i hvor stor grad mestrer deltakerne å beskrive disse trekkene med hensyn til detaljer, nøyaktighet og mestring? Her skal gruppene behandles hver for seg.

Regionalisering

To av deltakerne i gruppe 1, Ida og Martin, svarer bekreftende på at Sandefjord har en egen dialekt som skiller seg fra andre dialekter, men at de ikke er i stand til å imitere noen særtrekk ved dialekta:

Ida: Ja, jeg tenker jo at sandefjordsdialekta har jo sikkert noen sånn særegne trekk, men at de har blitt mere vanna ut rett og slett at [...] vi som er yngre kanskje ikke nødvendigvis kjenner så godt...til... de særegne trekka da

Martin: Eh, jeg tenker kanskje atte det...at det kanskje ikke stemmer i så stor grad lenger...men hvis du bare går femti år tilbake i tid så vil jeg tro det stemte mye mer, den påstanden der [...] men eh, jeg veit ikke. Jeg bare observerer at eldre mennesker fra SandefjoL gjerne snakker litt breiære

En fase i regionaliseringsprosessen som preger de norske talemålene i dag, kjennetegnes ved at det kun er de eldre i en befolkning som bruker de tradisjonelle variantene i den aktuelle dialekta (Mæhlum & Røyneland 2014, s.126). Martins utsagn hviler på et historisk-diakront perspektiv når han hevder at denne utpregede sandefjordsdialekta eksisterte «femti år tilbake i tid» og at den finnes hos eldre mennesker. Oppsummert kan det sies at Martin og Ida mener at dialekta i Sandefjord per i dag ikke skiller seg ut. På samme tid hevder Martin at eldre mennesker snakker «breiære», og indikerer med dette at denne varianten representerer den særegne sandefjordsdialekta. Ifølge Hoel (1998, s.55) er det dagens språklige forhold som avgjør hva vi kan regne som dialekt og eventuelt sosiolekt. I lys av dette kan det sies at det ikke er korrekt å definere sandefjordsdialekta, og andre dialekter, med krav om at talerne av dialekta skal bruke de tradisjonelle formene som historisk sett har definert dialekta. Det er altså dialekta som snakkes i dag av folk på stedet, som er den «ekte» sandefjordsdialekta. Dette inkluderer også den sosiale talemålsvariasjonen som finnes hos enkeltindividet, intraindividuell variasjon, og mellom ulike sosiale grupper, interindividuell variasjon (Mæhlum mfl. 2003, s. 29).

En fellesoppfatning hos alle gruppene er at sandefjordsdialekta er blitt «vanna u», forstått som at dialekta ikke lenger skiller seg ut. Dette er ifølge Mæhlum & Røyneland (2014, s.32) en beskrivelse som finnes hos språkbrukere flest, og det kan sies å være en karakteristikk av fenomenet dialektnivellering (jf. 2.3). Med hensyn til forskjellene i holdninger til språkendringer blant eldre og yngre språkbrukere (jf. Vikør 1994), er det aktuelt å undersøke om deltakerne vurderer dialektnivellering som negativt eller positivt:

Martin: [...] Jeg *bare observerer* at eldre mennesker fra SandefjoL gjerne snakker litt breiære [...] så de kan ha hatt litt breiære dialekt her tidligere [min kursivering]

Formuleringa «jeg *bare observerer*» gir inntrykk av en mer eller mindre nøytral observasjon. Martin tar med dette ikke stilling til om han vurderer dette fenomenet som positivt eller negativt. I gruppe 2 forstås denne «utvaskinga» som en tilnærming til oslodialekt:

Linda: Så det er jo en dialekt som er [...] veldig typisk for Sandefjord

Anne: Men jeg trur nok også som deg at den er i ferd med å [...] vaskes litt ut [...] for jeg hører jo også ungdom som har mer tilnærma oslodialekt i Sandefjord [...] nå enn tidligere da

Deltakerne i alle de tre gruppene bruker frekvent uttrykket «oslodialekt», men uten å spesifisere hva slags variant av oslodialekt de sikter til. Det kan derfor tolkes som at deltakerne har en implisitt antagelse om at oslodialekt er en kjent og enhetlig størrelse, som ikke trenger å utdypes eller problematiseres. Videre kommenterer ikke deltakerne i gruppe 2 denne tilnærminga i en positiv eller negativ retning. Hos de eldre derimot, fremmes noen mer negative holdninger:

Kari: Det er veldig mange som sier båter i Sandefjord, eh, før sa de båtær [...] jeg tror det blir litt slipt

Jan: [...] vi slipær nok ned dialekta vår

Uttrykket «å slipe ned» refererer til en prosess der et objekt av et slag skal gattes ut, og eventuelle ujevnheter fjernes. Det kan derfor overføres til at «ujevnheter» i språket fjernes, og at man sitter igjen med en kjerne av noe av mer bearbeidet. Dette prinsippet samsvarer med Støyfrihetsprinsippet hos Vikør (1994, s.171) som handler om at bruken av ordformer som oppfattes som minst mulig markerte og avvikende bør fremmes. At sandefjordsdialekta har blitt slipt ned, kan ifølge Kari ses ved at substantivformene med tradisjonell æ-ending (båtær), har gått over til -e (båter), slik normen er i bokmål og Oslo-målet. Æ-ending i trykklette stavelser er det mest sentrale kjennetegnet på vikværske dialekter, og dermed det språkdraget som skiller vikværske fra andre nærliggende dialekter (Johnsen 2015, s.128). Videre utveksler Kari og Jan sine oppfatninger av talemålsendringene på Østlandet:

Kari: Nei, jeg tror nok det at... [...] vi får større omkrets [...] og språkene da også [blir bLanda]

Jan: [bLandas] flytær i hverandre

Kari: Og glir mere og mere over i, om ikke alle ord, så er det jo mere bokmål lissom

Jan: [...] kanskje Østlandet bLandær seg mere og bLir mere en østlandsdialekt, ikke mange små [...]

I denne dialogen samhandler deltakerne seg fram til en nøyaktig beskrivelse av de pågående talemålsendringene. Jans siste utsagn er en presis definisjon av regionalisering som er i tråd med en klassisk språkvitenskapelig definisjon: «Regionalisering [...] omhandler dei tendensane i talemålsnivelleringa som fører til at lokale skilnader innanfor ein region forsvinn, til fordel for språktrekk med større geografisk utbreiing» (Mæhlum & Røynealand

2014, s.134). Et aktuelt spørsmål er om deltakerne oppfatter regionaliseringa som en positiv eller negativ utvikling, og her ser det ut til å være forskjeller mellom de yngre og de eldre. Hos de eldre uttrykkes dette som mer negativt:

Jan: Ta Østfoldingane, du hørær jo snart ikke det er østfoldingær lenger jo [oppgitt tone]

Videre trekker Jan og Inger fram hvordan folk fra særlig Vestlandet er gode til å holde på dialekta, og Inger kommenterer at:

Inger: De er så gode på å- det syns jeg er litt flott jeg, jeg syns det er litt fint at de holder på dialekta

Disse utsagnene illustrerer at de eldre deltakerne oppvurderer folk fra andre landsdeler som «holder på dialekta». Den positive holdninga til disse talemålene er i tråd med Mæhlum (2009, s.16) som hevder at de som har mer definerte regionale og motkulturelle identiteter, har større språksosiale fordeler. Når Mæhlum snakker om de med «mer definerte regionale og motkulturelle identiteter» kan dette tolkes som talere av dialekter som ikke tilhører hovedstadens nærområde, særlig vestlendingers dialekt som tradisjonelt har blitt vurdert som mer arkaiske og «ekte» dialekter (Mæhlum 2009).

Oppsummering

Alle deltakerne sier de opplever at sandefjordsdialekta har blitt «vanna ut». I gruppe 2 og 3 sier deltakerne eksplisitt at denne utvanninga handler om at sandefjordsdialekta påvirkes av oslodialekt. I gruppe 1 hevder deltakerne at de eldre snakker breiere, mens de selv ikke snakker særprega sandefjordsdialekt. Når det gjelder graden av metaspråkligbevissthet til emnet, skiller Jans beskrivelse seg ut med hensyn til nøyaktighet: han gir en presis og nøyaktig beskrivelse av fenomenet regionalisering når han hevder at dialektene på Østlandet blander seg mer, og at det utviklinga går mot en østlandsdialekt framfor flere små. Ifølge Akselberg (2002) er termen regionalisering såpass fersk at «allmennheten» ikke kjenner termen og videre at «mange aldri har høyrte om fenomenet» (Akselberg 2004, s.52). Jans beskrivelse motbeviser denne påstanden og med dette illustrerer han en dypere innsikt i mekanismene som preger talemålsendringene i nyere tid.

Språklige kjennetegn ved sandefjordsdialekta

I det følgende skal vi se nærmere på hvilke konkrete språktrekk deltakerne trekker fram når de skal beskrive sandefjordmålet. Her blir de ulike gruppene behandlet hver for seg og det er en tendens som viser at gruppe 2, spesialpedagogene, utviser høyest metaspråklig kompetanse.

Videre er det et skille mellom aldersgruppene ved at de yngre ikke mestrer å beskrive eller imitere noen konkrete trekk, sammenligna med de eldre som har flere eksempler å gi.

Ho/Hun

I gruppe 1 er det kun personlig pronomeren som nevnes av konkrete språktrekk ved sandefjordsdialekta, og det nevnes av Ida som et eksempel på hva en bekjent av henne og familien i Larvik sier:

Ida: Og de sier for eksempel ho, og det er jo veldig vanlig i Vestfold, å si ho, men jeg har alltid sagt hun

At «ho» er et kjennetegn ved talemålet i Vestfold, samsvarer med faglitteraturen. Ifølge Endresen (1990, s.97) har Vestfold og Østfold stort sett «ho». «Ho» er altså ikke eksklusivt for Sandefjord, som Ida selv påpeker er dette et felles for hele Vestfold.

Trykk på førstestavelse i importord

Gruppe 2 er den gruppa som har høyest grad av nøyaktighet og detaljer i sine beskrivelser av språktrekk i sandefjordsdialekta. En mulig årsaksforklaring er at deltakerne her er pedagoger som jobber med skriveopplæring for barn med spesielle behov. I eksempelet nedenfor nevner ser vi at Monica i tillegg til å imitere et språklig trekk, vurderer hvorvidt dette er «typisk» for Sandefjord:

Monica: Ja, men jeg vet ikke om det er typisk for Sandefjord, men jeg synes det er flere som...det er en del sånn trykk på en del ord som ehm...TELLE... jeg klarer ikke å si det engang... TELLEfon og BANNan og, som jeg synes er veldig rare

Monicas beskrivelse har en høy grad av nøyaktighet og mestring: Beskrivelsen er nøyaktig fordi den forklarer fenomenet med trykk på førstestavelse i ord korrekt. Deretter gir Monica en presis imitasjon gjennom de konkrete eksemplene «TELLEfon» og «BANNan».

Imitasjonen illustrerer at Monica har en høy grad av mestring, til tross for at hun hevder at hun ikke klarer å «si det engang». Monica beskriver fenomenet med en grad av nøyaktighet som det er rimelig å forvente av en folkelingvist, nemlig at dette dreier seg om trykkplassering i «visse ord». En videre utdyping av hvilke ord dette omfatter, nemlig importord, er urealistisk å forvente av en ikke-lingvist. Videre beskriver Monica disse ordene som «veldig rare». Adjektivbruken her er verdt å merke seg; ifølge Preston (2004, s.78) er det vanlig at folkelingvister kommenterer språktrekk som er kontrastive, altså som avviker fra personens egen språkbruk. Videre vil det variere i hvilken grad folkelingvisten mestrer å beskrive dette avvikende fenomenet. Ifølge Johnsen (2015, s.143) har dette fenomenet tradisjonelt sett vært en del av det vikværske talemålet, samt det Johnsen betegner som

folkemålet (talemålet fra Oslo-øst). I lys av dette er det relevant at deltakerne diskuterer hvorvidt dette fenomenet er typisk for Sandefjord:

Linda: For det har jo egentlig ikke vært veldig typisk Sandefjord

[...]

Monica: At man har litt forskjellige trykk på det, det tror jeg henger litt igjen [...] jeg [...] tenker mere Østfold-dialekt [...] på de trykka der og at det er litt mere sånn...lavstatusdialekt innenfor i Sandefjord

Linda: og at det var også veldig mye større klasseskilte på dialekter...før enn det er nå [...] mens tidligere så var det kanskje veldig tydelig det klasseskillet som du sier litt sånn arbeiderklassen

Videre framlegger Monica og Linda en hypotese om den geografiske utbredelsen til fenomenet, nemlig Østfold og Sandefjord-området. Til slutt har deltakerne tillagt fenomenet en sosiologisk dimensjon som et språktrekk som assosieres med arbeiderklassen. Lavstatusdialekt i Sandefjord kan kobles opp mot de sosioøkonomiske forskjellene som tradisjonelt har eksistert i bysamfunn (Skjekkeland 2009, s.22). Utover dette har Sandefjord i lys av sin fortid som hvalfangstnasjon vært en by med stor økonomisk kapital, og dermed merkbare sosioøkonomiske forskjeller (jf. 2.3.1). Deltakerne kommenterer riktignok at dette tydelige klasseskillet tilhører fortida, og at det var større forskjeller på dialektene da. At deltakerne trekker inn en sosial dimensjon i tillegg til å beskrive et språktrekk, vitner om en mer omfattende metaspråklig bevissthet utover egenskapene nøyaktighet og detaljer.

Tjukk l

I dialektlæren er tjukk l det første målmerket man ser etter når man skal avgrense en dialekt (Jahr 1990, s.11). Denne utpregede l-kvaliteten er den lyden det er enklest å høre og legge merke til for språkbrukere. Det vikværske målføret har tradisjonelt tjukk l, med unntak av Kragerø (Endresen 1990, s.91). I lys av dette er det ikke uventet at deltakerne i gruppe 2 trekker fram nettopp denne lyden som et klassisk dialekttrekk. I det følgende utsagnet belyser Monica to ord hvor hun tydelig legger trykk på l-kvaliteten:

Monica: Vi sier jo SandefjoL [...] og hæLj

Monica begrenser seg til å imitere lyden uten å gi en mer nøyaktig eller detaljert forklaring. Det er usikkert hvorvidt deltakerne kjenner til termen tjukk l, men ingen av dem bruker betegnelsen eksplisitt i denne sammenhengen. Tjukk l kan sies å være en folkelig term som er kjent fra dialektlæren i norskfaget, og det hadde derfor ikke vært uventet å høre deltakerne bruke begrepet. På samme tid er det begrenset hvilket detaljnivå en folkelingvist har grunnlag

for å utvise om et enkelt fonologisk trekk. Det er derfor naturlig å forvente at deltakerne kan belyse og imitere en fonologisk kvalitet, uten å nødvendigvis komme med en korrekt faglig betegnelse.

Dialektord og Sleng

I gruppe 3 var deltakerne i størst grad opptatt av å ramse opp og diskutere det de betegnet som dialektord. Videre opplever pensjonistene at det var større forskjeller på dialekter før i tida, og særlig mellom dialekter innad i Vestfold. I denne sammenhengen blir særlig Karis oppfatninger relevant: Fordi hun er oppvokst i Oslo representerer hun et utenforstående-perspektiv på sandefjordsdialekta:

Kari: Jeg syns vel kanskje det atte de har eh, de har mye likt egentlig Vestfold, egentlig [...] Men de har ordene, noen ord [...] skiller seg ut og, som vi sier sandefjords-

Inger: [...] sandefjordsleng på en måte da

Karis observasjon av at det er en del fellestrekk ved dialektene i Vestfold samsvarer med faglitteraturen (se f.eks. Endresen 1990, Skjekkeland 1997). Videre bruker Kari betegnelsen «sandefjordsleng». Sleng kan defineres som ord og uttrykk som hverken er fagspråk eller dialekt, men som er ord som fungerer som markører for gruppetilhørighet (Hasund 2018). I dialogen ovenfor forstår Inger sleng som ord som skiller seg ut, som er typiske for sandefjordsdialekt, og hun gir følgende eksempler på denne slengen:

Kari: Jeg kom til Sandefjord litt over førti år siden, og da ble det brukt sånn uttrykk pæLær, jeg tenkte, pæLær, hva i all verden er pæLær?

Deltakerne bruker ikke termen «dialektord» eksplisitt, men de isolerer flere ord som særegne for Sandefjord, som dermed kan forstås som dialektord. Ifølge Nesse (2008, s.94) er dialektord noe folk flest er svært opptatt av, men disse har fått lite omtale i faglitteraturen. En mulig årsak til dette er at det er vanskelig å definere hva som kvalifiserer for dialektord. Skal et dialektord avgrenses fra andre dialekter, eller fra skriftspråket? I lys av dette hevder Jan at det er en forskjell på ordtilfanget mellom talemålet i Tønsberg og Sandefjord:

Jan: [men eh] jeg tror det er litt mere hvaLær og biLær og båtær i SandefjoL (...) enn det er i Tønsberg

Jans forsøk på å skape en distinksjon mellom Sandefjord og Tønsberg kan betraktes som en identitetshandling (Nesse 2008, s.95). Ved å skape et slikt skille mellom de to nabodialektene, uttrykker Jan en positiv lokal identitet, og videre et uttrykk for gruppetilhørighet (Hasund 2018). At Jan posisjonerer sin dialektbruk som tradisjonell og dermed utviser en slik positivitet til sitt lokale område har vi allerede sett (jf. 6.2.3) I lys av dette kan Jans holdning

til forskjellene i Tønsberg og Sandefjord-dialektene tolkes som et ønske om å ytre gruppetilhørighet i Sandefjord. Dette samsvarer med synet på et tett forhold mellom språk og identitet (jf. 4.3.2).

Oppsummering

I lys av Endresens (1990) utsagn om at vikværingene føler at deres dialekt utgjør en enhet (jf. 2.4), kan denne påstanden sies å stemme til en viss grad hos disse deltakerne. Oppsummert har alle deltakerne en forestilling om at det eksisterer en sandefjordsdialekt, som en avgrensa størrelse med særegne trekk. Men når deltakerne skal peke på disse særegne trekkene, vises det til trekk som er felles for det vikværske dialektområdet. På denne måten er deltakernes forestillinger om dialektsystemet i tråd med faglitteraturen og «folk flest» som anser de vikværske dialektene som en samlet enhet (Endresen 1990). Kari påpeker dette eksplisitt når hun sier at «de har mye likt i Vestfold», men samtidig sier hun også at Sandefjord har noen særegne ord. Til tross for at alle gruppene nevner fellestrekk for hele Vestfold, har deltakerne likevel en forestilling om sandefjordsdialekta som en avgrensa størrelse. Denne avgrensingsproblematikken illustreres på følgende måte hos Mæhlum & Røyneland (2014):

Dersom vi betrakter dialekt ut fra den tradisjonelle, geografiske dimensjonen, altså som et *geografisk* bestemt språkssystem, vil vi teoretisk sett kunne hevde at ethvert «sted» har sin dialekt. Men da melder umiddelbart spørsmålet seg om hvor mange «steder» det er i Norge, og det er et spørsmål som knapt kan sies å ha noen gode svar i likhet med spørsmålet om antallet dialekter (Mæhlum & Røyneland 2014, s.26).

Det finnes altså ikke en faglig fasit på hvor mange dialekter som egentlig finnes i Norge. I lys av dette avviker ikke deltakernes forestillinger om en avgrensa sandefjordsdialekt i stor grad fra språkvitenskapens avgrensning.

6.2.6 Hender det at dere endrer litt på dialekta deres, i visse situasjoner?

Alle deltakerne i de tre gruppene, utenom en, rapporterer at de endrer på dialekta si i visse sammenhenger. Samtidig rapporterer deltakerne om at dette utarter seg på ulike måter i ulike kontekster.

Penere språk

Ida fra gruppe 1 rapporterer beskriver hvordan dette utarter seg i praksis:

Ida: Uten tvil, ja [...] i settinger ehm som for eksempel jobb, jobbintervju...sånne ting hvor man ønsker å vise seg fra en god side da, da er jeg nok mye mer påpasselig på å si hun [ler] å bruke sånn...penere språk

I lys av Idas umiddelbare svar på spørsmålet og raske oppfølgingseksempel, kan dette klassifiseres som et påvirkelig tema hos Ida (jf. 1.0.2. punkt 1d). Dette er en påfallende

kommentar med tanke på at Ida tidligere i samtalen (jf. 6.2.4) uttalte at hun alltid har sagt «hun», til tross for at «ho» er det vanlige i Vestfold. Men Ida nyanserer betraktninga ved å si at hun er «mye mer påpasselig» med å si «hun» i disse formelle settingene, og dette vitner om at Ida varierer mellom de to formene, såkalt intraindividuell variasjon. Videre kommenterer Ida hvordan hun tilpasser frekvensen av engelske ord etter hvilken alder samtalepartneren har, og Martin kommenterer dette på følgende måte:

Martin: [...] så jeg velger å si forskjellige ting, eller å si de på forskjellige måter avhengig av...hvem jeg er sammen med [...]

Ida: Kanskje nesten mer endring av ordvalg

Martin: ja

Ida: Enn dialekt

Her setter Ida og Martin en distinksjon mellom dialekt og ordvalg som er forenlig med et strukturlingvistisk paradigme hvor ordforråd og grammatikk skilles fra hverandre. I lys av dette har Martin og Ida gitt en nøyaktig beskrivelse av fenomenet. Med hensyn til detaljnivå får vi vite at dette dreier seg om ordvalg; mer spesifikt bruken og frekvensen av engelske ord. At Ida veksler mellom to ulike språk, kan forstås som kodeveksling. Martins beskrivelse av dette fenomenet bærer derimot mer preg av akkomodasjon (jf. 4.3.1), som han gir en nøyaktig beskrivelse ved at dette handler om å si «forskjellige ting på forskjellige måter med forskjellige mennesker». Akkomodasjon kan videre være både ubevisst og bevisst, men hvor bevisste er deltakerne dette fenomenet?

Karoline: [jeg synes det er litt vanskelig å] komme på lissom hvordan jeg snakker [ler]

Martin: Jeg e'kke så veldig var det som regel [...]

I lys av disse metakommentarene har Martin og Karoline en lavere grad av metaspråklig bevissthet. Samtidig har begge vist at de er i stand til å beskrive fenomenets grunnleggende innhold, noe som forutsetter et minimum av metaspråklig bevissthet (jf. 4.4.3).

Diskusjon: Akkomodasjon eller kodeveksling?

I det foregående har jeg betegnet Martin og Karolines språklige variasjon som både kodeveksling og akkomodasjon. I lys av dette er det utfordrende å gi en samlebetegnelse for det aktuelle fenomenet, men felles for begge er at de opplever at de endrer eller tilpasser språkbruken sin avhengig av den aktuelle sosiale konteksten. Når deltakerne gir konkrete eksempler på hvordan variasjonen utarter seg, omtaler de kun variasjon mellom enkeltord. Det er omdiskutert hvor omfattende en språklig veksling må være for å betegnes som

kodeveksling. Enkelte forskere vil si at kodeveksling er en veksling som omfatter større språklige enheter, mens andre vil betegne en veksling som kun foregår på ordnivå, som kodeveksling (Røyneland 2012, s.49). I lys av sistnevnte synspunkt kan denne vekslinga betegnes som en form for mindre omfattende kodeveksling. Samtidig mener jeg at registervariasjon er en mer presis beskrivelse av fenomenet slik det skildres her.

Registervariasjon er det språklige repertoaret alle språkbrukere har, som består av ulike måter å uttrykke seg på, også kalt intraindividuell variasjon (Mæhlum og Røyneland 2014, s.20).

Denne variasjonen kan være betinget av hvor formell eller uformell situasjonen er, og for Ida dreier det seg om en formell jobbsammenheng. Videre skilles det mellom intraindividuell variasjon på mikronivå og makronivå: Mikronivå betegner variasjon mellom enkeltord, i Idas tilfelle veksling mellom «ho» og «hun», mens makronivå er veksling mellom ulike språk, som for eksempel norsk og engelsk, som Ida også nevner (Sollid 2008, s.75). Registervariasjon er en form for språklig tilpasning som er forenlig med akkomodasjon. Når Martin sier at han «sier forskjellige ting på forskjellige måter til forskjellige mennesker», gjengir dette hovedinnholdet ved akkomodasjon. Derimot utdyper ikke Martin hvorvidt han konvergerer eller divergerer i de aktuelle kontekstene (jf. 4.3.1). Det er først og fremst Ida som utviser en høy grad av metaspråklig bevissthet om sin stilvariasjon. Hun gir et konkret eksempel på hvilken situasjon dette skjer i, jobb, og hun beskriver den språklige strategien²¹ med detaljer, ved enkeltordet «hun».

Tydlig kommunikasjon

I denne gruppa bekrefter alle deltakerne at de endrer på dialekta si i bestemte situasjoner. Videre er det en del fellestrekk særlig mellom gruppe 1 og gruppe 2. Gruppe 2 rapporterer at denne vekslinga oftest skjer i formelle sammenhenger, og at vekslinga først og fremst omfatter ordforrådet. Et relevant spørsmål er hva årsaken(e) til denne variasjonen er, slik deltakerne selv opplever det?

Anne: Nei, jeg trur det er det at man skal liksom tenke på at nå skal'n prate så tydelig [...] nå ska'n bli forstått

Anne: Trur'u lissom de a-endingene [...]

Monica: De tror jeg forsvinner litt

---

²¹ Strategi brukes her om ulike måter å kommunisere et budskap, som er betydninga den har i akkomodasjonsteorien (jf. 4.3.1.) Ordbruken strategi kan gi assosiasjoner til en bevisst handling, men i dette tilfellet brukes strategi om både bevisste og ubevisste kommunikative handlinger.

Det er interessant at Anne belyser a-endingene som markør for vekslina og Omdal (1995) påpeker at a-ending er blitt betraktet som et salient trekk som har vært i kryssilden for bokmål og nynorskdebatten: "This is probably the reason why much of the struggle has been focused on the specific sound or letter -a, which has been regarded as "ugly," "belonging to the language of lower social groups" (Omdal 1995, s.91). Videre sier deltakerne at de både kan fjerne og inkludere a-endinga i avhengig av den sosiale konteksten:

Moderator: [...] Så hvis noen rundt hadde hatt de a-endingene da, og snakka... sin dialekt, så hadde dere blitt...mer...påvirket til å snakke...dialekta selv, [kanskje?]

Anne: [Ja] absolutt

Moderator: Så det gå'kke bare i den retninga at dere på en måte... eh [fjerner litt]

Anne: [Nei]

Dette avviker fra Idas kommentar: Ida nevner kun at hun varierer språkbruken etter kontekst, mens her er det altså snakk om en mer omfattende akkomodasjon. Det Anne beskriver her er en form for konvergens når hun sier hun tilpasser dialektbruken sin etter samtalepartnerens. Hvor bevisste er deltakerne her denne akkomodasjonen? En pekepinn på temaets tilgjengelighet illustreres gjennom den umiddelbare responsen nedenfor:

Moderator: [...] Hender det at dere forandrer på dialekta deres eller måten dere prater på i visse...settinger?

Monica: Ja

Linda: Ja, veldig [ler]

Anne: Ja, det syns jeg er fort gjort

Deltakernes responderer på dette spørsmålet uten å nøle eller tenke seg om, noe som indikerer at dette er et påvirkelig tema. Videre til gruppe 3 opplever deltakerne her i likhet med gruppe 2, at tydelig kommunikasjon er en sentral motivasjon:

Jan: [...] når jeg har vært på sånne landsmøter [...] og jeg skal snakke til hele [...] landet [...] så er jeg nok mye tydeligere og klarere, da kommer jeg ikke med hvaLær og biLær [...] da pøntær jeg nok på språket litteranne [...] moderere det [...]

Hensikten tydelig kommunikasjon er en vanlig motivasjon for akkomodasjon (jf. 4.3.1). Jan forstår «moderering» som å utelate de tradisjonelle dialektformene «hvaLær» og «biLær», og dette prinsippet er forenlig med *støyfrihetsprinsippet* (Vikør 1994). Støyfrihetsprinsippet er gå ut på at språkbrukeren bør fremme og bruke ord som folk oppfatter som minst mulig markerte og avvikende. Formålet med dette er å gjøre kommunikasjonen «mest effektiv og knirkefri», slik at det er innholdet i kommunikasjonen som er hovedfokuset, og ikke den

språklige formen (Vikør 1994, s.171).

Det Jan kaller «moderering» kan tolkes på flere måter. En tilnærming er å forstå dette som en form for registervariasjon, som betegner talespråklig variasjon som korrelerer med den sosiale situasjonen (Mæhlum & Røyneland 2014, s.135). Registervariasjon korrelerer med graden av formalitet ved den sosiale situasjonen, og i Jans tilfelle er det snakk om en svært formell situasjon. Videre gir Jans konkrete språklige eksempler på hvordan talemålet endres i denne situasjonen:

Jan: [jeg forteller ikke hva jeg syns] er gærent [...] jeg forteller hva jeg syns er galt

Inger: At du sier bilene og båtene [...] da kommer du mer tilbake til bokmål igjen som du [leser]

Jan: [Ja] Pønta littegranne på språket, gjort det litt penære på en måte

Inger: Ja, på en måte prata mere[korrekt liksom]

Jan: [Ja]

Jan og Ingers holdninger her stemmer overens med en vanlig oppfatning blant folk om at skriftspråket er fasiten på korrekt språk (Johnsen 2015, s.150). Her må det påpekes at det er Inger som beskriver Jans rapporterte språkbruk som «mere korrekt». På samme tid sier Jan seg enig i denne beskrivelsen, og dermed må det antas at Jan også opplever at dette samsvarer med hans oppfatning. Ifølge Omdal (1995, s.89) er det vanlig at folk snakker en krysning mellom dialekt og skriftspråkformer, avhengig av formalitetsgraden ved situasjonen.

Knoting

Når Jan sier at han «pøntær» på språket, kan dette kobles til fenomenet knoting, for ifølge *Nynorsk Etymologisk Ordbok* betyr å knote blant annet «å pynte sitt språk» (Torp 1963, s.300 i Molde 2007, s.30). Videre blir fenomenet typisk oppfatta som noe negativt:

Knot har vore rekna som eit brot på dialektnormene, og dermed også som eit brot på lojaliteten til lokalsamfunnet, og det har gjerne vorte oppfatta som eit forsøk på å gjera seg finare enn ein er (Molde 2007, s.30).

Først og fremst må det påpekes at ingen av deltakerne anvender termen «knote» eksplisitt. Likevel mener jeg at det er grunnlag for å hevde at knoting er relevant her fordi Jans bruk av ordet «pønte» er en beskrivelse av fenomenet knot. Ifølge Molde (2007) er knoting et folkelig begrep, og det hadde ikke vært uventet om deltakerne brukte termen. Til tross for at begrepet ikke nevnes eksplisitt, vil jeg argumentere for at deltakerne beskriver og forholder seg til fenomenet implisitt. Fordi knoting har tradisjonelt blitt møtt med negative sanksjoner blant

folk, er det aktuelt å se på om de andre deltakerne vurderer Jans knoting som negativt eller positivt:

Jan: [...] det tror jeg kanskje jeg har gjort [...] pønta littegranne på språket

Inger: Ja, på en måte prata mere [korrekt liksom] [...] *det er det vi innbillen oss i hvert fall at vi gjør* [min kursivering]

Formuleringa «*det er det vi innbillen oss i hvert fall at vi gjør*» kan tolkes på ulike måter: Å innbille seg noe innebærer å ha en falsk forestilling om virkeligheten. I lys av denne betydninga kan Ingers kommentar tolkes som en negativ sanksjon mot Jans kommentar. En indikasjon som utfordrer denne tolkninga er Ingers bruk av pronomenet «vi».

Pronomenbruken vitner om at Inger inkluderer seg selv som aktør i knotinga. Bruken av pronomenet «vi» kan vidare forstås som et forsøk på å utvise solidaritet med Jan. På denne måten uttrykker Inger at det å «pønte på språket» ikke er noe Jan er alene om å gjøre. Så langt er det altså ikke entydig om Inger vurderer dette som negativt eller positivt. Det som derimot kan sies mer sikkert, er at hun vil gi inntrykk av at hun relaterer til knotinga selv. For å gjøre denne tolkninga mer holdbar, kan Ingers utsagn her ses i lys av hennes tidligere uttalelser:

Moderator: Så det e'kke sånn at det er noen spesielle situasjoner [...] for eksempel en formell situasjon at det kan påvirke dialekta

Inger: Det gjør ikke jeg [...] der kan jeg bare snakke for meg sjøl [...] men jeg er veldig bevisst at veldig mange gjør det

Ingers inkludering av seg selv gjennom pronomenet «vi», kan indikerer at hun selv knoter. Her er det med andre ord manglende samsvar mellom det Inger har sagt om egen språkbruk fra tidligere. Slik variasjon i deltakerens uttalelser skyldes ofte at vedkommende underveis i fokusgruppesamtalen kan endre mening (Wibeck 2010). Det kan også være tilfelle at deltakeren i forkant av samtalen ikke hadde en bestemt mening om emnet, og blir påvirket av de andres meninger. Potter & Wetherell (1987) foreslår at forskeren bør fokusere på hvorfor dette skiftet skjer: hvorfor uttrykker Inger holdning x i dette tilfellet, men holdning y i det neste? For å besvare disse spørsmålene mener jeg det er hensiktsmessig å trekke fram tidligere utsagn fra Inger:

Inger: [...] jeg pratær sånn som jeg pratær [...] tenker ikke over det... det blir bare helt naturlig for meg

Når Inger formulerer at hun «tenker ikke over det», er det mest nærliggende å konkludere med at hun har en lav metaspråklig bevissthet om fenomenet. Men dette stemmer ikke overens med tidligere utsagn hvor hun sier at hun er «veldig bevisst at andre gjør det». At

deltakerne kan være «uenige med seg selv» kan være en utfordring, men det er også en naturlig og uunngåelig del av enhver sosial interaksjon (Wibeck 2010). Potter & Wetherell (1987) belyser at forskningssituasjoner legger opp til at deltakernes utsagn skal være så konsekvente som mulig, men dette idealet ignorerer den naturlige meningsvariasjonen som er grunnleggende for sosial samhandling. Utsagnet ovenfor kan tolkes på flere måter, og det er ikke mulig å si sikkert hva Inger egentlig mener.

Videre beskriver Inger at hun snakker sånn som er «helt naturlig» for henne. Denne ordbruken kan knyttes til et ideal om at det eksisterer et naturlig og rent talemål. Et slikt språksyn sammenfaller med den essensialistiske identitetsoppfatninga som forutsetter at hvert individ har ett «genuint» og «ekte» språk (Mæhlum & Røyneland 2012, s. 124). På den annen side sier Inger at hun «tenker ikke over det», men selv om Inger *sier* at hun ikke tenker over dette, betyr ikke det at hun ikke har bevissthet om emnet. Ifølge Preston (1996) forutsetter enhver metakommentar om språk en viss grad av bevissthet. Når Inger hevder at hun «pratær sånn som hun pratær», er en mulig tolkning at Inger ønsker å posisjonere seg som en konsekvent språkbruker. Hva er motivasjonen for å posisjonere seg slik? I lys av den essensialistiske identitetsoppfatninga kan dette vitne om en oppfatning av at brudd i en språkbrukers naturlige talemål, er et svik mot språkbrukerens personlige identitet.

Oppsummering

I dette delkapittelet har vi sett at de fleste av deltakerne, utenom Inger i gruppe 3, rapporterer at de endrer på dialekta i bestemte sosiale settinger. Jeg har diskutert hvorvidt dette fenomenet kan betegnes som kodeveksling, akkomodasjon eller registervariasjon. Deretter har jeg argumentert for at registervariasjon er mest dekkende som en samlebetegnelse for deltakernes rapporterte språkbruk. Videre vil det variere for hver enkelt deltaker hvilket fenomen som er den mest treffende beskrivelsen for deres språklige variasjon. I gruppe 1 og 3 handlet den språklige variasjonen om å snakke «pent», altså nært opp til skriftspråket. Her skilte gruppe 2 seg ut som rapportere at de kunne både snakke mindre eller mer utprega dialekt avhengig av samtalepartnerens dialektbruk, såkalt konvergens. Oppsummert er et fellestrekk at deltakerne har en metaspråklig bevissthet om at de endrer på dialekta i visse ofte formelle sammenhenger, men beskrivelsene har ulik grad av detaljer og nøyaktighet. Et interessant funn her var at Inger hevdet at hun ikke endret på dialekta, men som vi så i forrige avsnitt kan hennes utsagn samlet ses som at hun i dette tilfellet ønsket å vise solidaritet med Jans knoting.

Videre sier deltakerne at vekslinga foregår på et ubevisst plan. På samme tid

forutsetter deres rapporteringer av fenomenet, at de har en viss grad av bevissthet. En fellesnevner for gruppe 1 og gruppe 2 er at deltakerne her rapporterer at denne tilpasninga i hovedsak forekommer i formelle settinger, som jobbsammenheng. I denne forbindelse skiller gruppe 3 seg ut som i større grad rapporterer om at de blir påvirket først og fremst av venner, familie og bekjente i hverdagslige samtaler.

6.2.7 Finnes det en måte å snakke på som har mer status enn andre?

I lys av dette spørsmålet oppstår det metadiskusjoner om status-begrepet i alle tre grupper, som vitner om en høy grad av metaspråklig bevissthet.

Språkholdninger og status

Hos gruppe 1 utløser intervju spørsmålet om status en metadiskusjon om begrepets innhold:

Martin: Det kommer vel an på hvem du spør da, altså detta med status er jo [...] en innbillelse i seg sjæl [...] så det kommer jo an på hvem som innbiller seg [...] det å snakke pent, eller asså i anførselstegn «pent» [lager hermetegn med fingrene mens ordet uttales] da, kan jo på en måte bli sett ned på, på enkelte steder det og

Karoline: Ja, hvis du bor ute på bygda også [snakker du pent]

Ida: [Ja!]

Karoline: Så kan du bli litt sett ned på ja

Martin: Ja, han sossen eller ja

Deltakerne hevder at begrepets innhold må forstås relativt til den sosiale konteksten, sagt med Martins ord: «det kommer jo an på hvem du spør». Videre nevnes det at det å snakke pent, kan bli sett ned på og at man kan bli oppfatta som «han sossen». Denne oppfatninga samsvarer med tidligere holdningsundersøkelser som viser at vikværingene nedvurderer prestisjeformer eller standardformer som sossete og som viser at folk her ser på prestisjetalemål, standardtalemålet, som sossete (Johnsen 2015). Her tar ingen av deltakerne stilling til personlige erfaringer eller holdninger til temaet, men senere uttrykker Ida følgende personlig vurdering:

Ida: Jeg tenker atte [...] jeg ville jo kanskje ikke syns atte for eksempel Østfold-dialekt er sånn kjempe classy og [...] men hvis du spør dem [...] så er jeg ganske sikker på at de sier nok ikke det om sin egen dialekt

Her uttrykker Ida en negativ vurdering av Østfold-dialekter, som ikke «classy». Deretter poengterer hun at dette ikke er noe østfoldingene selv ville sagt om sin egen dialekt. Denne siste kommentaren kan vitne om at Ida forsøker å dempe den første påstanden ved å vise til at en slik vurdering er relativ til hvem man spør. Det er interessant at Ida velger å trekke fram

Østfold-dialekt som også er en vikværsk dialekt, og med dette kan det sies at Ida nører opp under typiske og gamle fordommer mot Østfold- og vikværske mål, som blant annet illustreres i kronikken «Dialektskam i Østfold» av Stjernholm (2017). Idas utsagn viser videre at hun anser Østfold-dialekt som noe annet enn sitt eget talemål, som vi tidligere har sett hun betegner som «ikke rent sandefjordsdialekt».

Videre reflekterer Martin og Ida over hva fordommer mot talemål består av:

Martin: [...] de fra Nord-Norge har jo ofte [...] hvis du går litt tilbake i tid, blitt sett ned på en del [...] før så når de lyste ut eh leiligheter [...] i Oslo for eksempel, så kunne de skrive at de ville ikke ha nordlendingær der [...] men jeg veit ikke om det hadde så mye med talen å gjøre [...]

Ida: [...] Så det er jo fordommer [...] det er jo litt sånn kulturelt også da fordi for eksempel nordlendinger kan jo være litt annerledes i væremåten

Martin: Ja, så det er jo sikkert hele det, det er nok ikke nødvendigvis bare språket, men hele pakka

Her viser Martin og Ida en høy grad av bevissthet om mekanismene bak språkholdninger ved å si at fordommene ikke omhandler bare «talen» til nordlendingene, men «hele pakka». Med «hele pakka» menes kulturelle faktorer og «væremåten», ifølge Ida. Oppfatninga som kommer fram her er at språkholdninger ikke utelukkende handler om språk, men om menneskene som snakker språket. Dette er en velkjent oppfatning blant lingvister (se f.eks. Omdal 1995, Kulbrandstad 2015).

Metadiskusjon om statusbegrepet

I likhet med gruppe 1 starter gruppe 2 en metadiskusjon om status, men med utgangspunkt i sosioøkonomisk status. Til å begynne med avkrefter deltakerne påstanden om at det finnes måter å snakke på som har mer status enn andre. Deretter sier Anne at det er status å holde på dialekta:

Anne: Nei jeg og trur [...] at det er blitt litt status å beholde den dialekta [...] du har

Linda: [...] og det er jo mye mer flerspråklige som bor i Norge... nå [...] så da tenker jeg at det kanskje har... at det er enda viktigere at vi holder på det norske

Videre kommer deltakerne med noen metarefleksjoner om innholdet i status-begrepet:

Linda: [...] så kommer det lissom an på, er status det å ... ha mye penger? [...] Eller er'e status å være seg sjøl

Her behandler Linda status i to ulike betydninger: den første betydninga av status forstått som sosioøkonomisk prestisje, «å ha mye penger». Det alternative betydningssinnholdet Linda snakker om, «å være seg sjøl» kan kobles opp mot autentisitet. Å være seg sjøl» kan settes i

sammenheng med å være «ekte» eller «troverdig» altså en slags markør for autentisitet (Sollid 2008).

Penere språk

De eldre deltakerne starter med å si at de ikke opplever at det finnes en dialekt som har høyere status enn andre, og viser til dialektmangfoldet i media i dag. Deretter sammenligner deltakerne dagens dialektstatus med hvordan situasjonen var «før»:

Inger: Så da, kan du si at det er flere muligheter enn det var før, da skulle du... snakke... sånn

Kari: bokmål. [...] Jeg tror at det du sier der er veldig riktig, men jeg tror du ska'kke så mange åra tilbake før [...] hvert fall jeg satt med den oppfatningen at oslodialekt var litt... penere språk enn de andre dialektene [...] men ikke per i dag

Jan: Næringslivsledarane og sånt no, veldig mange av de snakkær jo,... veldig, veldig pent da [...] de solgte jo hvalolje [Jan legger markert trykk på den tynne l-kvaliteten i dette ordet]

I denne dialogen er det et aspekt ved gruppeinteraksjonen som er relevant å belyse: Inger sier først at det er dialektene nyter høy status i dag. Dette sier Kari seg enig i, men like etterpå sier hun at før hadde hun oppfatninga av at oslodialekt var et «penere språk enn de andre dialektene». Deretter skynder Kari seg å legge til at dette ikke er noe hun mener «per i dag», med trykk på «per i dag». Karis meningsskifte kan være et uttrykk for en ansiktsbevarende handling, fordi hun uttrykker at dette er en holdning hun tar avstand fra på det nåværende tidspunkt. Ansiktsbevarende handlinger og denne type implisitte holdningsuttrykk vil bli behandlet i analysenivå 2. Men Kari sier at hun hadde en oppfatning om at oslodialekt ble ansett som «penere språk», og at dette språket representerte folk med høyere status og sosioøkonomisk prestisje, «næringslivsledarane».

Oppsummering

Martin og Linda skiller seg ut i dette spørsmålet med hensyn til høy metaspråklig bevissthet. Martin sier at status må bety forskjellige ting for forskjellige folk, og reflekterer her over begrepets relative innhold. Linda kan sies å ta Martins refleksjon et steg videre, ved å vise til to alternative betydninger status kan bety for forskjellige folk. I gruppe 2 sier Anne at det er blitt status å beholde dialekta, og at dette kan skyldes det dagens sammensatte språksamfunn som har et større innslag av flerspråklighet enn før. De eldre sier også at det er blitt mer dialektmangfold i media, og at dialektene har høyere status i dag enn før. Kari trekker her inn at hennes oppfatning for noen år tilbake var at Oslo-målet stod i en særstilling når det kom til status blant dialekter. Men Kari understreker at hun ikke har denne oppfatninga «per i dag».

6.3 Nivå 2: Aktører og språklige virkemidler

6.3.1 Innledning

I analysenivå 1 har jeg analysert deltakernes holdninger og oppfatninger om dialektbegrepet. I det følgende skal vi se nærmere på hvilke aktører deltakerne trekker fram som sentrale for dialektspørsmålet. Her vil jeg analysere hvordan deltakerne formulerer og ordlegger seg. Jeg mener at det er relevant å se på ikke bare innholdet i det som sies, men hvordan det sies, fordi valg av bestemte ord kommuniserer bestemte hensikter og holdninger. Jeg vil først gjennomgå virkemidler som sitering og pronomenbruk, og undersøke hvordan disse virkemidlene fremmer visse holdninger. Samtidig vil jeg se på hvilke mulige effekter disse virkemidlene kan ha for å konstruere bestemte holdninger.

6.3.2 Tenker dere at deres egen dialekt har status?

Sitering og pronomenbruk

I en samtale kan man av ulike grunner «låne» stemmene til aktører som ikke er til stede, såkalt sitering. Ifølge Wibeck (2015, s.123) kan sitering ha flere funksjoner, først og fremst skapes engasjement eller dramatikk rundt en sak. Videre kan sitering være en strategi en bruker for å få medhold for sitt argument fra de andre deltakerne. Sistnevnte kan også oppnås ved å sitere et motargument med en ironisk distanse. I det følgende har jeg plukket ut to tilfeller hvor sitering brukes som virkemiddel. Det første tilfellet vi skal se på er Ida som snakker om hvorvidt hun opplever at hennes dialekt har status:

Ida: Men jeg vil ikke si at jeg lissom tenker at... «dialekten min har høyere status enn din» [tilgjort stemme].

Hensikten med siteringa kan være at Ida ønsker å skape en ironisk distanse til konseptet om at enkelte dialekter har høyere status enn andre. Videre kan sitering i enkelte tilfeller være en ansiktsbevarende handling. Dette dreier det seg om at den aktuelle deltakeren ønsker å modifisere en tidligere påstand, for å unngå å bli forbundet med denne (Wibeck 2015). Stemmebruken til Ida er tydelig tilgjort, og siteringen etterfølges av at hun flirer. Et språklig grep er at Ida bøyer substantivet «dialekt» som et hankjønnsord, som «dialekten». Dette er påfallende fordi Ida tidligere i fokusgruppesamtalen bøyer ordet etter hunkjønnsmonnster, og dette kan ses ved følgende utsagn:

Ida: Fortsatt klare å fortsette med... den opprinnelige dialekta.

Denne vekslinga kan ha flere effekter. Når Ida bevisst eller ubevisst anvender hannkjønnsformen «dialekten» i dette tilfellet, kan dette forestille en autentisk imitasjon av en aktør som snakker et konservativ bokmål. En mulig effekt av denne siteringa er at Ida etablerer en avstand mellom sin rapporterte holdning og denne hypotetiske aktørens holdning. Ida har hevdet at hennes oppfatning er at det ikke finnes en dialekt som har høyere status enn andre, mens denne aktøren fungerer som representant for et prestisjehierarki for dialekter. I lys av dette ser vi at Idas sitering er en posisjoneringsstrategi; ved å skape en ironisk distanse til dette standunderkapittelet, posisjonerer Ida seg i gruppa som en person som ikke er opptatt av status. Hvorvidt dette standunderkapittelet kan sies å være Idas genuine holdning, er ikke mulig å etterprøve her. Det som er mulig å si noe om er at dette er at det er viktig for Ida å gi dette inntrykket overfor de andre. I gruppe 3 bruker Inger en sitering når hun beskriver oslodialekt:

Inger: Vi sa jo bestandig at [...] De som kommer fra Oslo, de prata jo så pent [ser på Jan] [...] I hvert fall husker jeg når jeg var... ungdom da, atte det... [...] man sa liksom piken går nedover veien [tilgjort stemme] altså

Her legger Inger et merkbart trykk på ordet «piken», som får en signaliserende effekt. Effekten kan være å skape en ironisk distanse til former som «piken», som Inger betegner som «pent». Dette kan samtidig være et uttrykk for mot-prestisje, for det framgår av stemmebruken til Inger at dette er en måte å prate på hun tar avstand fra, som hun tillegger en ekstern aktør. I tillegg er Ingers pronomener bruk relevant her; hun bruker pronomenet «vi», og ser på Jan, som også er fra Sandefjord-området, når hun skal fremføre poenget sitt.

Pronomenbruk

Her vil bestemte språklige formuleringer som er relevante for innholdet, analyseres. Dette fokuset skyldes at kommunikasjonens språklige utforming bidrar til å konstruere innholdet i det som sies. Et eksempel på dette er hvordan bruken av pronomener kan modifisere budskapet i et utsagn: «Om någon talar i första person väger det ofta tyngre än en hypotetisk kommentar i tredje person» (Wibeck 2010, s.107).

Ida: Og jeg tenker grunnen til at jeg for eksempel sier hun, er nok nettopp fordi...altså... jeg tenker at jeg har jo blitt påvirket som ung da, men det kommer jo sikkert av at... at *man* har synt det har vært en pen måte å snakke på da [min kursivering]

Ida innleder med å fortelle om sine personlige erfaringer og bruker her pronomenet «hun». Til slutt foretar Ida en estetisk vurdering av sin egen språkbruk, nemlig at formen «hun» er en «pen» måte å snakke på. Er det tilfeldig at Ida skifter mellom de to pronomener-formene? En

mulig tolkning av dette stilskiftet kan være at Ida ikke ønsker å bli forbundet med standunderkapittelet om at det finnes en «pen» måte å snakke på, og at hun har forsøkt å imitere denne penere talen. En slik hensikt kan kobles til hensikten ved sitering. Videre kan Idas bruk av pronomenet «man» være en ansiktsbevarende handling fordi dette ubestemte pronomenet markerer en avstand til den foregående estetiske vurderinga. Pronomenet «man» kan også ha funksjon som en representant for folk i alminnelighet. En mulig tolkning er derfor at Ida tilskriver denne holdninga til allmennheten, og dermed blir hun selv som avsender mindre angripelig.

6.3.3 Snakker dere dialekt? Og hvis dere snakker dialekt, hva slags dialekt tenker dere at dere snakker?

Ifølge Wibeck (2015, s.124) er det relevant å se på hvilke aktører som blir nevnt i en fokusgruppesamtale. Dette er relevant fordi de aktørene som løftes fram, gjenspeiler hvem deltakerne tilskriver makt i det aktuelle spørsmålet. Hvem har påvirkningskraft og/eller handlingsrom i den aktuelle saken? Det er sentralt å påpeke at denne analysen ikke kan angi hvilke aktører som *faktisk* påvirker den aktuelle saken, men hvilke aktører deltakerne *opplever* som påvirkningskraft (Wibeck 2015, s.125). I denne sammenhengen er det særlig relevant å undersøke hvilke aktører som trekkes fram i lys av spørsmålet om dialektenes status. Et spørsmål som henger sammen med dette, er hvilke instanser som oppleves som normgivende for bruk og statusen til dialekter i samfunnet.

Moderator: Snakker dere dialekt? Og hvis dere snakker dialekt, hva slags dialekt tenker dere at dere snakker?

Karoline: Men er det ikke sånn at, sier ikke på en måte norskbøkene at alle har en dialekt Her utnevner Karoline «norskbøkene» som en normerende aktør. Norskbøkene blir i denne sammenhengen brukt for å legitimere Karolines standpunkt om at alle har en dialekt. Norskbøkene representerer utdanningsinstitusjonen, og kan dermed betegnes som en autoritet i denne sammenhengen. Dette liberale synspunktet finnes også hos Martin:

Martin: Eh, jeg tenker jo at alle snakker jo en dialekt [...]

Martin og Karolines synspunktet samsvarer med Sandøys (1996) psykologiske definisjon av dialektbegrepet som det første talemålet man lærer. Til spørsmålet «Tenker dere at det går an å snakke noe motsatt av dialekt?» trekker Karoline fram en NRK som aktør:

Karoline: Men er det sånn at hvis man snakker sånn derre hovedmål eller sånn, fordi det går jo an å snakke bokmål eller nynorsk, gjør det ikke det? [ser på M] sånn man kan gjøre det på TV eller sånn [...] på NRK eller sånt

NRK som sentral aktør og formidler av dialekter blir også belyst i gruppe 2:

Anne: [...] Det var jo sånn på NRK og sånn før så skulle du jo prate [...] nynorsk eller bokmål [...] Ja sånn som på P3 og sånn nå, så er'e jo sånn som han Ronny Brede Åse og sånn som leda den TV-aksjonen [...], har jo...dialekt, og prater den. Det er jo mange nå som prater dialekt i...NRK

Videre belyser Gruppe 2 flere norske kjendiser som Odd Nordstoga, Marthe Vang, Ronny Brede Åse, Gabrielle, som aktører som deltakerne mener bidrar til å fremme et dialektmangfold. Deltakerne her viser videre en positiv holdning til dette mangfoldet:

Anne: Jeg syns det er flott å ha... [høre forskjellige dialekter] [...] det syns jeg er en kulturskatt egentlig i Norge, med alle de ulike dialektene

Deltakerne utviser her en positiv holdning til dialektmangfoldet, «forskjellige dialekter» og løfter fram NRK som en viktig aktør som legger til rette for dette mangfoldet. Annes beskrivelse av dette som en «kulturskatt» er svært positivt ladet. Denne holdninga til dialekter samsvarer med idealet om Norge som et dialektparadis. Men opplever deltakerne at dette paradiset omfavner alle dialekter? Det er interessant at de kjendisene deltakerne refererer til nesten utelukkende er fra Vestlandet: Odd Nordstoga (Telemark), Marthe Vang (Bergen), Ronny Brede Åse (Førde), Gabrielle (Bergen). Dette kan kobles til funnene fra analysenivå 1 hvor vi så på hvordan deltakerne i gruppe 3 snakka om andres dialekter som mer utprega, og her ble vestlandsdialekter trukket fram som eksempel på mer «rein» dialekt (jf. 6.2.3). Et aktuelt spørsmål som kan stå åpent er om deltakerne ville hatt like positive holdninger til folk på TV med vikværsk dialekt?

6.3.4 Oppsummering

I denne analysedelen har vi sett hvordan deltakerne benytter seg av ulike samtalevirkemidler for å ta avstand fra visse holdninger og samtidig fremme andre. Sitering og bruk av pronomen har blitt trukket fram som eksempler på strategier, men dette er kun et utvalg, og man kunne ha sett på mange flere virkemidler. Hovedpunktene fra dette analysenivået er at de undersøkte deltakerne, Ida og Inger, tar avstand fra språklige uttrykk og varieteter som forbindes med prestisje. At vikværing har negative holdninger mot prestisjespråk, her representert som et talt konservativt bokmål, er et funn som finnes i tidligere studier (se Johnsen 2015). Jeg har i denne forbindelse pekt på at dette er de holdningene deltakerne tilsynelatende har, altså deres rapporterte holdninger. Et fellesmønster er at deltakerne fremmer dialektmangfold og utviser positive holdninger til NRK som en aktør som bidrar til å bevare dette dialektmangfoldet.

7 Avsluttende diskusjon

7.1 Innledning

I det følgende vil jeg ta utgangspunkt i problemstillingene og se på hvordan funnene fra fokusgruppedataene svarer til disse. Deretter vil jeg reflektere rundt metodevalg og gjennomføring. Til slutt vil jeg punktvis framstille de aspektene hvor folkelingvistenes oppfatninger og holdninger samsvarer med lingvistens.

7.2 Funn

1. Begrepsforståelse: Hvordan definerer og forstår deltakerne innholdet i begrepet dialekt?

Jeg har funnet at deltakerne definerer dialektbegrepet i tråd med typiske språkvitenskapelige definisjoner, med geografisk tilhørighet som hovedkriterium. Et interessant funn er at deltakerne i gruppe 2 først og fremst knyttet dialekt til identitet, nærmere bestemt at dialekt var en viktig del av personligheten. Dette synet samsvarer med et rådende syn i den klassiske sociolingvistikken som forutsetter at det er en nær kobling mellom språk og identitet.

2. Oppfatninger om egen dialektbruk: Hvordan posisjonerer deltakerne seg som dialektbrukere?

På dette spørsmålet fant jeg at det var et mønster i svarene mellom de ulike kjønnene. Blant alle kvinnene, med unntak av en, var tendensen at de ikke ville si at de snakket «rent» eller «typisk» dialekt. De to mennene hevdet derimot begge at de snakket sandefjordsdialekt, uten å modifisere dette. Dette kjønns mønsteret samsvarer med tidligere sociolingvistiske studier som viser at menn oftere posisjonerer seg som talere av den lokale dialekta. Når det gjelder konkrete beskrivelser av dialektbruk, ble merkelappene «blandingsdialekt», «ikke rent sandefjordsdialekt» og «bokmål» brukt. Dialektbeskrivelser av denne typen har vist seg i flere studier å være vanlige hos folkelingvister (se f.eks. Sollid 2008, Gjerdevik 2005). Av de som svarte blandingsdialekt var dette en naturlig årsak i at disse deltakere var oppvokst andre steder enn Sandefjord, og flyttet senere i livet (jf. Omdal 1995). Når det gjelder metaspråklig bevissthet varierte dette mellom aldersgruppene. De yngre viste lavest bevissthet ved å hevde at de ikke kunne gjengi det de mente var særegne trekk ved sandefjordsdialekta. Videre hevdet de yngre at det var eldre mennesker som først og fremst snakket særprega sandefjordsdialekt. Denne oppfatninga samsvarer med funnene hos Gjerdevik (2005) som fant at informantene, som var studenter, hevdet at de snakket avslepen dialekt, mens deres foreldre

prata mer utprega eller tradisjonelt (Gjerdevik 2005, s.68). Kvinnene i aldersgruppa 40–50 utviste høyest grad av bevissthet gjennom sine mange konkrete eksempler og detaljerte beskrivelser. Endelig var de eldre sine beskrivelser begrenset med hensyn til detaljer og spesifikasjoner, her var fokuserte de på å nevne dialektord og utbredelsen av disse. Alle deltakerne bruker betegnelsen sandefjordsdialekt og hevder at dette er en særpreget dialekt.

3. Holdninger til dialekt: Hvilke holdninger har deltakerne til sin egen og andres dialekter?

Det er en trend at deltakerne opplever andre dialekter som mer «utprega» enn sandefjordsdialekta. Denne tendensen var særlig tydelig i gruppe 3 hvor deltakerne hevdet at de som kom fra særlig Vestlandet, Trøndelag og Sørlandet, var flinkere til å «holde på dialekta». Dette ble kommentert som positivt, i forbindelse med samtalen om at sandefjordsdialekta er blitt vanna ut. I gruppe 2 kom den samme holdninga fram mer implisitt ved at deltakerne refererte til kjendiser som kunne sies å representere dialektmangfoldet i norsk media. Det er interessant at alle utenom en av disse var vestlendinger, og dette samsvarer med Mæhlum (2007) som påpeker hvordan enkelte dialekter, særlig vestlandske, har blitt ansett som mer utprega. I gruppe 1 er det Ida som eksplisitt uttrykker en negativ holdning mot en dialekt, og dette gjelder Østfold-dialekta som hun vurderer som ikke særlig «classy». En påstand hun moderer, men som likevel uttrykker en etablert negativ holdning til dette målføret.

4. Oppfatninger av dialekter og status: Hvilken status tillegger deltakerne sin egen dialekt?

Deltakerne hevder i utgangspunktet av samtalen at de ikke tenker på at ulike dialekter har ulik status, noe som samsvarer med idealet om det norske dialektparadiset. På samme tid sier flere av deltakerne ting senere som problematiserer dette utgangspunktet. Som vi så under forrige punkt gir Ida en eksplisitt vurdering av Østfold-dialekt som ikke er så veldig «classy». Dette er interessant ettersom Østfold-dialekt tilhører samme målføre som sandefjordsdialekt, nemlig vikværsk. Gruppe 2 betegner språktrekket trykk på førstestaving i importord som lavstatusdialekt i Sandefjord, som forbindes med arbeiderklassen. Kari fra Gruppe 3 sier først at hun oppfatta at oslodialekt hadde høyere status, men hun skynder seg å legge til at dette var før, og at hun ikke lenger satt med den oppfatninga. Karis reaksjon kan ha vært en sosial mekanisme, ansiktsbevarende handling? I analysenivå 2 så vi dessuten at deltakerne direkte rapporterte om positive holdninger til dialektmangfoldet i norske medier, NRK, men samtidig kan det problematiseres hvorvidt dette mangfoldet omfatter alle dialekter, noe som kan

problematiseres ved at flere av deltakerne snakker om andres dialekter, særlig vestlandsk, som «rein» dialekt eller bruker dem som representanter for dialektmangfoldet i media.

5. Holdninger til talemålsendringer: Hvilke holdninger har deltakerne til talemålsendringer?

Ingen av spørsmålene fra intervjuguiden omhandlet temaet talemålsendringer eksplisitt. Det var derfor et interessant funn at deltakerne på eget initiativ nevnte talemålsendringer i sandefjordsdialekta. Felles for alle gruppene her er at de opplever sandefjordsdialekta som «utvanna», forstått som at dialekta har mista sine tradisjonelle former. De yngre deltakerne kommenterte at det var særlig de eldre som snakka dette mer tradisjonelle sandefjordsdialekta nå for tida. Derimot er det forskjeller i holdningene til de ulike aldersgruppene: de yngre tar tilsynelatende ikke stilling til hvorvidt de opplever disse endringene som negativt eller positivt. De voksne (40–50) gir heller ikke en eksplisitt vurdering av dette, men nevner at de erfarer at ungdommer fra Sandefjord snakker mer tilnærmet Oslo-mål og har flere engelske ord. Her skiller de eldre seg ut med mer negative holdninger til disse endringene. At pensjonistene har mer negative holdninger til dette, er i tråd med det som kan sies å være en mer utbredt språklig konservatisme til språkendringer hos eldre språkbrukere (Vikør 1994, s.14).

7.3 Refleksjon om metode og gjennomføring

I denne delen vil jeg først redegjøre for hva som fungerte og hva som ikke fungerte optimalt med hensyn til metodevalg og gjennomføring. Til slutt vil jeg peke på hvordan denne studien plasserer seg i det aktuelle fagfeltet, og hvilke forskningsspørsmål det er verdt å forfølge videre.

I denne avhandlingen har jeg hentet data fra tre fokusgruppesamtaler på totalt ni personer. Selv om utvalget ikke er så stort og representativt, har jeg argumentert for at funnene kan gi en pekepinn om hvilke forestillinger vikværing har om den språklige virkeligheten. Det kan argumenteres for at jeg i større grad kunne inkludert den sosiale interaksjonen i analysen, fordi videoopptakene har gitt meg muligheter for å inkludere dette perspektivet. Selv om hovedfokuset er det verbale innholdet, har jeg også inkludert den sosiale interaksjonen ved å gjengi det verbale innholdet i dialogform. Videre har jeg kommentert de ulike sammensetningene i gruppene (jf. 5.5.2) og jeg har vist hvordan deltakernes kjennskap til hverandre kan påvirke samhandlinga mellom dem. Dette handler særlig om i hvilken grad det oppstår konsensus eller konflikt omkring emner. I gruppe 2, hvor deltakerne kjente hverandre fra før, var dette merkbart ved at de i større grad utfylte

hverandres poeng og at det var mer konsensus om ulike emner. I gruppe 3 kan det sies å ha blitt et felleskap mellom Inger og Jan som begge er født i Sandefjord-området, mens Kari som er født i Oslo hadde et utenforstående perspektiv.

Når en har et datamateriale med utsagn fra mennesker, må en forsøke å tolke disse utsagnene på en måte som best mulig ivaretar deltakernes virkelighet. Det ville vært en tidskrevende og utfordrende aktivitet å få alle deltakerne til å verifisere mine tolkninger. Deltakerne kunne blant annet kommet til å trekke tilbake synspunkter fordi de føler seg ukomfortable med tolkninga. I denne sammenhengen får det være tilstrekkelig at jeg setter deres tolkninger i et større faglig bilde. Temaene som diskuteres i gruppene kan dessuten ikke være sensitive, og mine tolkninger av deltakernes synspunkter har neppe alvorlige følger for deres selvbilde. Dataene er også anonymisert, slik at synspunktene ikke kan spores tilbake til opphavspersonene (jf. 5.7.1). Endelig vil jeg si at dette er en studie med et sosialkonstruktivistisk perspektiv, og formålet med et slik studie er ikke å finne fram til Sannheten med stor s, men å nærme seg deltakernes livsverden, og den skifter nok fullstendig fastlagt etter situasjon. Deltakernes livsverden kan heller ikke forstås som en varig kjerne av en oppfatning, men som skiftende etter situasjon. Det er altså deltakernes virkelighet der og da jeg forsøker å fange, og den beste måten å fange den på må være å nettopp se på deltakernes utsagn slik de har blitt ytret der og da.

7.3.1 Ulemper og fordeler ved metoden

En ulempe ved fokusgruppemetodens løse struktur er at moderator får begrensede muligheter til å få den enkelte deltaker til å forklare sine uttalelser nærmere. Idealet er at samtalen skal være så fri som mulig, og at deltakerne sammen skal kunne styre samtalens vending, til en viss grad. Muligheten til å gå mer i sømmene på den enkeltes uttalelser kunne vært hensiktsmessig ved enkelte emner. For eksempel når deltakerne skulle beskrive sandefjordsdialekt, og jeg fant at deltakerne i særlig gruppe 1 og 3 produserte få språklige detaljer.

En fordel ved denne frie strukturen er at den har gitt meg en bredere innsikt i flere ulike temaer. Et slikt tematisk mangfold ville jeg neppe fått med en mer rigid samtalestruktur. Min lave grad av innblanding som moderator har nok også ført til mindre press på deltakerne, og dermed en friere flyt i samtalen. Deltakerne har fått muligheten til selv å styre samtalen inn mot temaer de opplever som interessante og relevante, og dette er et sentralt folkelingvistisk ideal. Dessuten har interessante refleksjoner og beskrivelser kommet fram ved at deltakerne har samhandlet og bygget videre på hverandres uttalelser.

7.4 Mer generelle funn: Likheter mellom folkelingvister og lingvister

Essensen i funnene mine er at det finnes fellestrekk mellom lingvister og folkelingvisters forestillinger om dialektbegrepet. Likhetene består først og fremst i spørsmålet om definisjon og metarefleksjon om begrepene dialekt og status. I det følgende vil jeg presentere de punktene jeg mener folkelingvister og lingvisters forståelser sammenfaller.

7.4.1 Avgrensning av dialekter

Vi har sett at deltakerne avgrensner dialekt på en måte som avviker fra klassisk faglitteratur (se Endresen 1990). Deltakerne forstår dialekter som små enheter, som for eksempel sandefjordsdialekt og Sem-dialekt. Dette funnet kan indikere at avgrensninga i faglitteraturen er flytende og problematisk, slik sosiolingvister som Hudson (1996) påpeker. Når lingvister trekker grenser mellom dialektområder er dette idealiseringer og generaliseringer av virkelige forhold (Sandøy 1996).

7.4.2 Skriftspråksfokusert dialektsyn

Det er en gjennomgående trend hos alle deltakerne at de forstår dialektbegrepet med utgangspunkt i en skriftnorm. Et eksempel på dette er når Kari betegner sin dialekt som «bokmål», som er en vanlig oppfatning og uttryksmåte hos folk (Neteland 2014). Dette har et historisk opphav i at skriftspråket tradisjonelt har vært normerende for talemål. At skrift og talemål behandles i et sammenlignende perspektiv kan også ses i nyere dialektologisk litteratur (jf. Skjekkeland 1997 innledning). Her har altså folkelingvistenes skriftspråkfokusering opphav i et eldre språkhistorisk ideal, samtidig som at Vikør (1994) påpeker at skriftspråket ble ansett som det dominerende språket for ikke mange år siden i skoleverket.

7.4.3 Dialekt og identitet

Gruppe 2 sier at de ser identitet og dialekt som tett knytta, og videre at dialekt er en viktig del av personligheten. At språk og identitet henger nøye sammen, samsvarer med klassisk sosiolingvistikk (jf. 4.3.2). I tillegg blir dette forholdet mer omfattende omtalt når det nevnes at dialekt er en viktig del av personligheten. Dette tette båndet mellom dialekt og personlighet er ifølge Akselberg (2002) et syn som passer godt overens med norske talemålsforhold.

7.4.4 Mekanismer bak språkholdninger

Deltakerne fremlegger ikke bare holdninger, men de reflekterer over mekanismene bak språkholdninger. Dette kommer tydelig fram når deltakerne i gruppe 2 snakker om fordommer mot nordlandsk dialekt og kommenterer at disse fordommene ikke bare handler om dialekta, men om kulturelle forhold og væremåten til menneskene som snakker dialekta.

7.4.5 Mekanismer bak talemålsendringer

Ingen av spørsmålene fra intervjuguiden spør eksplisitt om talemålsendringer, men dette er et tema deltakerne tar opp på eget initiativ når de skal beskrive sandefjordsdialekta. I denne sammenhengen sier deltakerne at de opplever at denne dialekta var mer utprega før i tida, og at den nå har blitt «vanna ut», altså mista sine tradisjonelle former. Oppfatninga av at sandefjordsdialekta vannes ut, er felles for alle gruppene. Videre utviser deltakerne en grunnleggende innsikt i de pågående regionaliseringsprosessene på Østlandet. Disse prosessene beskrives både på en folkelig måte, med skildringa «vannes ut», men den blir også beskrevet nøyaktig når Jan betegner fenomenet som at dialektene på Østlandet blir likere hverandre og at det til slutt blir en samlet dialekt. Dette påviser en høy grad av metaspråklig bevissthet.

7.4.6 Essensialistisk språksyn

Flere av deltakerne uttrykker indirekte et ideal om å snakke «ren» dialekt, når de beskriver at de selv ikke snakker «rent». Denne tendensen finnes først og fremst hos de unge kvinnelige språkbrukerne, Ida og Karoline.

Dette idealet om renhet og konsekvens, samsvarer med den tradisjonelle dialektologien og språklig purisme. Disse likhetene har først og fremst paralleller til idealene fra den tradisjonelle dialektologien.

Enten snakker du ren dialekt, eller ingen «ekte» dialekt. I tråd med tradisjonell dialektologi. Jf. Ida som sier hun ikke snakker «rent sandefjordsdialekt».

7.5 Videre forskning

I denne avhandlinga har jeg undersøkt et lite utvalg informanter og gått i dybden på enkeltpersonenes forståelse av dialektbegrepet. For å få en bredere og mer representativ forståelse av vikkværingers forestillinger, ville det vært hensiktsmessig med flere kvantitative studier. Videre mener jeg det er aktuelt å utføre flere folkelingvistiske studier i det vikkværske målområdet med hensyn til holdninger til de pågående talemålsendringene. Mine funn har vist

at folk har innsikt i disse prosessene, og i lys av dette ville det vært relevant å fortsette å kartlegge hvordan folk i nærrområde til Oslo opplever disse regionaliseringsprosessene. Med dette mener jeg hvilken innsikt folk flest har i utviklingsprosessene, og hvilke holdninger de har til disse endringene.

Videre har jeg i denne avhandlinga undersøkt deltakernes direkte språkholdninger. Disse holdningene dreier seg særlig om vurderinger av egen og andres dialekt. I lys av påstanden om Norge som dialektparadis er det relevant å forske mer på hvorvidt folk opplever at dette stemmer overens med deres språklige virkelighet. Her er det særlig interessant å undersøke vikværing og andre personer fra hovedstadens nærrområde, fordi det er først og fremst disse dialektene som regionaliseres av hovedstadsmålet. I analysenivå 2 avdekket jeg noen indirekte holdninger hos deltakerne til spørsmålet om status og dialekter. Dette var kun en liten smakebit av emnet som jeg mener det bør forskes mer inngående på, særlig med tanke på at holdningsundersøkelser fra dette området trenger en oppdatering (jf. 2.4.2).

Litteraturliste

- Akselberg, G. (2002) Talespråkleg regionalisering i Noreg - Keisarens nye klede? *Nordica Bergensia*, nr. 28, s. 35-59
- Akselberg, G. (2004) Regional dialects in Norway- fact or fiction? I Gunnarsson B-L. et al. (utg): *Language Variation in Europe: Papers from ICLaVE2*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk, 77-85
- Bjellås, P. (2001) «Ganske breit, men greit!»: ei sosiolingvistisk undersøking av dialektbruk og språkhaldningar i Grenland (Masteroppgave, universitetet i Oslo) Hentet fra https://bibsyst-almaprimo.hosted.exlibrisgroup.com/primo-explore/fulldisplay?docid=DUO10852/26743&context=L&vid=UIO&search_scope=default_scope&tab=default_tab&lang=no_NO
- Chambers, J.K. & Trudgill, P. (1980) *Dialectology*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Christiansen, H. (1946) *Norske dialekter 1: Innføring i almen norsk fonologi og dialektologi*. Hentet fra https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2010102606022
- Creswell, J.W. & Miller, D.L. (2000) Determining Validity in Qualitative Inquiry, *Theory Into Practice*, 39:3, 124-130. DOI: 10.1207/s15430421tip3903_2
- Dahl, M. (2002) Talemålstrategier blant barn og unge i Sandefjord (Masteravhandling). Universitetet i Oslo, Oslo.
- Due, L. Brian (2017) *Multimodal interaktionsanalyse med videoetnografisk dataindsamling*. Græsted: Samfundslitteratur
- Dyvik, H. (1992) *To forelesninger om lingvistikens vitenskapsteori*. (Skriftserie) Nr. 41, serie B. ISBN 82-90381-50-6. I. opplag 1992. 44 sider.
- Endresen, R.T. (1990) *Vikværsk-målet i Østfold, Vestfold, Grenland og Nedre Buskerud*. I Jahr, E.H. (red.) *Den store dialektboka*, 89-99. Novus Forlag: Oslo
- Enger, H.O. (2005) Regioner og regionalisering – Et språkvitenskapelig perspektiv. *Regionalisme. Seminarrapport Utstein Kloster*. Haugaland Akademi: Stavanger
- Finsrud, T (2015, 18.juli) Snakkær vi stygt i Vestfold? *Tønsberg Blad*. Hentet fra <https://www.tb.no/nyheter/snakkær-vi-stygt-i-vestfold/s/5-76-105128>
- Garrett, P. (2011) *Attitudes to Language*. Cambridge University Press: New York
- Gjerdevik, K. (2005) *Det er ikkje det at eg ikkje er stolt» Ein studie av kva oppfatningar nordmenn og islendingar har om dialekt/mållýska*. (Masteroppgave) Universitetet i Bergen: Bergen.

- Golafshani, N. (2003) Understanding Reliability and Validity in Qualitative Research. *The Qualitative Report*, 8(4), 597-606. Hentet fra <https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol8/iss4/6>
- Gregersen, F. & Pharaon, N. (2015) Lects are perceptually invariant, productively variable: A coherent claim about Danish lects. *Lingua*, 2015, 26-44
- Halkier, B. (2016) *Fokusgrupper*. Samfunns Litteratur: Viborg
- Hasund, I.K. (2018, 12.januar). Slang. I Store norske leksikon. Hentet 11.april 2019 fra <https://snl.no/slang>
- Haugland, H. (2015, 30. april) Sandefjord. Hentet 15 april 2019 fra https://wiki.uib.no/hbrgeo/index.php/Sandefjord_Bsk
- Heli, S.S. (2011) *Jæi, Je eller Jæ- Holdninger til standardspråk og dialekt i NRK* (Masteroppgave, Universitetet i Oslo) Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/26736/MasteroppgxHeli.pdf?sequence=1>
- Hoel, O. L. (1998) Dialektar og sosiolingvistikk .*NOR-skrift. Arbeidsskrift for nordisk språk og litteratur* (hefte 98/1999), 51-67
- Hudson, R.A. (1996) *Sociolinguistics*. Cambridge University Press: Great Britain
- Jensen, H.I. (2006) *Språkholdninger i Sandefjord*. (Masteroppgave, Universitetet i Oslo) Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/26779/MasteroppgavexIselinxHegdahlxJensen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Johnsen, S.S. (2015) *Språkendringar rundt Oslofjorden*. PDF
- Johnstone, B. (2000) *Qualitative Methods in sociolinguistics*. Oxford University Press: New York
- Kitzinger, J. (1995) *Qualitative Research: Introducing focus groups*. DOI <https://doi.org/10.1136/bmj.311.7000.299>
- Kristiansen, N. (2014, 14. februar) Dialekta som forsvant. I forskning.no. Hentet 8.mai 2019 fra <https://forskning.no/samfunnsgeografi-sosialantropologi-sprak/dialekta-som-forsvant/1173996>
- Kulbrandstad, L. A. (2015) *Språkholdninger*. I NOA Norsk som andrespråk. Årgang 30 1-2/2015 247-283
- Kvale, S. & Brinkmann S. (2010) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk

- Kvale, S. (1981) *The qualitative research interview*. I Journal of Phenomenological Psychology: Nederland.
- Labov, W. (1972) *Sociolinguistic Patterns*. University of Pennsylvania Press Hentet fra https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=hD0PNMu8CfQC&oi=fnd&pg=PR10&dq=Labov&ots=1f2cBfnqw4&sig=Dd9eo4szRyXZNPzMyfTdVKJrLzs&redir_esc=y#v=onepage&q=Labov&f=false
- Lanza, E. (2008) *Selecting Individuals, Groups, and Sites*, I (Red) Wei, L & Moyer, M. *Research Methods in Bilingualism and Multilingualism* 2008 ss.73-87
- Larsen, K.E. (1980) *Sandefjord*. I Møller, V. (red.) Vestfold, 72-80. Gyldendal Norsk Forlag A/S: Oslo
- Lundbo, Sten. (2019, 26. april). Sandefjord. I Store norske leksikon. Hentet 8. mai 2019 fra <https://snl.no/Sandefjord>
- Mægaard, M. & Quist, P. (2005) «Etnografi, praksis og sproglig variation. Om etnografisk metode i utforskningen af sproglig variation som social praksis», i *Nydanske Sprogstudier. Metode* 33 2005 ss.42-73. Multivers: København
- Mesthrie & Swann mfl. (2006) *Introducing Sociolinguistics* Edinburgh University Press: 22 George Square, Edinburgh
- Molde, E.B. (2007) *Knot. Omgrepet, definisjonane, førestellingane*. (Masteroppgave, Universitetet i Bergen) Hentet fra <file:///C:/Users/maria/Desktop/Masteroppgave%20Knoting.pdf>
- Morgan, D.L. (1997) *Focus Groups as Qualitative Research*. Sage Publications, inc: US
- Mæhlum & Røyneland (2014) *Det norske dialektlandskapet. Innføring i studiet av dialekter*. Cappelen Damm Akademisk: Trondheim og Oslo
- Mæhlum, B, Akselberg, G. Røyneland, U. Sandøy, H. (2003) *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik*. Cappelen Akademiske Forlag: Oslo
- Mæhlum, B. (2007) *Kap.3. Dialekt møter standard» i Konfrontasjoner. Når språk møtes*. Ss.37-67. Novus Forlag
- Mæhlum, B. (2007) Rune Røsstad: Språkopfatningar og språkending. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift Årgang 25*. 2007
- Mæhlum, B. (2009) Standardtalemål? Naturligvis! I Norsk lingvistisk tidsskrift: Oslo
- Mæhlum, B. Akselberg, G. Røyneland, U. Sandøy, H. (2003) *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik*. Cappelen Akademisk Forlag: Oslo

- Mæhlum, Brit & Unn Røyneland. 2009. Dialektparadiset Norge – en sannhet med modifikasjoner. H. Hovmark et al. (red.). *25 artikler om sprog tilegnet Inge Lise Pedersen på 70-årsdagen 5. juni 2009*, 219–29. Afdeling for dialektforskning, Københavns universitet
- Nesse, A. (2008) Identitet i et lite uttrykk. *Målbryting* 9, 93-109
- Neteland, R. (2014) Å snakke bokmål og nynorsk. *I Rom for språk*. Novus Forlag: Oslo 2014
- Niedzielski, A. N, Preston, R. D. (2000) *Folk Linguistics* Berlin: New York: Mouton De Gruyter
- Omdal, H. (1995) Attitudes toward spoken and written Norwegian. *International Journal of the Sociology of Language*. DOI: <https://doi.org/10.1515/ijsl.1995.115.85>
- Omdal, H. (2011) «Og kva er så ein dialekt?» om dialektbegrepet i nordiske språk. *Studier i dialektologi och sosiolingvistik*. Kungl. Gustav Adolfs Akademien for svensk folkkultur: Uppsala
- Papazian, E. (2012) Norge- Riket uten rikstalemål? *Norsk Lingvistisk Tidsskrift årgang 30*. 50-115
- Pedersen, I.L. (1996). Fenomenologisk Dekonstruksjon. *Maal og Minne* (hefte 2), 150-151
- Potter, J. & Wetherell, M. (1987) *Discourse and Social Psychology: Beyond attitudes and Behaviour*. SAGE Publications. Hentet fra https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=oHFIN4xiHW8C&oi=fnd&pg=PA1&q=discourse+and+social+psychology&ots=hL9tL6-Ye4&sig=hIXo6pbBRZ2lVNKhCvvITgYelWo&redir_esc=y#v=onepage&q=discourse%20and%20social%20psychology&f=false
- Preston, D. R. (2004) *Metalanguage Social and Ideological Perspectives*. Mouton De Gruyter
- Preston, D.R. (1996) Waddaya know? The Modes of Folk Linguistic Awareness. *Language Awareness, 1996*, Volume 5, Issue 1. 40-74
- Røsstad, R. (2005) *Den språklege røynda*. (Doktoravhandling). Høgskolen i Agder, Kristiansand
- Røsstad, R. (2008) Språkoppfatningar og sosiolingvistikken. *Målbryting* (hefte 9), 7-33
- Sandøy, H, Brodersen, R og Brunstad, E. (2003) *Purt og reint. Om purisme i dei nordiske språka*. Høgskolen i Volda: Volda
- Sandøy, H. (1996) *Talemål*. Novus: Oslo
- Sandøy, H. (2009) Standardtalemål, Ja, men...! I *Norsk lingvistisk tidsskrift Årgang 7* (hefte 1) 27-47

- Skjekkeland, M. (1997) *Dei norske DIALEKTANE*. Høgskoleforlaget: Kristiansand
- Skjekkeland, M. (2009) *Språk og samfunn i endring*. Novus AS: OVenslo
- Sollid, H. (2008) Autentisitet på nordnorsk. *Målbryting* 9 (hefte), 69-91
- Statistisk Sentralbyrå (2017) Kommunefakta, Sandefjord [online] Hentet fra
<https://www.ssb.no/kommunefakta/sandefjord>
- Steinsholt, A. (1964) *Målbryting i Hedrum*. Universitetsforlaget.
- Stewart, D.W. Shamdasani, P.N. & Rook, D.W. (2007) *Focus Groups: Theory and practice*.
 SAGE Publications: Thousand Oaks
- Stjernholm, K. (2017, 18.april) Dialektskam i Østfold. Hentet fra
<https://forskning.no/sprak-kronikk/kronikk-dialektskam-i-ostfold/1163328>
- Thurén, T. (2012) *Vitenskapsteori for nybegynnere*. 2.utgave. Gyldendal Akademisk: Oslo
- Venås, K. (1991) *Mål og Minne*. Hentet fra
https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2007083001005
- Vikør, L.S. (1994) *Språkplanlegging*. Novus Forlag: Oslo
- Vikør, L.S. (2007) *Språkplanlegging*. Novus Forlag: Oslo
- Wibeck, V. (2010) *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*.
 Studentlitteratur: Lund

Bilder

Figur 1: Endresen (1990) i Jahr.

Figur 2: Preston & Niedzielski (2000) *Folk linguistics* [Fotografi] Hentet fra
https://books.google.no/books?id=sVrddNPE_Y8C&lpg=PR7&ots=DZRVxlfS_R&dq=folk%20linguistics&lr&hl=no&pg=PR7#v=onepage&q=folk%20linguistics&f=false

Vedlegg a Intervjuguide

Først: Sørg for at deltakerne som ikke kjenner hverandre presenterer seg for hverandre. Be alle sitte ned i sofaen, tilby kaffe og vaffel.

Intervjuspørsmål:

1. Snakker dere dialekt? I så fall hva slags dialekt snakker dere?
2. Hvordan forstår dere begrepet dialekt?
3. Har Sandefjord by en egen dialekt som skiller seg fra andre?
4. Finnes det noe motsatt av dialekt?
5. Hender det at dere forandrer på dialekta deres i visse situasjoner?
6. Finnes det en måte å snakke på som har mer status enn andre?
7. Tenker dere at deres egen dialekt har status?

Vedlegg b Transkripsjonene

Av praktiske hensyn er transkripsjonene fra fokusgruppesamtalene kun tilgjengelig elektronisk. Transkripsjonene for de tre fokusgruppene kan hentes via følgende lenker:

Vedlegg 1, Transkripsjon av gruppe 1 (20-30)

https://1drv.ms/w/s!ApBAK7nBd1CbjwnLUBctiHHB_30y

Vedlegg 2, Transkripsjon av gruppe 2 (40-50)

<https://1drv.ms/w/s!ApBAK7nBd1CbjwqMhgXohFYzjgW->

Vedlegg 3, Transkripsjonene av fokusgruppesamtale 3 (60+)

<https://1drv.ms/w/s!ApBAK7nBd1CbjwuVISX5JNYrICjM>

Vedlegg c Godkjenning fra NSD

Godkjenning fra NSD

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Hvordan definerer og forstår ikke-lingvister begrepet standardtalemål?

Referansenummer

145532

Registrert

27.08.2018 av Maria Gulliksen - margulli@student.iln.uio.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Oslo / Det humanistiske fakultet / Institutt for lingvistiske og nordiske studier

Prosjektansvarlig

Hans-Olav Enger, h.o.enger@iln.uio.no, tlf: 22856092

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Student

Maria Gulliksen, maria_gulliksen@hotmail.com, tlf: 95002320

Prosjektperiode

16.08.2018 - 15.05.2019

Status

19.09.2018 - Vurdert

Vurdering (1)

19.09.2018 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD den 19.09.18. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.05.19. LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER NSD finner at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: - lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet DE REGISTRERTES RETTIGHETER De registrerte vil ha følgende rettigheter i prosjektet: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). Rettighetene etter art. 15-20 gjelder så lenge den registrerte er mulig å identifisere i datamaterialet. NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned. FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art.

5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp behandlingen ved planlagt prosjektslutt for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Lykke til med prosjektet! Kontaktperson hos NSD: Kjersti Haugstvedt Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg d Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Hvordan oppfatter språkbrukere uten lingvistisk utdannelse den språklige virkeligheten”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan du som bruker av språket forholder deg til ditt eget og andres språkbruk, og til språk i samfunnet. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I dette prosjektet er jeg interessert i hvordan du oppfatter din og andres språkbruk, og hvordan du forstår noen språklige begreper. Jeg er ikke ute etter en faglig fasit, men bare dine meninger om språklige temaer. Dette prosjektet er min masteroppgave i nordisk språk.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Hans-Olav Enger og Toril Opsahl

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får dette spørsmålet fordi jeg ønsker meg personer i ulike aldersgrupper fra Vestfold. Jeg har valgt Vestfold som min case fordi dette er mitt hjemsted og derfor et område jeg er interessert i. Mitt kriterium til deg er altså at du er fra Vestfold og i rett aldersgruppe. Du trenger ingen forhåndskunnskaper. Det er ca. 10 personer som får denne henvendelsen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet innebærer dette at du vil bli satt i en liten gruppe med 1-2 andre personer. Jeg vil gi dere noen temaer om språk som dere fritt skal diskutere imellom. Mens dere snakker sammen vil jeg ta et videopptak av samtalen.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. For å trekke deg fra prosjektet kan du gjøre dette til meg på e-post, SMS eller muntlig.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- De som vil ha tilgang til opptaket er meg, mine to veiledere og en sensor. Beskriv hvem som vil ha tilgang ved behandlingsansvarlig institusjon (f.eks. prosjektgruppe, student og veileder, etc.)
- For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til dine personopplysninger vil jeg erstatte navn og kontaktopplysninger med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Jeg vil lagre datamaterialet på en forskningsserver som vil være innelåst.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes mai 2019. Når denne tiden kommer er mitt prosjekt avsluttet og alle personopplysninger og opptak vil bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Oslo har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Oslo ved Hans-Olav Enger h.o.enger@iln.uio.no og Toril Opsahl toril.opsahl@iln.uio.no
- Vårt personvernombud: Morten Opsal personvernombud@uio.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Eventuelt student

Hans-Olav Enger

Maria Gulliksen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Hvordan oppfatter språkbrukere uten lingvistisk utdanning den språklige virkeligheten?», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i fokusgruppe med videopptak
- å delta i intervju
- at opplysninger om meg publiseres slik at jeg kan gjenkjennes

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. mai 2019

(Signert av prosjektdeltaker, dato)